

Fedre og barn

En kvalitativ studie av arbeiderklassefedre og barneomsorg

Marita Watne

Masteroppgave

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Oktober 2010

Sammendrag

Tema for denne masteroppgaven er arbeiderklassefedres omsorgspraksis for egne barn. Det rettes også oppmerksomhet mot hvordan arbeiderklassefamilien forholder seg til likestilling innad i sin egen familie. Etter at fedrekvoten ble innført i 1993 har det vært et økende fokus på fars plass i familien, og en myk og nærværende far har vært ideal for den moderne familiemannen. Mye forskning har blitt utført på dette feltet, men det har i størst grad vært rettet mot å undersøke middelklassefedres omsorgspraksis for barn, og da i spedbarnsalder. Arbeiderklassefamiliens stemme har ikke blitt hørt i like stor grad og jeg har av den grunn hatt et ønske om å se nærmere på arbeiderklassefamilien og spesielt fedrenes forhold til barneomsorg. Jeg har valgt å se på to ulike deler ved familiene; fedrenes omsorgspraksis for barn i småbarnsalder og familiens syn på likestilling innad i familien.

Det teoretiske ståstedet er plassert innenfor kjønn og klasse. Arbeiderklassen defineres ut ifra utdanningsnivå og type arbeid. Den teoretiske forståelsen av klasse knyttes til begrepet om kulturell kapital utformet av Pierre Bourdieu, hvor klasser ses på som kulturelle prosesser som stadig reproduseres snarere enn som statiske strukturer. Kari Stefansen og Gunhild R. Farstad (2009) har utviklet to modeller for omsorgspraksis; *et ordnet omsorgsløp* og *et skjermet rom* som favner om klassebegrepet i familien, og jeg har i utstrakt grad benyttet meg av disse for å belyse innvirkning fra klassebakgrunn på familiers ulike valg knyttet til barneomsorg og likestilling. Å bruke kjønn som teoretisk utgangspunkt ble valgt fordi stemmene til både mor og far gis plass i intervjuene. Hvordan familier *gjør kjønn* er en teoretisk retning innenfor kjønnsforskningen som ser kjønn som noe vi gjør snarere enn noe vi er. Denne teoretiske forståelsen av kjønn fremsto som godt egnet til å få frem de kjønnete praksisene jeg fant innad i familiene.

Mitt metodologiske ståsted er knyttet til kvalitative intervjuer. Åtte familier med arbeiderklassetilknøyning har blitt intervjuet, hvor både mor og far var tilstedet i alle intervjuene. Intervjuene fant sted hjemme hos hver enkelt familie. Alle familiene er fra det samme geografiske området og alle har barn i småbarnsalder. Det å ha mødrene med i intervjuene, som i hovedsak handler om fedrene, ble valgt med henblikk på å utvide

forståelsen av fedres plass i familien. Ved å intervjuere mødre og fedre sammen var det muligheter til å forstå fedres omsorg for barn også gjennom mødrenes blikk, samt i tillegg få frem foreldrenes syn på likestilling i familien.

Analysen har blitt nivåmessig inndelt i to deler. Den første delen handler om fedres omsorgspraksis for barn hvor kveldsstellet blir analysert. Mødres plass i familien har også blitt analysert i dette kapitlet basert på en observasjon av at mødrene var de som snakket mest i intervjuene, som knyttes opp mot hvorvidt fedrene innehar en posisjon som hjelpere i omsorgsarbeidet. Den andre delen tar et bredere perspektiv, og handler om likestilling i familien sett gjennom arbeiderklassefamiliers øyne. Her har familiens syn på likestilling blitt analysert gjennom å diskutere permisjonsordningen og fedrekvoten.

Funnene viser at arbeiderklassefedre i stor grad ser seg selv som omsorgspersoner for sine barn og at de tar mye del i dette arbeidet. Likevel fremkommer tendenser til forskjeller mellom hvilken posisjon fedrene og mødrene tar når det gjelder omsorgsoppgavene. Fedrene viste i større grad en praktisk tilnærming til omsorgsoppgavene og var ikke like deltakende i den emosjonelle omsorgen for barna som mødrene var. Det var likevel en tendens mot til at fedrene i økende grad involverer seg i den emosjonelle omsorgen for sine barn. Det at mødrene fortsatt er den som knyttes mest til emosjonell omsorg syntes også å kunne gi fedrene en posisjon som mødrenes hjelpere i omsorgsarbeidet.

Likestilling var ikke et viktig tema i arbeiderklassefamiliene, og de mente at fedrekvoten er en statlig overstyring der familiene selv burde få bestemme. Ytterligere forskning på arbeiderklassefamiliens omsorgspraksiser etterlyses og et videre arbeid med å kartlegge klasseforskjellene kan gi bedre forståelser av hva slags utvikling det er behov for i den norske familien, ikke minst med hensyn på omsorgspraksis og likestilling.

Forord

Etter en lang prosess er endelig oppgaven ferdig. Det er mange som fortjener en stor takk for deres bidrag til min masteroppgave.

Først vil jeg takke alle mine informanter som velvillig har deltatt i intervjuer og samtidig stilt sin egen stue til disposisjon. Jeg er svært takknemlig for deres bidrag. Uten dere hadde ikke denne oppgaven blitt til.

En stor takk til min veileder Margunn Bjørnholt, som under hele prosessen har motivert meg til å fortsette arbeidet med oppgaven. Takk for gode diskusjoner og veiledning. En takk rettes også til min biveileder Kari Stefansen, som har bidratt med gode innspill til oppgavens utforming og tematikk.

Jeg er svært takknemlig for all den tålmodighet jeg har blitt vist fra min samboer, Knut Magne Hansen. Du har hele tiden støttet meg og oppfordret meg til å fortsette selv om det i perioder har vært svært vanskelig. Takk for all hjelp med korrekturlesing og ferdigstilling av oppgaven. Uten din hjelp og motivasjon hadde jeg ikke kommet i mål.

Jeg vil også rette en takk til alle mine studievenner som har lettet humøret og skapt et godt miljø å studere i. En spesiell takk til Marte, som har vært en god støtte i arbeidet med masteroppgaven.

Takk til min familie, mor og far, for oppmuntring til å stå på videre. Det har betydd mye.

Oslo, oktober 2010

Marita Watne

Innhold

1. INNLEDNING.....	1
1.1 FEDREKVOTEN.....	1
1.2 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA.....	3
1.3 HVA GJØR DETTE SAMFUNNMESSIG RELEVANT?.....	4
1.4 HVA GJØR DETTE SOSIOLOGISK RELEVANT?.....	4
1.5 PROBLEMSTILLINGER.....	6
1.6 OPPGAVENS STRUKTUR.....	6
2. TEORETISKE PERSPEKTIV OG TIDLIGERE FORSKNING.....	8
2.1 FEDRE I FAMILIEN.....	8
2.2 Å GJØRE KJØNN.....	15
2.3 KLASSETEORI.....	19
2.4 FAMILIE OG OMSORG I KLASSETEORETISK LYS.....	22
2.5 OPPSUMMERING AV TEORI OG TIDLIGERE FORSKNING.....	27
3. METODE.....	28
3.1 METODISKE VALG.....	28
3.2 KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJU.....	29
3.3 GJENNOMFØRING - FRA FORSKNINGSIDÈ TIL ANALYSEMATERIALE.....	32
3.4 INTERVJUENE.....	33
3.5 FORSKERROLLEN.....	36
3.6 ANALYSEPROSESSEN.....	39
3.7 STUDIENS KVALITET.....	41
3.8 ETISKE REFLEKSJONER KNYTTET TIL INTERVJUER OG ANALYSE.....	43

4.	FEDRES OMSORGPSPRAKSIS FOR EGNE BARN	47
4.1	MØDRENES INNFLYTELSE I INTERVJUENE.....	47
4.2	KVELDSSTELLET	49
4.3	PRAKTISK OMSORG VED KVELDSSTELLET – FEDRES DOMENE?.....	49
4.4	EMOSJONELL OMSORGPSPRAKSIS – MORS DOMENE?	56
4.5	DISKUSJON.....	64
5.	LIKESTILLING I FAMILIEN	65
5.1	ET SKJERMET ROM OG RETTEN TIL Å BESTEMME SELV	65
5.2	BIOLOGISKE FORKSJELLER.....	74
5.3	SAMARBEID SOM LIMET I FAMILIEN.....	78
6.	AVSLUTNING.....	84
6.1	HOVEDFUNN	84
6.2	VIDERE FORSKNING PÅ FEDRE OG BARNEOMSORG	88
	LITTERATURLISTE.....	91
	VEDLEGG.....	95

1. Innledning

Hvilke tanker gjør arbeiderklassefedre seg om barneomsorg og hva tenker de om økt likestilling mellom mor og far i sin egen familie? Dette er hovedtemaene i denne oppgaven, som retter fokus mot å forstå de overordnede strukturelle føringene for omsorgsfordeling og likestilling i familien gjennom å se på fedres omsorgspraksis for barn i et klasse- og et kjønnsperspektiv.

1.1 Fedrekvoten

En viktig faktor for at fedre i større grad blir vurdert som omsorgspersoner for sine barn er fedrekvoten. Etter at fedrekvoten ble innført i 1993 (Brandth & Kvande 2003:16) har det blitt rettet et større fokus mot forskning på menn som fedre og deres plass innad i familien, samt en endring fra den forsørgende far til en nærværende far (se for eksempel Brandth & Kvande 2003; Ellingsæter & Leira 2006; Holter & Aarseth 1993). Et av hovedmålene med å innføre fedrekvoten lyder følgende: *”Siktemålet med fedrekvoten er å få flere fedre til å ta aktivt del i omsorgen i barnets første leveår”* (Ot.prp. nr 56 (2008-2009): 2)¹. Ettersom tiden har gått har denne ordningen blitt utvidet flere ganger fra fire uker, som var den opprinnelige lengden, til ti uker i 2009.

Ved nåværende tidspunkt har fedrekvoten igjen blitt gjenstand for samfunnsdebatt, og det strides om hvorvidt det er en levedyktig ordning. Slik det ble fremstilt av den sittende regjering ved innføringen av en videre økning i antall permisjonsuker til far (fra seks til ti uker) ble det vektlagt *”...at fedres omsorgsdeltakelse i barnets første leveår er viktig for tidlig å etablere god kontakt mellom far og barn og for å skape et godt grunnlag for foreldrenes fordeling av omsorgsansvaret”* (Ot.prp. nr 56 (2008-2009):1). Regjeringen har foreslått en videre langsiktig utvidelse av fedrekvoten fra ti til fjorten uker, grunnet fedrekvotens positive

¹ Ot.prp. nr. 56 (2008-2009): Om lov om endringer i folketrygdloven (utvidelse av fedrekvoten mv.) Hentet den 26. mai 2010 fra: <http://www.regjeringen.no/pages/2172350/PDFS/OTIP200820090056000DDDDPDFS.pdf>

effekt på fordeling av permisjon (St. melding nr. 8: (2008-2009):51)². I regjeringens opposisjonsparti Høyre har det ved partiets årsmøte nylig blitt vedtatt å ta bort hele den øremerkede permisjonsordningen til far og dermed eliminere fedrekvoten fra lovverket. Høyres argumentasjon for å fjerne fedrekvoten tar utgangspunkt i om familier selv er best rustet til å fordele sin permisjon seg i mellom, og setter valgfrihet for familien som det viktigste kriteriet (Høyres stortingsprogram 2009-2013)³. Disse to tilnærmingene til fedres rettigheter i forhold til barneomsorg er kvalitativt ulike og spesielt interessant med tanke på denne oppgavens tema; fedres omsorg for barn og likestilling i familien.

Oppgaven vil ikke omhandle fedrekvoten direkte, men fokuserer snarere på fedres egen opplevelse av barneomsorg. Fedrekvoten har nå rukket å bli en vel etablert ordning og man kan anta at familier ser det som alminnelig å forholde seg til denne ordningen. Men er det også slik i arbeiderklassefamilien? Spørsmålet er legitimt fordi fordeling av permisjon og likestilling i familien har vært et yndet forskningsfelt, men hovedsakelig har fortalt historiene til middelklassefamilien som i stor grad omfavner tanken om en mer likestilt familie og mer omsorgsplass for fedrene i familien (Brandth & Kvande 2003; Kitterød & Lyngstad 2006). Enkelte har erkjent hvordan dette i beste fall gir en delvis forståelse av omsorg og likestilling. Kari Stefansen og Gunhild R. Farstad har betraktet omsorg for barn i *arbeiderklassefamilien*, og i et debattinnlegg i Dagbladet gir Stefansen uttrykk for at man må våge å inkludere arbeiderklassefamiliens omsorgsforståelser, snarere enn å ta for gitt at middelklassefamiliens livsprosjekt passer for alle (Dagbladet 2010)⁴.

Jeg mener det er nødvendig å mer inngående å se på hvilken omsorgspraksis arbeiderklassefedre har til sine barn og hvordan de opplever seg selv som omsorgspersoner. I tillegg til fedrenes egenopplevelse finner jeg det interessant og viktig å se på hvordan fedrene oppleves som omsorgspersoner av mødrene i familien – tatt i betraktning at de lever sammen som en familie. Fedrekvoten har vært en del av

² Stortingsmelding nr. 8 (2008-2009): Om menn, mannsroller og likestilling. Hentet den 26. mai fra: <http://www.regjeringen.no/pages/2135928/PDFS/STM200820090008000DDDPDFS.pdf>

³ Høyres stortingsprogram 2009-2013: Kapittel 4 – Familie og barn. Hentet den 26. mai 2010 fra: <http://www.hoyre.no/artikler/2009/8/stortingsvalgsprogram-2009-2013-kapittel-4-familie-og-barn>

⁴ Kronikk i Dagbladet fredag 21.mai 2010: Spillet om pappapermisjonen av Kari Stefansen.

permisjonsordningen i 17 år, og har etter så lang tid dannet grunnlag for en forventning om deltakelse i barneomsorgen også for far. Jeg ønsker å utforske hvordan arbeiderklassefamiliene og fedrene selv forholder seg til denne forventningen.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Min interesse for temaet denne oppgaven tar for seg tok form allerede i min bachelorgrad hvor jeg fikk muligheten til å skrive en oppgave om fedrekvoten og fedres egen opplevelse av å ha omsorg for egne barn (Watne 2007). I denne studien fant jeg at de fleste fedrene jeg intervjuet var veldig opptatt av barna sine og å delta i omsorgsarbeidet. De fleste av disse fedrene stilte seg utelukkende positive til å skulle bidra mer i barneomsorgen og dermed også være deltakende i permisjonstiden; i barnets første leveår. Det viste seg å være forskjeller mellom fedrene knyttet til deres engasjement og deltakelse i barneomsorgen, spesielt med henblikk på fedrekvoten. Dette skillet gikk på høyere utdanning og type jobb, der de høyt utdannede fedrene var svært positive til å være mer deltakende i barneomsorgen og å ha en egen fedrekvote, mens de fedrene som ikke hadde høy utdanning og arbeidet som fagarbeidere eller lignende ikke var like begeistret for fedrekvoten. Selv om de viste interesse for sine barn så var de ikke så opptatt av at de som fedre skulle ha ansvar for barna alene i barnets første leveår. Slik jeg alt har forangrepet, synes dette skillet som viste seg mellom fedrene å legemliggjøre et klasseskille for fedrenes forståelse av hva deres plass i familien skal innebære, og det virket også å kunne være et resultat av ulik tilgang på ressurser. Dette har i ettertid fascinert meg, og har ført til en nysgjerrighet knyttet til klasse som fenomen i samfunnet. Det er noe som sjeldent blir snakket om eller anerkjent blant folk flest, men som likevel virker så synlig når man ser nøye etter. Arbeidet med bachelorstudien ga meg dessuten en opplevelse av kompleksiteten i hvordan man i den forbindelse kan forstå tema som familie, kjønn og likestilling, og det ble således viktig for meg å skrive denne oppgaven.

Ettersom jeg selv har vokst opp i et miljø preget av en arbeiderklassestruktur, synes jeg det var spennende å gå mitt eget oppvekstmiljø nærmere etter i sømmene og undersøke hvordan man så på familien og dens posisjon i samfunnet i dette miljøet. Jeg oppdaget andre blikk på hvordan en familiestruktur burde være, spesielt i forhold til likestilling

mellom kjønnene innad i familien, fordeling av permisjon og deltakelse i barneomsorgen. Fedrekvoten som tema ble møtt med andre forståelsesrammer enn min egen med tanke på hva denne ordningen er ment å brukes til (å styrke fars plass i barnets liv på et tidligere tidspunkt men samtidig også øke mors rettigheter i arbeidslivet). Dette dannet videre grunnlaget for å intervjuer arbeiderklassefamilier tilknyttet mitt hjemsted, med den hensikt å høre på deres beretninger om hvordan de *gjør omsorg* i sin familie.

1.3 Hva gjør dette samfunnsmessig relevant?

Hva er det som gjør disse temaene relevante sett i rammene for dagens norske samfunn? Hva er det med fedre og barn som er i utvikling? I dagens norske samfunn går vi i en retning hvor vi blir mer og mer preget av en forventning om likestilling. Likestillingen foregår på flere områder men noen av de mest kritiske områdene er knyttet til fedres plass i hjemmet og mødres plass i arbeidslivet. Likestillingsfokuset skaper debatt og hodebry for både forskere, politikere og foreldre som alle har hver sine oppfatninger av hvilken plass likestillingen skal inneha. Det er her et postulat at et viktig aspekt som ikke alltid får like stor plass i debatten om likestilling er de klasseskillene vi har i samfunnet, samt hva disse skillene betyr i forhold til likestilling i familien. Familiestrukturen er i endring, mor og fars posisjoner blir revurdert og transformert i retning av mer likestillingsvennlige familier.

Det er i dag forventninger om at fedre skal være nærværende og omsorgsfulle og ikke minst deltakende i familielivet og familiearbeidet. På hvilke måter disse forventningene relaterer til arbeiderklassefedrene og hvafor kvalitative fremtoninger de har i deres familier er således dagsaktuelle spørsmål som underbygger behovet for studier som den foreliggende. Det hersker videre gjengse forståelser av foreldreskap der konteksten bør tas i nærmere øyesyn.

1.4 Hva gjør dette sosiologisk relevant?

Å studere fedres omsorg for barn er sosiologisk relevant av flere grunner. For det første er det interessant å se nærmere på hvordan fedre selv forteller om egen omsorg for barn

og hvorvidt de opplever å ha en *forventning* om deltakelse knyttet til seg gjennom fedrekvoten. Videre er det interessant å se på hvordan dette relaterer til mødres fortellinger om fars omsorg og hvordan deres familie er. På den måten kan man avdekke om det finnes en samhørighet mellom hva foreldrene selv mener en familie skal være og hvordan de som mødre og fedre tar inn over seg den endrede familiestrukturen som fremstår som idealet i samfunnet. Gjennom å betrakte fedrenes deltakelse i barneomsorgen i et klasseperspektiv, vil man kunne få frem nye forståelser av hvordan ulike familier velger å ordne sin omsorgspraksis enn i et typisk kjønnsperspektiv alene, som oftest er det som har dannet bakteppet for dette forskningsfeltet. Det å forstå fedre i spenningsfeltet mellom klassesamhørighet og kjønnsperspektiv, kan vise nye sider ved familielivet som kan være viktig å hensynta i den videre forskningen på familie, likestilling og kjønn. Og hva med de som er gjenstand for studien – ser de den strukturelle overordnede sammenhengen mellom hva individer gjør og hvordan samfunnet fungerer? Er de inneforstått med hva man forventer man av fedrene kontra hva fedrene selv forventer at de skal gjøre i omsorgen? Denne oppgaven er sosiologisk relevant gjennom å betrakte slike overordnede strukturer vi har i samfunnet, strukturer som påvirker familiene i deres valg. Og det er sosiologisk relevant å se dette i et klasseperspektiv, hvor man kan knytte familiers valg direkte til posisjon i samfunnet.

1.4.1 Hvorfor studere arbeiderklassefedre?

Fedre har blitt viet en stor plass i forskningsfeltet som handler om familie de siste tiårene, i tillegg til at det har vært et økt fokus på menns maskulinitet. Etter innføringen av fedrekvoten har det blitt viet mer tid til å forstå fedres omsorgspraksis, men ofte har lyset som nevnt vært rettet mot middelklassefedres omsorgspraksis; fedre som er høyt utdannet og som har en god og fleksibel jobb og som ofte lever sammen med en kone med tilsvarende høy utdanning og fleksibilitet i jobben. Middelklassens familieideal synes i stor grad å være den samme som myndighetene ønsker å formidle til alle foreldre, uavhengig av tilgang på ressurser og fleksibilitet i jobben. Arbeiderklassefedre er interessante å studere på bakgrunn av en antagelse om at slike faktorer vil være toneangivende for deres omsorgspraksis og hvorfor de velger å være familie på den måten de gjør. Arbeiderklassefamilien trenger å bli undersøkt nærmere, med henblikk på

om en nyansering av likestillingspolitikken i Norge er nødvendig, eller om arbeiderklassen snarere fungerer tilsvarende som middelklassen med tanke på hvordan fedre bidrar i familien generelt og i barneomsorgen spesielt. Det er behov for en ny måte å studere omsorgsfordeling på; det er behov for å studere gjennom klasse og ikke bare gjennom kjønn.

1.5 Problemstillinger

Det overordnede tema i denne oppgaven er altså arbeiderklassefedre og barneomsorg, og for å få frem ulike nyanser knyttet til dette temaet har jeg utformet to problemstillinger. Først:

1. Hvordan forholder arbeiderklassefedre seg til omsorg for egne barn?

Denne problemstillingen springer ut ifra en nysgjerrighet om hvordan fedrene selv opplever seg selv som omsorgsperson. Hvilken betydning har klasse for valg av omsorgsdeltakelse sett i forhold til tidligere forskning som er utført på dette feltet? Dernest:

2. Hva mener fedrene om likestilling i familien og hvilke tanker gjør de seg om sin egen situasjon, spesielt knyttet til forståelse av fedrekvoten?

Grunnlaget for denne problemstillingen tar utgangspunkt i arbeiderklassefedres forståelse av likestilling mellom mor og far innad i familien. Denne vinklingen er relevant i det å forstå klassetilhørighetens betydning for valg av omsorgspraksis.

1.6 Oppgavens struktur

I påfølgende kapittel vil tidligere forskning og sosiologisk teoretisk ståsted presenteres. Det vil her bli gjort en videre sondering i to hovedemner; først familie, kjønn og likestilling, og dernest redegjørelse for klasseteoretisk bakgrunn og utgangspunkt.

I tredje kapittel vil oppgavens metodiske tilnærming og gjennomføring av studien presenteres. Her legges vekt på valg av forskningsmetode, innsamling av data,

gjennomføring av intervjuer og analytiske valg. Spesiell vekt legges på oppgavens etiske retningslinjer og vurdering av forskerens evne til å videreformidle de funnene som ble avdekket.

I kapittel fire vil fedres omsorgspraksis for barn presenteres i et analytisk lys. Her trekkes det frem viktige funn knyttet til fedres omsorgsutøvelse i egen familie. Det har her fremstått som hensiktsmessig å dele opp i ulike tilnærminger til omsorg; den praktiske omsorg og den emosjonelle omsorg.

I kapittel fem løftes den analytiske prosessen opp mot likestilling i familien. Her vil det bli gitt plass til fedres tanker om likestilling i familien, og viktige synspunkt har i den forbindelse fremstått som hensiktsmessig å betrakte spesielt i lys av to ulike modeller for omsorgsstrategier; *et skjernet rom* og *et ordnet omsorgsløp*.

Kapittel seks vil sammenfatte bildet i de to foregående kapitlene i en avslutning hvor det legges vekt på hva de kan fortelle om fedres omsorgspraksis og deres forståelse av hva som er viktig i familien, spesielt med vekt på deres oppfatning av familierelatert likestilling. Avslutningsvis er det betimelig å vurdere studiens anvendelser, samt at det pekes på hva som kan være viktig for videre forskning på feltet.

2. Teoretiske perspektiv og tidligere forskning

Forskningsfeltet relatert til menns plass i samfunnet og fedres plass i familien har gjennomgått en omfattende endring hvor selve strukturene i det mannlige og det maskuline ved fedre i dag kjennetegnes ved nye termer som en myk, nærværende og likestilt mann (Brandth & Kvande 2003). Jeg vil i dette kapittelet gjøre rede for tidligere forskning innenfor familie, kjønn, likestilling og klasse med spesielt fokus mot forskning utført på menn som fedre, og fedre i familien. Først vil perspektiver på fedre i familien presenteres med et videre blikk mot maskulinitetens knytning til fedre. Det vil deretter ses videre på hvilken betydning kjønn og likestilling har hatt for fedres innvirkning i familien generelt og omsorgsutøvelse spesielt. Til slutt vil jeg presentere klasseteori i familiekontekst og dens innvirkning på fedre og familiers valg. Her har det vært naturlig å ta utgangspunkt i Pierre Bourdieus klasseforståelse, satt i et kjønnsperspektiv. Med henblikk på oppgavens tematikk vil det avslutningsvis på en slik klassebakgrunn gjøres rede for omsorgsmodeller som kan ha større grad av gyldighet eksplisitt i arbeiderklassefamilier.

2.1 Fedre i familien

Hvordan har fedres plass i familien vært og hva identifiserer fedre i familien i dag? Går man tilbake til 1950- og 60-tallet hadde man en familieordning hvor fedrene var forsørgere og mødrene var husmødre med ansvar for både husstell og barneomsorg. De var representanter for en komplementær familieideologi hvor foreldrenes oppgaver innad i familien var av ulik karakter, og hvor hensikten var å utfylle hverandre i det arbeidet som utgjorde en familieenhet (Bratterud & Emilsen 2002:22). Selv om den komplementære husmorfamilien faktisk bare eksisterte innenfor en spesifikk og relativt kort tidsperiode, så har den likevel hatt stor påvirkning på forståelsen av hva en familie skal være og dens strukturelle utforming som en familieenhet. En vesentlig og sentral påvirkning til at det komplementære familiebildet med husmor-forsørger-dikotomien som ideal ble endret har vært kvinners kamp for egne rettigheter, spesielt i tilknytning til å ha muligheten til å gjøre egen karriere. Kvinner fant seg ikke lenger i den rene

husmortilværelsen, men ville være delaktige samfunnsborgere på lik linje med menn (Bratterud & Emilsen 2002:27). Hege Ragni Kitterød (2000) viser til en stor endring innad i norske småbarnsfamilier der andelen tid mødre og fedre bruker på husarbeid og omsorgsarbeid har nærmet seg betraktelig. Kitterød påpeker at det er flere faktorer til denne utviklingen, blant annet at mødre bruker mindre tid i hjemmet på 2000-tallet enn de gjorde på 1970-tallet. Dette skyldes i hovedsak mødres økte yrkesdeltakelse. Det vises likevel til at fedre i større grad deltar i arbeidet hjemme. Et interessant funn i undersøkelsen er knyttet til at det er en mer spesialisert arbeidsfordeling i småbarnsfasen enn i andre livsfaser.

Anthony Giddens (1992) mente man kunne se en endring i familiestrukturen fra en komplementær til en symmetrisk familieform basert på en demokratisering av intimsfæren hvor gjensidig avhengighet ikke lenger står som fokuset i relasjonen men snarere en sentrering rundt lidenskap og kjærlighet som limet i familien. Giddens mener med dette at de strukturelle endringene i familiens form har vært såpass store at husmor-forsørger-dikotomien ikke lenger eksisterer. Røthing og Aarseth (2006) hevder at denne avskrivningen av den komplementære ordningen i familien ikke er helt riktig, selv om det er dette bildet som vises på overflaten. De mener det fortsatt eksisterer underliggende komplementære strukturer i familiens arbeidsfordeling basert på maktfordeling mellom mor og far i familien og spesielt trekker de fram Hanne Haavinds forståelse av en skjevfordeling i likestillingsprinsippet hvor *kvinner kan gjøre alt, bare de gjør det relativt underordnet sine menn* (s. 170-171).

Gullvåg Holter og Aarseth (1993) trekker fram hva de kaller *det splittede farsbildet* for å synliggjøre den posisjonen fedre innehar i dagens samfunn. De sier at *faren er ingenting og alt på samme tid* i den betydning at farens posisjon blir så liten og lite relevant sammenlignet med mor (som betyr alt), men samtidig innehar han makten i familien som gir han en direkte altomfattende posisjon (s. 34). Makten kan relateres til fedres rolle som forsørger og dermed den som står for den økonomiske sikkerheten for familien. Denne posisjonen har opp gjennom tidene blitt sett på som den viktigste i en familie, og dermed har fedrene fortsatt en makt over sin familie. Dette på tross av at det er kvinnen som er den arbeidende innad i familien i form av å ta seg av barn og hus, men ikke blir verdsatt for dette arbeidet på lik linje som mannen blir for sitt.

2.1.1 Fra forsørgende til nærværende far

Fedres rolle som forsørger i familien har gjennomgått en endringsprosess som mer eller mindre startet idet kvinner ønsket å være delaktige arbeidstakere i samfunnet og sa nei takk til en ensidig husmorrolle. Ettersom årene har gått har også fedres plass i familien måttet tilpasse seg kvinnenenes inntog på arbeidsmarkedet. Etter at fedrekvoten ble innført i 1993 har det vært et økende fokus på fedres rettigheter i familien – spesielt knyttet til fedres rett til å delta i barneomsorgen allerede som omsorgspersoner i barnets første leveår, da de har fått tildelt en øremerket del av fødselspermisjonen. Å se fedre som *nærværende* snarere enn *forsørgende* ble mer etablert ettersom man gikk mot en mer likestilt familieforståelse og man beveget seg da i retning av en far hvis omsorg i større grad ble anskueliggjort gjennom mer deltagelse i barnas liv og familien for øvrig (se for eksempel Brandth & Kvande 1991; Brandth & Kvande 2003; Ellingsæter 1991; Ellingsæter 2006; Ellingsæter & Leira 2004; Holter & Aarseth 1993). Brandt og Kvande (2003) bruker begrepet *den farsvennlige velferdsstaten* for å beskrive regjeringens engasjement i fedres deltakelse i fødselspermisjonen for å bli en mer delaktig part i omsorgen mens barna er små (s. 62). Velferdsstaten Norge representert ved styresmaktene har siden innføringen av fedrekvoten hatt et mål om å bedre situasjonen for mødre på arbeidsmarkedet og øke fedres innsats i hjemmet. Det har vært et mål om en mer likestilt familie der begge foreldrene nærmer seg hverandre i gjøremål og hvor den komplementære familien ønskes erstattet med den likestilte familien.

2.1.2 Fleksible fedre

Berit Brandth og Elin Kvande ga i (2003) ut boka ”Fleksible fedre. Maskulinitet, arbeid, velferdsstat”. Grunnlaget for denne utgivelsen bygger på flere typer undersøkelser, i form av en spørreundersøkelse og kvalitative intervjuer med fedre som har vært hjemme i fødselspermisjon; den såkalte fedrekvoten. Denne studien kom med et friskt blikk på norske fedres omsorgspraksiser og viste til en mykere versjon av fedre som omsorgspersoner. Deres utgangspunkt var å se på hvilken effekt innføringen av fedrekvoten hadde på fedres omsorgspraksis for egne barn. Det er forskjell på fedrene som deltar i den kvalitative delen av studien der de deles inn i fedre som har vært

hjemme i permisjon uten at mor har vært til stede og fedre som har tatt ut sin permisjonsdel mens mødrene var hjemme. Brandth og Kvande fant store forskjeller i disse to gruppene av fedre hvor de fedrene som hadde vært hjemme med barnet på egenhånd fikk nye opplevelseserfaringer knyttet til det å ha omsorg for et barn. Spesielt bemerkelsesverdig fant forskerne at de beskrev *en langsom tid* og at hverdagen ble preget av en ny forståelse. Brandth og Kvande ser en endringsprosess som er dynamisk og som viser at gjennom å innføre en egen kvote til fedrene ser man endringer i deres omsorgspraksis. For de fedrene som tok ut sin permisjonstid samtidig som at mor var hjemme med barnet, beskrev en mer komplementær arbeidsfordeling, ikke så ulik slik den hadde vært før innføringen av fedrekvoten. Et annet funn tyder på at likestillingsprosjektet som legitimerer fedrekvoten er avhengig av mødrenes tilknytning til arbeidslivet i den forstand at deltidsstillinger – som mødre ofte innehar etter endt permisjon, vil være avgjørende for hvorvidt foreldrene deler på sin fødselspermisjon selv i mellom. De viser til at bare syv prosent av fedrene deler permisjonen når mødrene jobber deltid, mens hele 43 prosent av fedrene deler permisjonen når mødrene er mer deltakende i arbeidslivet (s. 190). De fleste fedrene som beskrives i denne studien har en middelklassebakgrunn, der foreldrene i stor grad har høyere utdanning og hvor begge jobber fulltid. Dette fører til en gruppe fedre som i stor grad legitimerer ideen om en nærværende og myk far som også lar mor delta i arbeidslivet og selv ser sitt ansvar i omsorgsrollen. Disse fedrene ser ikke på fedrekvoten som en tvang men heller en mulighet til å kunne utforske nye arenaer og bli mer kjent med omsorgspersonen i seg selv. Brandt og Kvandes studie etterspør om det er endring eller stabilitet som preger familieenheten hvor de kommer frem til at endringen er i gang. Nærværende fars-diskurs. De snakker om diskurser i sin studie.

Annette Meling (2007) fremlegger en kritikk mot Brandth og Kvandes forståelse av farspraksiser i sin masteroppgave ”Foreldres fordeling av permisjon i barnets første leveår”. I sin empiriske undersøkelse hvor foreldre intervjues om sin permisjonsfordeling finner hun at deres begrep kommer til kort. Hun finner i sin studie at foreldre som har en tradisjonell tilnærming til familielivet og som ikke deler på permisjonen likevel kan ha en nærværende fars-diskurs. Dette står i motsetning til Brandth og Kvandes funn der de mener at forutsetningen for å kunne inneha en nærværende fars-diskurs er å være

hjemme med barnet på egen hånd og erfare den langsomme tiden, som en tilpasningsfase for far og barn der de lærer hverandre å kjenne.

2.1.3 Maskulinitet

Maskulinitet er i dagens moderne samfunn et velkjent begrep som for de fleste assosieres med noe mandig; en egenskap menn innehar. Det maskuline er ikke direkte knyttet til menn – kvinner kan også være maskuline – men det maskuline beskriver noe mandig som i stor grad assosieres med menn. I motsetning til maskulinitet står femininitet. Dette begrepet er i størst grad knyttet til kvinner og typiske egenskaper de innehar. Like fullt kan menn være feminine. Jørgen Lorentzen (2006) påpeker at det er viktig å skille mellom mann og kvinne og maskulinitet og femininitet. Dette er fordi maskulinitet og femininitet er konsepter som består av to komponenter. De er både analytiske begrep som handler om kjønn samtidig som de også er kulturelle forestillinger om hva kjønn er (s. 122-123). Maskulinitet er dermed ikke et statisk begrep eller noe menn er, men snarere noe dynamisk og foranderlig som gjøres av menn. Ifølge Lorentzen (2006) må maskulinitet som begrep forstås ut ifra fire variabler; for det første kan den variere mellom ulike kulturer; et maskulint trekk i én kultur trenger ikke være gjeldende i en annen kultur. For det andre kan den variere over tid i samme kultur; det som anses som maskulint på nåværende tidspunkt trenger ikke bli ansett som maskulint i fremtiden. For det tredje kan den variere gjennom et menneskes livstid; gjennom større samfunnsmessige endringer på strukturplan. Og for det fjerde kan den variere innad i en kultur på samme tid; ulike grupper innad i samme kultur kan ha ulikt syn på hva som anses som maskulint. Gjennom slike fremstillinger av hva maskulinitet må vurderes ut ifra fremgår det også at man ikke bare har én gjeldende maskulinitet men at man må forholde seg til begrepet i flertall; flere maskuliniteter som eksisterer samtidig og ved siden av hverandre. Dette påpeker Lorentzen (2006) som svært viktig å ta inn over seg for å forstå hva begrepet betyr. En som har representert en annen måte å forstå maskuliniteter på er R.W. Connell (1987) som gjennom sin teori åpner for en forståelse basert på maktstrukturer.

2.1.4 Hegemonisk maskulinitet

Hegemonisk maskulinitet er en teori som ble introdusert av sosiologen R.W. Connell (1987) og som har vært av stor betydning for forskning på menn og maskulinitet. Hegemonisk maskulinitet kan sies å være det mannsidealet som til en hver tid er dominerende innenfor en bestemt kultur (Connell 1987). Den hegemoniske maskulinitet springer ut ifra en patriarkalsk forståelse hvor menn er dominerende overfor kvinnen. Slik Connell fremstiller maskulinitet er det fire ulike former denne fremstår gjennom. Disse kaller han hegemonisk, underordnet, medvirkende og marginalisert maskulinitet. Den hegemoniske maskulinitet er den dominerende innenfor et kjønnsrelatert system og vil stå i motsetningsforhold til den underordnede maskulinitet. Den underordnede maskulinitetsformen vil måtte kjempe imot den dominante i sitt forsøk på å anerkjennes. Et eksempel på en hegemonisk maskulinitet kan være den arbeidende men omsorgsfulle mannen som gjennom å erkjenne sin posisjon som far kan vise omsorg så vel som likevel å inneha maskuline og mandige trekk på arbeidsplassen. Den da forholdsmessige underordnede maskuliniteten kan være menn som går så langt inn i sin posisjon som fedre at de anser jobben som mindre viktig og omsorg for barn som desto viktigere. Disse fedrene kan bli sett på som myke og mer feminine enn fedrene som tilhører den dominerende maskulinitetsforståelsen. Dette kan være med på å skape et skille der menn som innehavere av den hegemoniske maskulinitetsformer får en motstridighet mot å gi slipp på sin jobbidentitet og sin karriere i frykt av å selv bli identifisert med de myke og feminine mennene som den underordnede maskulinitetsforståelsen representeres av.

Når det gjelder den tredje forståelsen, der maskulinitet representerer det medvirkende, henviser Connell til enkelte som ikke strekker helt opp til den hegemoniske maskuliniteten men som likevel velger å akseptere den. Den medvirkende vil dermed nyte godt av den hegemoniske maskuliniteten av den grunn at de har noe å vinne på å akseptere denne formen. Lorentzen (2006) viser til patriarkatets system som en gevinst for den medvirkende i form av at de vil inneha en maktposisjon overfor kvinner innad i den gjeldende kulturen (s. 127). Den siste formen for maskulinitet som Connell legger vekt på er den marginaliserte. Med denne anskueliggjør han hvordan det kan være enkelte overordnede strukturer som legger beslag på tilgangen til de andre

maskulinitetsformene. Eksempler på slike strukturer kan være etnisk minoritetsbakgrunn og klassetilhørighet.

Brandth og Kvande (2003) mener at reproduksjonsansvar og faderskap vil være naturlige bestanddeler av en maskulinitetspraksis i det norske samfunn. De nyttegjør seg det hegemoniske maskulinitetsbegrepet og peker på hvordan den er knyttet til menn i arbeidslivet, hvor de er vinnerne sett på bakgrunn av at de innehar forsørgerrollen i familien (s. 48). En viktig strategi for å studere menn og maskulinitet finner David Morgan (1992) gjennom å studere situasjoner der maskulinitet utfordres, og han mener i likhet med Brandth og Kvande at det er i arbeidslivet menn finner sitt hovedgrunnlag for maskulin identitet (s. 49). Brandth og Kvande spør seg på sin side da om hvorvidt den nærværende far kan sies å være en form for hegemonisk maskulinitet, eller om den er et sidespor eller en underlegen form.

Connells begrep om den hegemoniske maskulinitet, har også gjennomgått kritikk i de senere årene. I hovedsak rettes kritikken mot at modellen for maskuliniteter blir for statisk og universell i form av å gjøre seg gjeldende for alle menn på tvers av kulturell tilhørighet. Den tar ikke inn over seg menns emosjonelle aspekter og blir dermed basert på en rasjonalistisk og funksjonalistisk tankegang (Lorentzen 2006). I Connells forståelse av maskuliniteter brukes begrepene kun om menn og ikke kvinner, noe som kan ses på som begrensende i sin form. Det etterlyses videre et rom for menns endringspraksis, og at muligheten for dette ikke er gjort tilgjengelig i maskulinitetsmodellen Connell har utformet. Selv om kritikken kan sies å være omfattende, har Connells maskulinitetsforståelse etter min mening i essens utgjort et klart bidrag til fagfeltet. Det at teorien tar utgangspunkt i en maktrelasjon mellom ulike grupper gjør at jeg har sett det som hensiktsmessig å benytte meg av denne modellen for å belyse fedrenes maskuline tilnærming i min analyse.

En annen teoretisk forståelse av maskulinitetsbegrepet har i de senere årene vokst fram; relasjonen mellom det mannlige og det umannlige (Lorentzen 2006). Til forskjell fra Connells modell kan denne hevdes å representere en mer dynamisk og åpen form for kjønnsforståelse, gjennom at det ikke eksisterer et hierarkisk system, snarere en relasjonell tilnærming til hva mannlighet er eller ikke er.

2.2 Å gjøre kjønn

En viktig endring i hvordan man så på kjønnets betydning i samfunnet og i familien viste seg i overgangen fra et strukturfunksjonalistisk til et sosialkonstruktivistisk kjønnssyn. Ved å endre de grunnleggende forståelsene av kjønnets betydning fikk man en ny forståelse av kjønn i familien. Det nye kjønnsperspektivet innebar at man gjennom å se på kvinner og menn som sosialt konstruerte begreper løsrev dem fra den dikotome posisjonen kjønnene hadde. Som for tidligere nevnte nyere maskulinitetsteorier, innebar dette en endring fra stillestående forståelser til dynamiske forståelser av hva menn og kvinner er og representerer. Daly (1995) benyttet seg av symbolsk interaksjonisme for å forstå hvordan faderskapet konstrueres – i en kontinuitet og i samhandling med andre. Videre har forskningen skiftet mot en kjønnsforståelse hvor man ikke lenger tenker kjønn som en egenskap, men som noe som gjøres av et enkelt individ (Brandth & Kvande 2003:37). West og Zimmerman (1987) hevder da at kjønn blir relatert til praksis, som igjen vil skape rom for endring i det sosiale rom. I likhet med deres forståelse av at kjønn er noe man gjør, har David Morgan (1996) ytret at det er i de mannlige praksisene man kan avdekke hvordan menn gjør sitt farskap.

2.2.1 Mothering

Hvordan menn gjennom slik praksis gjør barneomsorg har blant annet blitt belyst av canadiske Andrea Doucet, som spør om fedre tar på seg morens rolle i det de trer inn i en posisjon hvor de alene står for hovedansvaret for barneomsorgen. Hennes bok ”Do Men Mother” (2006) tar opp et tema som i mange tilfeller kan virke kontroversielt i kjønnsforskningen, hvor man ikke anser kjønn som noe annet enn sosialt konstruerte begreper. Det Doucet ønsker å formidle er hvorvidt det eksisterer en felles praksis som kan kalles for *mothering*, som blir ansett som kjønnsnøytral i sine praktiske termer, men som likevel innehar en svært kjønnset framtoning. Gullvåg Holter og Aarseth (1993) mener omsorgsbegrepet er et kjønnset ord som tillegges kvinner og det feminine. Spørsmålet Doucet stiller er hvorvidt fedre klarer å skape sin egen farspraksis som ikke relaterer direkte til morspraksisen, det å gjøre morskap, men ved eventuelt å tilføre noe annet til sin omsorgspraksis, noe av en annen kvalitet. Selv finner hun det vanskelig å

besvare dette spørsmålet, og etterspør en videre forståelse av selve morskonseptet, der ”morskap” som begrep ikke er kjønn (hører til kvinnen), men snarere fungerer som et nøytralt uttrykk. Det Doucet ønsker å bringe til torgs, er hvordan vi lett kan teoretisere om det å gjøre kjønn snarere enn å være kjønn, men fortsatt sitter med viktige aspekter i det teoretiske univers der forskjeller må forklares. Hvordan ser fedre på sin egen rolle som omsorgsperson? Dette er svært interessant å få fram i det teoretiske bilde av kjønn for å kunne diskutere hvor kjønnsforskningen står i dag og hvilke veier den vil ta. Andrea Doucet snakker i den forbindelse om at fedre rekonstruerer maskulinitetens betydning – at de former den med nytt innhold tilpasset en moderne mann. Med andre ord en tilsynelatende villighet blant fedrene til å endre på hva maskulinitet skal bety for dem.

2.2.2 Det andre skiftet

Kjønn gjennom hva man gjør eller forventes å gjøre på hjemmebane er noe som også beskrives av Arlie Russell Hochschild. I sin bok ”The Second Shift” (1997) beskriver hun hvordan fordeling av husarbeid og barneomsorg foregår i familier hvor begge foreldrene er i arbeid. Arbeidet som knytter seg til husarbeid og barneomsorg etter endt arbeidsdag har hun kalt for *det andre skiftet* fordi det i hennes undersøkelse kommer frem at å utføre dette familiearbeidet er som å komme hjem til nok en arbeidsøkt. Hochschilds funn handler om hvordan mødre og fedre ser sin plass i familien, og at det foreligger en skjevfordeling mellom arbeidsbelastningen på mødre og fedre innad i familien. Det er i hovedsak mødrene som tar seg av det andre skiftet, mens fedrene innehar en hjelperposisjon. Hun fremlegger en familieideologisk taksonomi som de ulike familiene kan knyttes til; den tradisjonelle familien, den transisjonelle familien og den egalitære familien (s.15). I en familie preget av den tradisjonelle ideologiske forståelsen har man en tilbøyelighet til å sette mannens jobb foran kvinnens, og det er dermed kvinnen som blir ansvarlig for husarbeid og barneomsorg. I den transisjonelle familien er det viktig for begge foreldrene å være i jobb, men det er fortsatt mannens jobb som kommer først. Kvinnen har i rammene av en slik ideologi også ofte et ønske om å ta seg av husarbeid og barneomsorg på tross av at hun vil være i betalt arbeid. I en egalitær familie anses mannens og kvinnens jobb for å være like viktig. De blir dermed

likeverdige aktører innad i familien, og ønsker oppriktig å dele på arbeidet som knytter seg til husarbeid og barneomsorg. Konseptet om familieideologisk forståelse kan også knytte an mot mer basalt tilgrunnliggende kjønnsideologier, altså at de kan være en sammenheng mellom mannens og kvinnens ulike ønsker for sin familie samt egen rolle innad i den, og deres familieideologiske forståelse. Et eksempel på dette kan være at kvinnen ønsker å jobbe, men samtidig vil være den som tar seg av barn og hus. Mannen vil kanskje helst dele på dette, men ender opp med å støtte sin kone i sitt valg siden det er det hun ønsker. Kvinnen ender på sin side opp med å være overarbeidet og i en posisjon hvor hun tar det andre skiftet hjemme etter eget ønske, uten å innse at hun trenger hjelp fra sin mann. I følge Hochschilds forståelse av samfunnsutviklingen eksisterer det en *stalled revolution*; en fastlåst eller stanset revolusjon, som illustrert av dette eksemplet. Kvinnene er de revolusjonerende som har kommet seg inn i lønnet arbeid og ut av det ulønnede familiearbeidet, men samfunnet for øvrig er ikke vitende om denne revolusjonen. Så lenge denne store endringen i kvinners utvikling og deltakelse i samfunnet ikke blir lagt merke til og de facto anerkjent, så vil de befinne seg i en fastklemt posisjon hvor de som arbeidende kvinner også må ta seg av husmorrollen.

2.2.3 Menns livssammenheng

Øystein Gullvåg Holter og Helene Aarseth tar i ”Menns livssammenheng” (1993) for seg fedres fortellinger om familie og omsorg. De to forskerne ser på androgynatet som den nye måten å se menn og kvinner i familien på, som impliserer at de forespeiler en mer kjønnsnøytral forståelse av hva som er forventede oppgaver knyttet til mor og far. De setter altså fedres beretninger i fokus, beretninger som dreier seg om deres livsforståelse og opplevelse av familielivet. Gullvåg Holter og Aarseth mener at det er kvinnene som jobber for å bevare *familieoss-beten* i familier hvor begge foreldre jobber, og fremhever gjennom det at kvinnene er tilretteleggere for at mennene skal være mer likestilte i familien og omsorgsarbeidet. De ovennevnte fortellingene er interessante sett i forhold til Hochschilds teori, som forstår familie i større grad ut ifra kvinnens standpunkt enn ut ifra farens. Sagt med andre ord er det i Hochschilds øyne far som har makt i familien, mens Gullvåg Holter og Aarseth derimot ser mor som makthaveren i familien.

2.2.4 Min kone kan fortelle meg hvem jeg kjenner...

Annette Lareau (2000) har i sin studie sett nærmere på hvordan fedre og mødre forteller om sitt omsorgsarbeid for egne barn. Gjennom å benytte seg av både intervjuer og observasjoner i familien fant hun at mødre innehar mer kunnskap om sine barn enn det fedrene har. Dette viste seg gjennom mødres og fedres ulike svar på de samme spørsmålene om deres barn – mødre ga i større grad enn fedrene utfyllende svar basert på kunnskap om barnets hverdag, barnets omgivelser og barnets sosiale nettverk (s. 408). Fedrene ga mer kortfattede svar om barna sine og visste ikke alltid om kunnskapen opprinnelig kom fra dem selv eller fra deres koner; det sistnevnte viste seg ofte å være det riktige. Selv om fedrene i denne studien syntes å inneha mindre kunnskap om sine barn, ga de likevel uttrykk for at de følte seg involvert i barnas liv. Lareau påpeker at fedrene på tross av dette vet lite om sine barns hverdagsrutiner og deres sosiale nettverk. Hun stiller dermed spørsmål til hvorvidt fedre i det hele tatt er egnede intervjuobjekter for å innhente informasjon om familien. Det blir dermed rettet en kritikk mot metodologisk anvendelse av fedre som informanter i studier som handler om å samle inn kunnskap om familielivet.

Det som likevel viste seg å være interessant med fedrene, var at de hadde en oppriktig interesse for sine barn og at barna hadde en nær kontakt med dem. Denne kontakten gjenspeilte seg i fedres evne til å underholde barna, være samtalepartner og til å lære dem enkelte livserfaringer av mer praktisk karakter (s. 408). Med dette viser fedrene at de er gode på å være engasjerte og deltakende på andre arenaer enn mødrene, som for eksempel i ulike fritidsaktiviteter eller ved å lære dem å fiske. I intervjuene med fedrene der de fikk spørsmål knyttet til fritidsaktiviteter med barna, trådte slike aspekter klart frem. Fedrene var da mer beskrivende og fortalte om ulike hendelser de hadde opplevd sammen med barna – de var like informative som mødrene var på spørsmål knyttet til barnas omgangskrets eller skolearbeid.

Lareau anerkjenner dette engasjementet hos fedrene som viktig, og har påpekt at dette er aspekter som ikke har blitt verdsatt i familieforskningen. Hun åpner opp for en bredere anerkjennelse av fedrenes engasjement, og understreker at det er viktig å ikke neglisjere kontakten barna får med sine fedre. Kontakten blir snarere hevdet å utgjøre viktig

livskunnskap for dem. Gjennom å rette et fokus mot hva fedre faktisk gjør sammen med barna og ikke utelukkende fokusere på det fedrene ikke gjør i omsorgsarbeidet – slik eksempelvis Arlie Russell Hochschild (1997) vektlegger – mener Lareau at man gjennom ytterligere forskning kan berike fedres omsorgspraksis (s. 422). Men i likhet med Hochschild fant hun at fedrene typisk innehar familiens maktposisjon, gjennom å ha en rik tilstedeværelse hvor de ofte blir identifisert med latter, følelsesengasjement og det å gi råd til sine barn. Selv om det er mødrene som har mest kunnskap om sine barns hverdagsliv og derigjennom gjør flere oppgaver knyttet til både husarbeid og barneomsorg, er likevel altså fedrene den makthavende parten i familien.

Så langt i dette kapitlet har det blitt presentert forskning på menn og familie i et kjønnsrelatert lys, der forskningen i hovedsak tar for seg forskjeller mellom kvinners/mødres og menns/fedres posisjon og oppgavefordeling innad i familien. Andre perspektiver på familieforskningen kan se dagens lys dersom man snarere tar i bruk konseptet om samfunnsklasser og deres innvirkning på familielivets struktur. Mer eksplisitt i lys av denne oppgavens problemstilling, kan man gjennom å se nærmere på hvordan arbeiderklassefamilier forholder seg til barneomsorg få frem andre dimensjoner i familieforskningen, som kan være viktige for å forstå familiers utforming.

2.3 Klasseteori

”The paradox of class is that “the structural importance of class to people’s lives appears not to be recognized by the people themselves. Culturally, class does not appear to be a self-conscious principle of social identity. Structurally, however, it appears to be highly pertinent” (Bottero 2004:987).

Som Bottero her påpeker er ikke folk bevisst sin egen klasses tilhørighet, men den strukturelle virkelighet viser at klasse fortsatt er gjeldende i vårt samfunn. Det moderne samfunnet i dag kan betraktes på to diametralt forskjellige vis. Det er en retning imot et samfunn der man finner stor ulikhet blant mennesker, samtidig som det er en retning imot et samfunn hvor vi som individer ikke ser på oss selv som del av en bestemt klasse. Dette ifølge Ulrich Beck i boken ”Risk Society” (1986). Flere postmodernister tar utgangspunkt i sistnevnte når de fremsetter en utvikling mot klassens død, og mot en

tilstand hvor vi ikke lenger ser på samfunnet som klassesdelt. Dette grunnet den økte individualiseringen i samfunnet, som har utvasket relasjonen mellom økonomisk posisjon og kulturell identitet (Bauman 1992; Crook, et al. 1992; Pakulski & Waters 1996).

Når det gjelder selve definisjonen av klasse har jeg lagt meg på en forholdsvis vid definisjon i denne oppgaven. I likhet med flere andre (Lareau 2003; Stefansen & Farstad 2009) har jeg lagt utdanning og type arbeid til grunn (Lareau bruker lønnsnivå snarere enn sistnevnte, men i en norsk kontekst med lave lønnsforskjeller synes det mindre relevant). Det er flere grunner til at jeg har valgt å definere klasse ut ifra disse kriteriene. For det første er klasse et nærmest ikke-eksisterende tema for folk flest i samfunnet, det er et begrep som folk ikke identifiserer seg selv direkte ut ifra og dermed fremstår det som nødvendig å gjøre klassebegrepet videre i sin definisjon. For det andre er det i dag mindre tydelige skiller på hva som er arbeiderklasse og hva som er middelklasse. I en familie kan det også være et blandingsforhold, hvor den ene parten har høyere utdanning mens den andre parten ikke har det. Likevel synes jeg det er betydelige skiller som kommer tydelig frem når man ser i forhold til utdanning og jobb.

2.3.1 Kulturell kapital

En viktig bidragsyter til klasseforståelsen er den franske sosiologen Pierre Bourdieu. Han har bidratt med en forståelse hvor man skiller på ulike former for kapital og at ulik tilgang på kapital resulterer i ulik tilgang på ressurser, som han anser å være strukturdannende i menneskers liv. Et av hans mest betydningsfulle verk "La Distinction" oversatt til norsk "Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften" (Bourdieu 1995) har bidratt til å gi et nytt bilde på hvordan strukturene formes av hva vi identifiserer oss med og at dette er sterkt knyttet opp mot tilgang på kapital. Bourdieus begreper om kulturell og sosial kapital har blitt anvendt av kjønnsforskere for å bedre forstå og kartlegge ulike klasseforskjeller mellom familier og hvordan disse forskjellene er med på å strukturere ulike familiers liv (Stefansen & Blaasvær 2010).

Bourdieu mener at ulikheter i ens habitus gir ulik tilgang til kulturelle ferdigheter, sosiale tilknytninger og utdanning. I følge Lareau mener han at man selvsagt kan tilegne seg en annen form for habitus i et voksent liv, men at det ikke vil være naturlig og like lett som

hvis man får tilgang på dette i barndommen (Lareau 2003:276).

2.3.2 Forskning med klasseteoretisk forståelse til grunn

En klasseteoretisk vinkling innen familieforskning har en betydelig større utbredelse internasjonalt enn den har i Norge (Stefansen & Blaasvær 2010). Disse studiene (se for eksempel Devine 2004; Gillies 2005; Lareau 2003; Reay 2004; Vincent & Ball 2006) knytter seg mest til amerikansk og britisk forskning der utgangspunktet for å studere klasse er litt annerledes enn i det norske samfunn. Dette ut ifra de ulike klassestrukturene som eksisterer der Norge i mindre grad er preget av store og synlige klasseforskjeller. De økonomiske forskjellene er betraktelig større i de amerikanske og britiske arbeider- og middelklassene samt at mennesker med tilhørighet til arbeiderklassen i større grad befinner seg utenfor arbeidsmarkedet og dermed i en vanskeligere økonomisk situasjon enn de skillene man finner i Norge (Stefansen & Blaasvær 2010:144).

Devine og Savage (2005) beskriver hvilken innflytelse Bourdieu har på klasseanalyse og hvordan vi skal forstå klasse, hans bruk av habitus og felt er kraftig framhevet i deres tekst. De mener å ha observert et skifte fra tidligere tiders klasse*bevissthet* over mot klasse*identitet*, med henvisning til at identiteten kan se ut til å gi et større spillerom og å være et mer dynamisk uttrykk for klasseforståelse i dagens samfunn. Vedrørende innholdet i konseptet klasseidentitet, spør Devine og Savage seg om det er slik at habitus danner denne klasseidentiteten i samsvar med de kapitalmengdene vi innehar.

Beverley Skeggs anser klasse som å være en *mobil ressurs* som innebærer muligheter for noen og begrensninger for andre (Skeggs 1997:7). Stefansen og Farstad fremhever viktigheten av å kunne studere klasse på et mikronivå gjennom å se på deres utførelse av omsorgspraksis (2009).

Fanny Ambjörnsson er en annen forsker som bruker Bourdieus klasseteoretiske forståelse, og i sin doktoravhandling sammenligner hun videregående skolejenter med utgangspunkt i deres klassemessige bakgrunn, henholdsvis arbeiderklasse og øvre middelklasse, sett i forhold til deres sosiale og kulturelle kapital (Ambjörnsson 2008). Ambjörnsson studerer to ulike skoleklasser ved den samme videregående skolen; ”S-jentene” som går en form for allmennutdanning og ”BF-jentene” som går barn og fritid.

Disse to klassene har temmelig ulikt rykte og status, og Ambjörnsson finner i stor grad sammenheng mellom sosial klasse og skoleklasse. I studien har hun benyttet seg av Bourdieus kapitalbegreper (sosial og kulturell kapital) når forskjellene gjøres rede for; jentene har mange regler for hva som er normalt og ikke, og konkretiserer sin habitus blant annet gjennom valg av klær, sminke, språk og opptatthet av skolearbeid.

2.4 Familie og omsorg i klasseteoretisk lys

At klassekonseptet og klassetilhørighet er av betydning for fedres barneomsorg er ikke bare et postulat uten empirisk dekning. Ragni Hege Kitterød (2000) fant i sin studie av hus- og omsorgsarbeid blant foreldre at det er størst *likedeling* blant foreldre med høy utdanning. I hjemmene hvor mødrene har høyere utdanning er det oftere tilfelle at fedrene deltar mer i hus- og omsorgsarbeid enn det fedre gjør i familier der kvinnen er lavt utdannet. Dette henger sammen med en interessant utvikling hvor det i størst grad er middelklassens foreldre som tar innover seg idealet om den likestilte familien. Kitterød finner størst forskjell mellom høyt og lavt utdannede når det kommer til husarbeid, og ikke like signifikante funn for den delen som dreier seg om omsorg i familiene, selv om hun mener det likevel er en forskjell.

2.4.1 Manglende klasseperspektiv i familieforskning?

Ifølge Kari Stefansen har klasse blitt forbigått i forskning som har handlet om familie (Stefansen 2008b). Hun omtaler klassetilhørighet som en manglende bestanddel i familieforskningen, som kan belyse andre sider man ikke bør tilsidesette. Dette fordi det i størst grad har blitt tatt hensyn til kjønnede betydninger for familiens likestilling, mens klasse har blitt holdt utenfor forskningsarbeidet knyttet til familieliv. Det finnes likevel hederlige unntak fra forglemmelsen, og et av dem er Harriet Holters "Familien i klassesamfunnet" (1975), som tok opp klassestrukturens viktighet i forhold til familiestrukturene. Flere og flere internasjonale studier fokuserer dessuten på familie i et klasseperspektiv. En viktig bidragsyter på feltet er den amerikanske sosiologen Annette Lareau, som gjennom sine studier har gitt klassetilhørighetens betydning for familiestrukturene et ansikt. I sin bok "Unequal Childhoods" (Lareau 2003) tilkjenneris

en ny måte å se familier på, gjennom diskusjon av hvordan ulik tilgang på ressurser skaper ulike familiestrukturer.

En annen forsker som har sett på klassens betydning i samfunnet er May-Len Skilbrei (2003), som gjennom sin studie av kvinner i arbeid retter fokus mot arbeiderklassens kvinner og hvordan klasses tilhørigheten former deres hverdag og deres forståelse av samfunnet de lever sine liv i. Skilbrei fokuserer på klassekulturelle forskjeller gjennom å studere kvinner i arbeid fra et arbeiderklasseperspektiv (s. 133). Skilbrei er opptatt av å se klasse som noe dynamisk, noe som er en del av vårt sosiale liv. Jeg betrakter hennes måte å forstå klassestrukturene på som en interessant døråpner til en dypere forståelse av hvilken påvirkning de ulike klasselagene har på mennesker i et samfunn.

2.4.2 Intensiv foredling og ideen om naturlig utvikling

Annette Lareau (2003) har forsket på familien og hvordan klasses tilhørighet bidrar til ulik oppdragslogikk for barn, sett i en amerikansk kontekst. Hun har i sin studie gått grundig til verks, og benytter seg av både intervju og observasjon over en lengre periode for å forstå hvordan familier i ulike klasselag fungerer. Både middelklassefamilier, arbeiderklassefamilier og fattige familier (hennes inndeling) har blitt utforsket. Lareau mener at de klassemessige skillene hun finner mellom familier, resulterer i ulike livssjanser for barna senere i livet. Hun finner at klasses tilhørighet kan ses i sammenheng med ulike faktorer i måten å være familie på, blant disse er valg av oppdragelse, tilstedeværelse i barnas aktiviteter og organisering av disse aktivitetene (s. 36). Med utgangspunkt i slike kvaliteter anskueliggjør hun to ulike forståelser av barneoppdragelse basert på klasses tilhørighet. Disse kaller hun for intensiv foredling (*concerted cultivation*) og ideen om naturlig utvikling (*the idea of natural growth*).

Intensiv foredling er en oppdragsmodell tilpasset middelklassen der foreldrene i størst mulig grad ønsker å påvirke sine barn slik at de på best mulig måte kan nå sitt potensial i livet. Deres potensial ses ut ifra deres tilgang på ressurser, gjennom deres kulturelle kapital (Lareau 2003). Stefansen omtaler denne oppdragsmodellen som et prosjekt for foreldrene der det er foreldrenes styring som er gjeldende for barnas hverdag, og ikke nødvendigvis hva de selv ønsker (Stefansen 2006). Det er i størst grad

mødrene som utfører arbeidet knyttet til dette livsprosjektet for barna, der de ofte har en detaljert plan for oppdragsplanene med tanke på hva foreldrene mener er til barnets beste. For arbeiderklassebarna finnes en annen oppdragsmodell, utformet av Lareau, der tilgangen på ressurser i form av kulturell kapital ikke er like tilstedeværende. Dette medfører ulik oppdragelse og ulike livssjanser for arbeiderklassebarna.

Ideen om naturlig utvikling er på sin side en form der en i større grad ser barns utvikling som noe som skjer av seg selv og som trenger litt tid. Hun knytter denne hovedsakelig mot arbeiderklasseforeldre, som ikke bringer seg selv ned på barnas nivå i like stor grad som middelklasseforeldre vil gjøre. Hun slutter dette på bakgrunn av hvor involvert foreldrene er i barnas lek og aktiviteter, der middelklasseforeldre synes å være mye mer fokusert på dette; Lareau finner altså tydelige klasseforskjeller innen oppdragelse av barn. Hun tar utgangspunkt i Bourdieus forståelse av klassestrukturene i det hun mener forskjellene er basert på ulik tilgang på sosial og kulturell kapital. Denne ulike tilgangen medfører igjen ulike livssjanser mellom klasselagene hvor middelklassefamiliers barn kommer bedre ut enn arbeiderklassefamiliers barn (Lareau 2003).

Bourdieu mener at habitusbegrepet favner om både aktør og struktur og blir en mellomting som er uavhengig av dem. Lareau (2003) mener derimot at man må strekke seg etter å forstå hvordan individer selv forholder seg til å benytte seg av sin kapital og de ressurser som medfølger og se på hvordan de knytter dette opp til ulike institusjoner i samfunnet. I kontekst av forskningen på oppdragelse, betyr dette at en må se på *hvordan* foreldre følger opp sine barn i oppdragsprosessen og om de bruker den kapitalen og de ressursene de har tilgang til for å guide dem i riktig retning (s. 278). Som antydning i delkapittelet om klasseteori benytter Lareau seg her av ganske vide forståelser for hva som definerer de ulike klassene; hun ser på foreldrenes utdanning og lønnsnivå.

2.4.3 Et skjermet rom som omsorgsmodell

Kari Stefansen og Gunhild R. Farstad (2009) har utført en studie om småbarnsforeldres omsorgsprosjekter i et klasseperspektiv der de studerer middelklasse- og arbeiderklassefamilier. De tar i bruk to modeller for å tydeliggjøre de mønstre som ligger til grunn for hvordan disse gruppene posisjonerer seg i forhold til omsorgspraksis.

Modellene benyttes som metaforer, og må ses som abstraksjoner eller bilder på ulike ideer foreldre benytter seg av i sin omsorgspraksis (Stefansen & Farstad 2009). Modellen for arbeiderklassefamiliene presenteres som *et skjernet rom* og står i motsetning til middelklassemodellen *et ordnet omsorgsløp*. Man ser umiddelbart at teorien tar utgangspunkt i Lareaus to forståelser som beskrevet i forrige avsnitt. Jeg mener at dette modellparet er såpass treffende abstraksjoner at jeg ønsker å benytte meg av det i min egen analyse.

Et skjernet rom er en omsorgsmodell som representerer hvordan foreldrene i stor grad ønsker å beskytte barnet sitt i de første leveårene, med andre ord har foreldrene et ønske om at barnet skal få være hjemme sammen med familien så lenge som mulig. Dette familiemønsteret kan forstås som det mer tradisjonelle – i den forstand at det er et mønster mange av foreldrene kanskje selv kjenner igjen fra sin egen oppvekst. Modellen kan hevdes å samsvare dårlig med den praktiske familiepolitikken som føres i dagens norske samfunn hvor likestilling mellom foreldrene prioriteres, spesielt med henblikk på hvordan det bygges opp under at man skal gå tilbake i full jobb etter permisjonstiden i barnets første leveår. Stefansen og Farstad (2009) påpeker i sin studie at foreldre som kan identifiseres med denne omsorgsmodellen vil være av den oppfatning at barnet trenger å lære noen grunnleggende ferdigheter før det vil være ideelt å sende barnet i barnehage, noe foreldrene ser som sin egen oppgave og noe som dermed skal foregå i hjemmet (Stefansen & Farstad 2009).

Ser man nærmere på den andre modellen som presenteres, *et ordnet omsorgsløp*, innebærer den at foreldrene legger vekt på barnets potensial og utvikling, og barnehagen vil typisk være en viktig ressurs for å gi barna en pedagogisk og etter deres skjønn best mulig oppvekst. Foreldre som kan identifiseres med denne modellen vil i større grad tenke at barn har godt av å være sosiale med andre barn, og at det er viktig at barnet kan forholde seg til andre voksne personer enn bare foreldrene. Stefansen og Farstad (2009) finner som nevnt at denne modellen hyppigst ligger til grunn for de mer typiske middelklassefamiliene, selv om det alltid vil finnes nyanser i et kontinuum mellom de to modellene. Foreldrene som preges av ordnet omsorgsløpsforståelse vil typisk tenke at omsorgstiden kan deles opp og fordeles på ulike omsorgspersoner (oftest fordelt mellom

mor og far) eller arenaer (eksempelvis barnehage). Et slik ordnet omsorgsløp har som effekt at det legger opp til en mer omsorgsengasjert farsrolle fordi mor og far deler på permisjonstiden, som samsvarer mye mer med hvordan familie- og likestillingspolitikken føres i dag.

2.4.4 Omsorgspraksis i et klasseperspektiv

Carol Vincent og Stephen J. Ball (2006) synes ennå mer eksplisitte enn Lareau, i det de mener at barneomsorg er en *nøkkelarena* for reproduksjon av klassestrukturer. De finner også et tydelig og distinkt klasseskille basert på familiers ressurstilgang og valgmuligheter. Ifølge forskerne har middelklassefamiliene et bedre utgangspunkt for å tilrettelegge barneomsorgen etter egne ønsker, fordi de i større grad enn arbeiderklassefamilier kan kombinere økonomiske utgifter og opprettholdt valgfrihet for sine barns omsorgsvilkår. For arbeiderklassefamilier vil dårligere ressurstilgang innebære lavere grad av valgfrihet, og Vincent og Ball mener det er helt sentralt for opprettholdelsen av klasseskiller at middelklassen i så utbredt grad reproducerer sin egen klassetilhørighet gjennom autonomi. Gjennom fleksibilitetsmessige så vel som økonomiske ressurser ligger dermed ganske ulike muligheter til grunn for barn som vokser opp i forskjellige klasselag.

Vincent og Ball ser også i sin studie på hvordan middelklassefedre opplever et større spekter for å bli definert som en god far. De kan velge mellom å ta seg tid til å være sammen med barna på bekostning av jobben, være en god forsørger eller være emosjonelt involvert med barna uten å tilbringe mye tid sammen med dem. De påpeker at dette er innenfor kulturelt aksepterte normer for middelklassefedre, men ikke for arbeiderklassefedre som har et mye snevrere spekter (s. 109). Like fullt finner Vincent og Ball generelt at middelklassefedre er lite deltakende i barneomsorg og husarbeid. Selv om de forsøker å tilpasse arbeidstiden til å få tid til å være sammen med barna, har de en tendens til å la mødrene ta seg av arbeidet knyttet til barneomsorg (s. 165), og de mener at dette arbeidet i stor grad er knyttet til mødrene. Vincent og Ball ser ingen tydelig endring i retning av at kjønnsbalansen utjevner seg i forhold til omsorgsarbeid.

Det er viktig å poengtere at denne forskningen er basert på klassestrukturene i England der samfunnets oppbygging ikke i samme grad er basert på et velferdssystem på den

måten vi har i Norge, hvor staten er med på å sikre at alle familier får tilgang til barnehager og hvor skolevalg ikke er ensbetydende med hvilke muligheter man får senere i livet. I England har foreldrene selv mer styring over omsorgsvalg for barna i forhold til valg av barnepass, valg av skole og utdanningsinstitusjon, der private institusjoner for mange i større grad er å foretrekke fremfor de offentlige. Dette medfører at forskningen til Vincent og Ball ikke er direkte overførbart på norske forhold, men den bringer etter min mening like fullt frem prinsipielle poeng ved hvordan omsorgsvalg for barn henger sammen med klassestrukturer.

2.5 Oppsummering av teori og tidligere forskning

Dette teorikapitlet har først og fremst omhandlet fedre i familien, men har samtidig forsøkt å illustrere både at og hvordan klassebegrepet har betydning for hvordan ulike familiestrukturer dannes. Ser man dette som to overlappende teorifelt som like fullt beskriver konseptene med ulik granularitet/på forskjellige nivå, kan det være hensiktsmessig å videreføre en slik todeling i analysen. Teorier om familie og kjønn, omsorg og maskulinitet vil benyttes i et første analysekapittel om fedre og omsorgsutøvelse på et mer praktisk mikronivå, mens det i et mer makroorientert analysekapittel om klasse vil benyttes teorier fra de to foregående delkapitler, eksempelvis Kari Stefansen og Gunhild R. Farstads skjermte rom/ordnet omsorgsløp-modellpar og Anette Lareaus intensiv foredling/naturlig utvikling-forståelser.

3. Metode

”Kvalitativ forskning er å søke en forståelse av virkeligheten som er basert på hvordan de som studeres forstår sin livssituasjon” (Thagaard 2003:16).

Det er de sosiale fenomener den kvalitative forskningen ønsker å forstå, gjennom å fortolke og analysere (Thagaard 2003:11). I dette kapitlet vil jeg først redegjøre for mitt metodiske valg. Videre vil jeg gi innsyn i min egen forforståelse av forskningsfeltet og hvordan jeg har kommet fram til de informantene jeg har benyttet meg av. Det vil dernest vies plass til hvordan innsamling av data ble utført, og hvilke analytiske grep jeg har benyttet meg av for å belyse de sosiale fenomener knyttet til det gjeldende tema. En gjennomgang av studiens kvalitet vil gis plass gjennom å belyse dens troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet. Kapitlet avrundes med en refleksjon omkring etiske problemstillinger og dilemmaer, samt viktigheten av å arbeide ut ifra etiske retningslinjer for å ivareta informantene på en best mulig måte.

3.1 Metodiske valg

For å kunne få en forståelse for hvordan arbeiderklassefedre involverer seg i barneomsorg og hva de tenker om fedres posisjon i familien, kom jeg fram til at den best egnede måten å samle inn data på ville være å benytte intervjuer som forskningsmetode. Gjennom å anvende intervju som metodisk tilnærming rettes det et fokus mot å forstå informantenes egen livsverden og erfaringer basert på deres egne tanker og følelser (Thagaard 2003:83). Dette er i tråd med Kvale og Brinkmann, som fremhever hvordan ”den kvalitative orientering innebærer at oppmerksomheten rettes mot de kulturelle, dagligdagse og situerte aspektene ved menneskelig tenkning, læring, viten, handling og vår måte å forstå oss selv som personer på” (Kvale & Brinkmann 2009:31).

Kvaliteten i et forskningsintervju ligger i å kunne forstå verden sett fra intervjupersonenes side og derigjennom kan man forhåpentligvis også erindre andre menneskers livsverden (Kvale & Brinkmann 2009:21). En viktig årsak til at denne

metoden ble valgt, ligger altså i en overbevisning om samtalens kraft i sosiale situasjoner og hvor viktig det kan være å snakke med andre mennesker for å få kjennskap til deres mellommenneskelige interaksjon og hvordan vi forholder oss til kunnskap og endring i samfunnet (Kvale 1997:39). Ved at jeg har fokusert på samtalen som det bærende element for å tilegne meg kunnskap om fedres egne tanker om barneomsorg og likestilling i familien rettes fokuset også mot en gjensidig avhengighet mellom intervjuer og informant så vel som mellom menneskelig interaksjon og kunnskapsproduksjon (Kvale & Brinkmann 2009:22). Ifølge Kvale og Brinkmann (2009) er et intervju nettopp det; ”en samtale som har en viss struktur og hensikt” (s. 23).

3.2 Kvalitative forskningsintervju

Det å kunne utføre et godt intervju krever mye kunnskap og sosial kompetanse. Steinar Kvale (1997) beskriver i sin bok *Det kvalitative forskningsintervju*, hvor viktig samtalen er for forskning og hvordan intervju er en krevende metode for tilegning som må tilnærmes med gode forberedelser og språklige kunnskaper (s. 23-27). Det å benytte seg av intervju som en kilde til å innhente kunnskap blir mye brukt i dagens samfunn, og man snakker om at vi lever i et ”intervjusamfunn” hvor denne metoden blir brukt i ulike sosiale sammenhenger (Atkinson & Silverman 1997; King & Horrocks 2010). Selv om intervju er en metode som brukes flittig både i og utenfor forskningsøyemed, er det viktig å ta inn over seg at dette ikke er en enkel oppgave å utføre. Kvale og Brinkmann (2009) påpeker nettopp dette, og legger vekt på at et forskningsintervju er en profesjonell samtale hvor forskeren innehar en posisjon som den førende i situasjonen. Det å lytte er ingen gitt egenskap selv i disse tider hvor lydopptaker er et mye brukt verktøy i en intervjusituasjon. Det å utføre et intervju krever at man er i stand til å følge opp med spørsmål der man øyner et interessant tema eller der et tankesprang fra informanten leder til et interessant funn. Det å ivareta verdifull informasjon er en ferdighet det tar lang tid å erverve seg og dette er noe jeg som ny i forskningsfeltet må være ydmyk overfor. Slik Kvale (1997) påpeker, er det først når man er i posisjonen som intervjuer at man lærer seg kunsten å intervjuer (s. 92).

3.2.1 Hva kan det brukes til?

Men hva er så selve hensikten med å intervjuer og hva kan de innsamlede data brukes til? Kvale (1997) beskriver forskningsintervjuet som en mellommenneskelig interaksjon bestående av to parter – intervjuer og informant - og at det er i selve interaksjonen at kunnskap dannes. Hensikten med denne interaksjonen vil være å få innblikk i et annet menneskets hverdagsliv og dennes oppfatning og meninger i forhold til et gitt tema. Det å høre andre menneskers beretninger om eget liv og erfaringer er en verdifull kilde å bygge ny kunnskap om vår samfunnsforståelse på.

En av fordelene ved å benytte seg av intervju er at man ved å være lyttende og oppmerksom på hva som blir sagt kan få muligheten til å grave dypere og mer inngående i det en person forteller.

I denne oppgaven søker jeg å få en forståelse av hvordan familiene som et felleskap forholder seg til kjønnete praksiser og hvordan partene vurderer hverandre ut ifra sin posisjon i et fellesskap. Resultatet av dette valget var at mødrene i stor grad stod for det verbale uttrykket i intervjuene. Dette var en utfordring jeg i forkant av intervjuene lurte på om ville vise seg, og som i aller høyeste grad gjorde det. Etter min mening var dette et spennende metodisk valg siden jeg i utgangspunktet så for meg intervjuer basert utelukkende på fedrenes beretninger, men det å inkludere mødrene viste seg å åpne opp for nye og spennende innfallsvinkler til min studie; familiens helhetlige bilde av hvilken rolle faren skal ha.

Min egen evne til å få intervjuet rettet mot fars engasjement, og hans forståelser av sine egne barns hverdag når moren er den som prater mest, kan nok diskuteres om var den beste. Som ny i forskningsfeltet må en dog ta med seg dette som en erfaring og være takknemlig for det datamaterialet en sitter igjen med, selv om det i utgangspunktet ikke ble helt som jeg ønsket. Grepet gir også et interessant blikk inn i hvordan en familie forholder seg til sine roller. Det at jeg på forhånd stilte spørsmål til om dette kunne bli en utfordring for meg, vitner jo om at det er en legitim situasjon som har et interessant og uoppdaget aspekt ved seg. Jeg valgte derfor å ta dette med i utformingen av min problemstilling, der mor og fars roller ses i sammenheng med familiens utforming og hvilke verdier vi knytter til dem. Er mødre så knyttet til sin rolle som mor at det er mer

naturlig for henne å snakke om familien og er fars rolle fortsatt så lite knyttet til familielivet at det er et område han har vanskelig for å sette ord på?

3.2.2 Maktforholdet i samtalen

I intervjusamtalen forekommer det et asymmetrisk maktforhold med intervjueren i den ledende posisjonen. Det er intervjueren som stiller spørsmålene og som legger føringene for hvordan intervjuet skal utformes, samt hvor mye og hvor lenge intervjuet skal styres. Intervjuet er også en *enveisdialog* hvor forskeren tar i mot informasjon fra informantene som forteller. Det er heller ikke en samtale for samtalens skyld, men en samtale som er ment å brukes til annet formål; kunnskapsdanning og økt forståelse omkring et valgt tema. Samtalen blir dermed et middel og ikke et mål i seg selv (Kvale & Brinkmann 2009). Det bør være viktig for forskeren å foreta en bevisst balansesøking mellom sin egen nysgjerrighet overfor tema og informantens fortellinger/kunnskap samt informantens etiske integritet. Det bør med andre ord foreligge en respekt fra forskerens side for informantene som personer, og etiske spørsmål skal alltid tas til etterretning og vurderes av forskeren, nærmest fortløpende (Kvale & Brinkmann 2009).

3.2.3 Parintervju

I denne studien har jeg valgt å intervju både fedrene og mødrene i familien i et parintervju. Dette har som nevnt vært et bevisst valg for å kunne få fram flere og muligens andre sider ved fedres omsorgspraksis. Ved å inkludere mødrene i intervjuene som i hovedsak handler om fedrene håper jeg å få en økt innsikt inn i hvordan fedre er delaktige i en familie også gjennom mødrenes fortellinger. I et parintervju vil det åpnes for en dialog mellom paret som kan bidra til en økt forståelse av hvordan familien fungerer. Andre studier har vist til at forhandlinger, konflikter og maktforhold i større grad synliggjøres i parintervju (Syltevik 2000; Valentine 1999). Hilde Danielsen (2006) benyttet seg av parintervjuer i sin doktorgradsavhandling, hvor hun fremhever at gjennom å intervju foreldrepar sammen utvidet meningsinnholdet fra intervjuene seg til ikke bare å berette enkeltindividets erfaringer, men også deres felles erfaringer som en familie (s. 54). Gjennom å intervju par får man et blikk inn i hvordan de sammen skaper

en felles plattform for sine liv; i et fellesskap (Martinsson 1997:28). Danielsen (2006) var i sin studie opptatt av å se på hvordan parene formet og skapte sitt ”vi” i sin familie. Dette har vært viktig også i denne masterstudien, med tanke på å gi rom til å utforske hvordan fedre forholder seg til sin egen posisjon i familien også når moren er til stede.

3.2.4 Forskningsmetode eller håndverk

Det er viktig å huske på at intervju ikke bare er en metode for å få frem vitenskapelig analyserbar kunnskap, men også et håndverk, kanskje til og med mer enn det er en vitenskapelig metode. Dette mener Kvale og Brinkmann (2009) er viktig å sette i fokus for å forstå at det å bedrive forskningsintervju ikke er en lett målbar metode som fungerer likt hver gang hvis man bare følger oppskriften. Den må utprøves og erfares i større grad enn den kan tilegnes gjennom læreboken. Det å intervju er ikke noe man kan lese seg til, det lærer man først i praksis, ved å være i en intervjusituasjon. Å bli en god intervjuer krever dermed erfaring. Kvale og Brinkmann fremhever at det eksisterer to paradoks når det gjelder boklæring av intervjumetode; det første beror på at det er en selvmotsigelse å lage en lærebok som skal handle om innlæring av ferdigheter og det andre er at læring av muntlige ferdigheter skal læres i skriftlig form (s. 36).

3.3 Gjennomføring - fra forskningsidè til analysemateriale

Mitt utgangspunkt for å finne frem til de rette informantene til min studie var å benytte meg av snøballmetoden for å finne frem til arbeiderklassefamilier i et avgrenset område; Sola kommune. Jeg gjorde altså et strategisk valg i forhold til hvor informantene skulle hentes fra. Ved å lokalisere dem i min egen hjemstedskommune ville jeg ha en god mulighet til å finne informanter, da jeg åpenbart kjenner miljøet ganske godt og har mange kontaktpersoner jeg kan henvende meg til i min søken etter informanter. Men selv om jeg kjenner miljøet godt er det likevel åtte år siden jeg selv bodde i denne kommunen, noe som gir meg en viss fordelaktig avstand til de familiene jeg vil intervju. Jeg valgte å gå via familie og bekjente for å finne fram til de rette informantene til min studie. Jeg gjorde det så enkelt som å spørre mine egne familiemedlemmer og venner om de kjente noen småbarnsfamilier via jobb eller andre nettverk, noe som resulterte i at jeg

fikk kontakt med mange familier som kunne være potensielle informanter. Jeg tok så kontakt med vedkommende via telefon og tok en prat der jeg presenterte min studie og hvilken hensikt jeg hadde med den. Dernest sendte jeg en e-post med informasjon om studien og hvordan intervjuet ville forløpe dersom de fortsatt var interessert i å delta. På denne måten sikret jeg meg en direkte kontakt med den potensielle informant, samtidig som jeg ga dem tilstrekkelig og oversiktlig skriftlig informasjon som de kunne lese i ro og mak. Ingen av informantene ble bedt om å gi et endelig svar på om de ville delta over telefon, men ble bedt om å tenke over det og diskutere det med sin ektefelle. Jeg tok så kontakt igjen for å få svar på om de ville stille opp på intervju i rimelig tid etter den første forespørselen. Flere av de forespurte familiene takket nei av ulike grunner, men i alt åtte familier takket ja til å delta på intervju i løpet av prosessen. Jeg startet intervjurunden med en gang jeg fikk bekreftelser på familier som ville delta, men forsøkte i den grad det lot seg gjøre å samle opp to til tre intervjuer i samme tidsrom fordi reisen til Sola kommune for å holde intervjuene var forholdsvis lang. Dette ordnet seg veldig greit og jeg endte med å gjennomføre intervjuene i tre bolker i perioden november til februar 2008/2009.

3.4 Intervjuene

Jeg gjennomførte åtte intervjuer i løpet av en periode på fire måneder; mellom november 2009 og februar 2009. Alle intervjuene ble gjennomført i informantenes egne hjem, og begge foreldrene var tilstedet i alle intervjuene. I noen av intervjuene var også barna delvis til stede. Valg av sted for et intervju kan ifølge King og Horrocks (2010), være betydningsfullt for hvordan intervjuet utformer seg og dermed også for de forskningsdataene man sitter igjen med. Forfatterne framhever viktigheten av å være komfortabel i intervjusituasjonen (s. 42) og sett i forhold til intervjuene jeg gjennomførte var det dette jeg først tenkte på som viktig. Min første tanke var å komme hjem til foreldrene for å intervju dem i sine vante omgivelser, som ville være kjernearenaen for hvor de utøver barneomsorg. Dette tenkte jeg ville gi meg som forsker en god mulighet til å komme nærmere innpå fedrene, da parene alle befant seg i sin egen dagligstue med barna i hus. Hvorvidt barna var våkne eller ikke varierte etter tidspunkt på døgnet og

alder på barna. Noen av foreldrene ønsket å ha intervjuet på ettermiddagen mens de fleste foretrakk å ta det på kveldstid etter at barna var lagt. King og Horrocks (2010) fremhever at når man intervjuer hjemme hos informantene må man være klar over mulige forstyrrelser fra andre familiemedlemmer og reflektere over hvordan man skal forholde seg til dette før man starter intervjuprosessen (s. 45). I min situasjon gjaldt dette barn som kom inn og ut av intervjusituasjonen. Dette anså jeg som uproblematisk tatt i betraktning denne oppgavens tema som jo er nettopp barneomsorg. Det å se foreldrene i kontakt med barna var snarere berikende for intervjusituasjonen enn det var forstyrrende. En annen vurdering som også var viktig for meg som forsker å gjøre, var å sørge for at det skulle være enklest mulig for informantene å delta i intervjuene. Gjennom å utføre dem i informantenes egne hjem ville også begge foreldrene kunne delta, sett i lys av at de alle hadde barn de måtte ta seg av. Intervjuene varierte noe i lengde, fra 50 minutter til 3 timer. Foreldrene var dermed ulike i hvor mye de ønsket å fortelle, men jeg følte jeg fant et metningspunkt på innholdet etter åtte intervjuer. Siden begge foreldre var til stede i alle intervjuene vil det si at det er 16 informanter i mitt datamateriale, fordelt på åtte intervjuer. Jeg benyttet den samme intervjuguiden i alle intervjuene, men forsøkte så godt det lot seg gjøre å frigjøre meg fra denne guiden fordi jeg ønsket en uformell tone i intervjuene. På denne måten ville intervjuene bli mer som en samtale enn et formelt intervju. Jeg tror dette passet bedre i forhold til informantene mine, da jeg kom hjem til dem og inn i deres hverdag for å stille spørsmål. Alle intervjuene ble startet med litt uformell prat hvorpå jeg redegjorde for hvordan intervjuet ville foregå, samt om informantenes rettigheter. Temaene i intervjuet varierte noe etter hva foreldrene selv syntes det var interessant å snakke om, men jeg sørget for å ta opp tråden på spørsmål som ble mindre berørt for å få frem deres meninger.

3.4.1 Presentasjon av familiene

Alle familiene har i denne studien fått fiktive navn for å bevare deres anonymitet. Familiene kan sies å i større eller mindre grad defineres som arbeiderklassefamilier. Noen av familiene består av en blanding av arbeiderklasse og lav middelklasse grunnet at en av partene har en grad av utdanning. Likevel anses det som en kategorisering der man i en vid betydning av begrepet kan se på strukturer formet av klassebegrepet. Alle familiene i

denne studien er gift og har barn i småbarnsalderen. Enkelte av familiene har barn som faller utenom småbarnsalderen ved at de enten befinner seg i spedbarnsalderen eller er å anses som ungdom. Så lenge samtlige familier alle har barn i småbarnsalderen anses det ikke som problematisk for studien at de også har barn i andre aldersgrupper. For en utfyllende oversikt over familiene, foreldrenes utdanning og deres yrke, se vedlegg 3.

3.4.2 Intervjuguiden

Intervjuguiden ble utviklet med utgangspunkt i en bacheloroppgave jeg skrev i 2007 under tittelen ”Uvurderlig tid rett og slett. En kvalitativ studie om fedre og barneomsorg: et innblikk i fedrekvoten med særlig vekt på en maskulinitet i endring” (Watne 2007). Denne oppgaven tok for seg noenlunde det samme tema, hvor jeg intervjuet småbarnsfedre som hadde tatt ut fedrekvote og vært hjemme med barn. Intervjuguiden fungerte da godt, og jeg syntes derfor den utgjorde et fint utgangspunkt for å danne intervjuguide til min masteroppgave. Oppbygningen er dermed tilsvarende mens spørsmålene er litt ulike, siden jeg har tatt hensyn til at jeg i denne omgang snakker med både mor og far samtidig. De er utformet med henblikk på typiske retningslinjer for utvikling av gode spørsmål. Intervjuet er semi-strukturert, i og med jeg har forsøkt å holde en ramme rundt det jeg spør om samtidig som jeg stiller åpne spørsmål. Intervjuguiden ble i løpet av intervjuperioden revidert i form av utbedrede spørsmål, ettersom det å være i en intervjusituasjon avkler spørsmålsformuleringer som i praksis ikke fungerer slik de var tenkt. King og Horrocks (2010) fremhever viktigheten av å kunne reflektere over og bearbeide intervjuguiden ettersom den blir utprøvd i praksis – de viser til at det ikke er spørsmål til en spørreundersøkelse man fremlegger i kvalitative forskningsintervjuer (s. 37). Under intervjuene var det viktig for meg å kunne fristille meg fra intervjuguiden i størst mulig grad, for på denne måten å stille spørsmålene på en mer naturlig måte; som en samtale.

3.4.3 Prøveintervju

For å få en bedre sikring på at spørsmålene mine var gode nok gjennomførte jeg et prøveintervju hos en familie som ikke skulle delta i de endelige intervjuene. Dessverre kunne ikke moren delta i intervjuet men faren i familien stilte velvillig opp. I

prøveintervjuet undersøkte jeg tidsbruk, spørsmålsformulering, om spørsmålene ble oppfattet slik jeg ønsket, klarheter i mine formuleringer og min egen innstilling til intervjuet. Prøveintervjuet resulterte i noen justeringer på spørsmålene, i tillegg til et ekstra spørsmål som informanten syntes burde være med. Jeg fikk en god indikasjon på hvordan intervjuene ville bli, og jeg syntes at jeg hadde et godt utgangspunkt. Prøveintervjuet varte en time, noe som var et godt tegn i og med at det kun var farens stemme som var representert her. Etter min forhåndsantakelse ville et intervju med både mor og far tilstedet vare minst en time og mest sannsynlig noe lenger. Stemningen i prøveintervjuet var uformell og slik jeg ønsket den. Min egen måte å stille spørsmål på kan antakeligvis forbedres ettersom jeg er ny i forskningsfeltet og kun har utført intervjuer i én enkelt studie før, men alt i alt var jeg fornøyd med min egen fremtoning. Det å være den formelle ordstyreren, som her i et intervju, er også en tilvenningssak og siden jeg allerede hadde gjennomført fem intervjuer i bacheloroppgaven på tilsvarende tematikk følte jeg at jeg hadde grei kontroll. Hvorvidt en slik avslappet holdning til egen rolle som intervjuer ville gjøre seg gjeldende også i de reelle intervjuene, hadde jeg riktignok ingen garanti for, men sannsynligheten var styrket.

Ved å ha gjennomført et prøveintervju fikk jeg en gjennomgang av de ulike fasene i en intervjusetting, noe jeg fant svært nyttig i forhold til min videre forberedelse til de kommende intervjuene. Det å ha gjennomgått spørsmålene gir en god trygghet på at det du spør om gir mening og at de er formulert på en forståelig måte. Det å ha vært i en intervjusituasjon gjør at en føler seg mer rustet til å møte de ukjente familiene, slik at en selv kan fremstå og opptre som rolig og kontrollert. I etterkant av prøveintervjuet fikk jeg også skrevet et prøvenotat kort tid etter at det var ferdig, samt at jeg fikk transkribert deler av intervjuet. Siden intervjuet ikke skulle med i analysen, så jeg det ikke som nødvendig å transkribere det i sin helhet, men brukte det mer som en øving i hvordan jeg skulle gå til verks ved analysen av de gjennomførte intervjuene.

3.5 Forskerrollen

3.5.1 Kvalifikasjoner og prosesslæring

Et sentralt spørsmål ved gjennomføringen av en studie som dette er hva ens oppgave som forsker er og hvilken rolle en spiller overfor informantene. Det å være i en forskerrolle innebærer et stort ansvar overfor informantene som deltar i studien. Å vise respekt overfor informantene, opprettholde deres anonymitet, gi dem nok informasjon og være konsis i det som blir formidlet av informasjon er svært viktige tema for den som forsker.

Det er viktig at jeg som forsker har reflektert over hvordan min posisjon både før, under og etter en intervjusituasjon kan påvirke informantene og det resultatet jeg til slutt sitter igjen med. Jeg har under hele prosessen forsøkt å ivareta informantene slik at de på en best mulig måte har hatt en positiv opplevelse av å ha bidratt med sine fortellinger om hverdagslivet i familien. Jeg var litt nervøs før det første intervjuet, både i forhold til møtet med foreldrene, det å befinne seg i en fremmed families hjem, hvorvidt utstyret ville fungere, og hva de ville synes om meg som person og som intervjuer. Jeg merket med en gang vi satte oss ned at settingen, som var satt til familiens eget hjem, gjorde intervjusituasjonen uformell og mindre skremmende.

Det første intervjuet synes jeg gikk veldig bra, og jeg tok meg den frihet til å spørre hva foreldrene selv syntes om intervjuet; selve opplevelsen. Dette betraktet jeg som et lurt trekk, da foreldrene fikk se at jeg var ydmyk overfor situasjonen. Selv satt jeg tilbake med en følelse av at det var interessant og gøy å være i intervjusituasjonen, noe som igjen førte til at jeg i stedet for å være nervøs før neste intervju bare gledet meg til å møte en ny og spennende familie. Min rolle som intervjuer bedret etter min egen oppfatning seg underveis i opplegget, da jeg lærte min egen intervjuguide å kjenne og i større og større grad gjorde meg uavhengig av skriftlige hjelpemidler. Situasjonen for de senere intervjuene ble derfor en fin opplevelse, hvor jeg fullt ut kunne konsentrere meg om informantene mine og det å være tilstede i rommet. Dette ble også kommentert av noen av disse foreldrene, som var overrasket over at jeg ikke leste opp noen spørsmål, men snarere snakket fritt med dem som om det var en vanlig samtale. Dette var tydelig noe disse informantene opplevde som positivt, og som gjorde at de følte seg mer tilfredse og bekvemme i situasjonen.

3.5.2 Tidligere kunnskap og forutinntatthet

Når man befinner seg i en forskerrolle er det svært viktig å være bevisst hvilken påvirkning man har på intervjuobjektene og de svarene som blir gitt. Jeg har av den grunn prøvd å være oppmerksom på min egen posisjon og forholdt meg kritisk til mitt eget blikk og min egen forutinntatthet. Det er vanskelig for en forsker å legge fra seg all kunnskap om et felt før man går inn, møter informantene sine og forholder seg til intervjusituasjonen, da man hele tiden har med seg sine tidligere erfaringer. Kanskje er dette spesielt viktig i en posisjon som forsker, hvor man hele tiden søker ny informasjon og kunnskap om det fagfeltet man interesserer seg for, og dermed også utfører forskning innenfor.

Jeg vil derfor poengtere at i min rolle som forsker har jeg valgt å erkjenne den kunnskapen jeg selv innehar og mine egne erfaringer, men har så langt det lar seg gjøre stilt meg kritisk til mine egne tolkninger av situasjoner og av den informasjonen mine informanter har gitt meg fra sin hverdag og sitt liv. Det kan tenkes at det ikke alltid er slik at mine tolkninger vil samsvare nøyaktig med informantenes egentlige mening med det de fortalte. Dette kan skyldes at jeg som forsker har mistolket deres opprinnelige mening med det som ble sagt og informanten kan dermed bli tolket på en måte som ikke stemmer. Slik sett er tilstedeværelse i intervjusituasjonen og det å lytte godt til hva informantene forteller svært viktig. Det er i tillegg anbefalt at man i etterkant av intervjuet skriver ned en oppsummering av intervjuet der man også fokuserer på hvordan selve situasjonen utspilte seg. Virket det som om informantene var komfortable i situasjonen, var de interessert, hvordan var kroppsspråket og på hvilken måte snakket de? Gjennom å skape et sammendrag av konteksten for intervjuet kan man få inn implisitte betydninger som ikke blir fanget opp på lydbåndet og dette kan være relevant informasjon som kan brukes for å forstå bedre hva informantene har ment. Man skal huske på at de man snakker med er helt ukjente individer man ikke har møtt før, og dermed kan det være vanskelig å danne seg et korrekt bilde av hvordan disse menneskene er.

Det å behandle informantene med respekt er svært viktig. De gir av sin tid og åpner sitt hjem for at jeg som en ukjent person skal komme inn og stille dem spørsmål om

hvordan de er en familie. Det er mye med utgangspunkt i denne erkjennelsen at jeg på forhånd bestemte meg for at intervjuene burde ha et uformelt preg der jeg burde fokusere på å være lyttende, undrende og interessert i stedet for å være kritisk, spørrende og vurderende. Dette valget har som her belyst sine klare fordeler, men kan potensielt også ha ulemper; som forsker kan man komme til kort dersom man ikke tør å ta tak i kritiske spørsmål fordi man vil bevare den hyggelige tonen i et intervju. Likevel mener jeg at det positive overveier det negative i denne sammenheng.

3.6 Analyseprosessen

Det å skulle behandle et datamateriale med utgangspunkt i egen subjektiv viten er ingen enkel oppgave. Det er vanskelig å frigi seg fra alt en selv har lært og erfart gjennom årene, så det å innta en hermeneutisk tilnærming til et materiale som her ser jeg som svært vanskelig å gjennomføre. Jeg er av den oppfatning at man i stor grad tar med seg det man lærer og erfarer videre i sin tolkning og forståelse av verden og som utgangspunkt for de betraktninger man måtte gjøre seg omkring dens eksisterende samfunn og menneskene som utgjør disse samfunnene. Min måte å forholde meg til mine informanternes uttalelser på vil derfor være gjennom å respektere deres stemmer, og ikke gjøre uttalelsene til mine egne eller legge betydninger i deres munn som kanskje ikke var i deres intensjon. Etter å ha møtt en person, eller som i mitt tilfelle foreldrepar, bare en eneste gang, kan jeg ikke mene å ha en klar forståelse av deres måte å formidle egne meninger og budskap på. Det kan være lett for meg å mistolke enkelte utsagn, eller det kan være at min egen forutinntatthet virker sterkere for meg enn det informantene egentlig forteller. Slike hensyn mener jeg at en forsker hele tiden må ta når man jobber med et kvalitativt datamateriale. Men hvordan kan en slik fraskrivelse av ansvar for tolkning føre til god tolkning og ikke minst forskning?

3.6.1 Transkribering

Alle de åtte intervjuene ble tatt opp på lydbånd og deretter transkribert ordrett i den grad det er mulig. Dette ble gjort fortløpende etter at intervjuene ble utført, slik at jeg bevarte inntrykkene og husket tilbake til selve intervjuet. Jeg valgte å beholde deres dialekt i

transkribering, og jeg har tatt med alle detaljer slik som pauser, ”hmm”, host og andre forstyrrelser som når en telefon ringer, et av barna kommer inn eller de henter kaffe. Dette bidrar til at de transkriberte intervjuene får liv inn i seg og ikke bare blir ren dialog. På denne måten husker også jeg bedre tilbake til situasjonen. Mye arbeid har blitt lagt ned i transkriberingen, men det har etter min mening ført til at jeg har hatt et godt utgangspunkt for å gjennomføre analyser av datamaterialet. Å være nøye er åpenbart tidkrevende, men letter arbeidet med analysen på den måten at man har et rikere og mer korrekt materiale å jobbe ut ifra.

3.6.2 Analyse

I analysen av et datamateriale bestående av åtte intervjuer har man uttalige sider med transkribering foran seg, som skal gjennomgås på en systematisk måte. Etter å ha hørt gjennom alle intervjuene flere ganger på lydbånd, transkribert dem og skrevet profiler over alle informantene, gikk jeg i gang med å kategorisere materialet. Jeg brukte fargekoder for å markere tekst som handlet om et spesifikt tema, for lettere å kunne skille mellom ulike kategorier. På denne måten fant jeg fram til de fleste tema informantene snakket om i intervjuene og fikk dannet meg et bilde over innholdet. Når man har jobbet lenge med å få ordnet og gjennomført alle intervjuene er det lett å tenke at man kjenner alt innholdet i hvert enkelt intervju svært godt, men gjennom å kategorisere datamaterialet finner man ofte ut at det er veldig mye informasjon man ikke hadde klart å ta helt innover seg basert utelukkende på hukommelsen. Det er derfor et viktig arbeid som ligger i det å kategorisere materialet, og danne seg et helhetsbilde av alle intervjuene samlet. Etter å ha kategorisert all tekst gikk jeg videre med å se på om noen av kategoriene kunne slås sammen, for på denne måten å forminske antall kategorier og ha en mer overkommelig oppgave i å analysere intervjuene.

3.6.3 Tolkning

All kvalitativ forskning handler om å tolke informasjon som blir gitt av ulike informanter. I en intervjusituasjon er man som forsker i en posisjon hvor man må fortolke andres beretninger gjennom sin egen forståelse av deres meninger. Dette er en

krevende oppgave hvor man som forsker må klare å skille mellom informantenes meninger og ens egne.

3.7 Studiens kvalitet

En kvalitativ forskningsstudie søker ikke å generalisere fakta og kunnskap, men heller å formidle beretninger og *forståelser* fra andre menneskers liv (Widerberg 2001). Ved å benytte seg av kvalitative intervjuer som datagrunnlag i studien, baserer man seg på forskerens egen fortolkning av hva informantene forteller. Med fortolkede beskrivelser er man dermed ikke en objektiv forsker, men en subjektiv fortolker av andres beretninger (Thagaard 2003:169). Refleksivitet overfor temaet som betraktes kan være en påvirkende faktor for å heve kvaliteten på den forskningen som blir gjort. Med refleksivitet menes en evne til kritisk vurdering av egen posisjon som forsker, av det teoretiske feltet som studeres og solid kunnskap om utførelse av et forskningsprosjekt (King & Horrocks 2010). Å være reflektert over egen subjektivitet som forsker er med andre ord en av flere viktige komponenter i det å oppnå et godt forskningsarbeid.

3.7.1 Troverdighet

Troverdighet handler om hvorvidt forskningen blir utført på en tillitsvekkende måte (Thagaard 2003:170). Hvordan har jeg som forsker utviklet datamaterialet og vurdert studiens kvalitet? Troverdighet handler også om hvordan jeg i en forskerposisjon har en reflektert holdning til å skille informasjon som blir uttrykt fra informantene fra mine egne forståelser av deres ytringer (Thagaard 2003:170). Troverdighet kan også relateres til forskerens forforståelser av det tema som blir undersøkt.

3.7.2 Bekreftbarhet

Bekreftbarhet handler i kvalitative sammenhenger om forskerens evne til å fortolke og analysere de data som informantene frembringer og innebærer evne til å være kritisk til egen tolkning av resultatene (Thagaard 2003:180). Like viktig er det at den fortolkningen man gjør kan bekreftes av *tidligere* forskning på feltet som studeres. For å få til dette er

det av stor betydning å beskrive og redegjøre for tolkningsgrunnlaget. Thagaard (2003) fremhever viktigheten av å synliggjøre både fremgangsmåter i utførelsen av datainnsamling og eventuelle relasjoner man har til feltet som studeres. Det sistnevnte er vesentlig for å få klarhet i hvorvidt en som forsker har kjennskap til feltet og relasjoner til de som deltar. Det kan påvirke resultatene som fremkommer av studien og bør være nøye vurdert og hensyntatt fra forskerens side. I denne studien er min tilknytning til feltet tilstedeværende gjennom at jeg har valgt å utføre intervjuene i mitt oppvekstmiljø. Selv om jeg ikke har bodd der på en del år kan det likevel påvirke min vurdering av de informantene jeg studerer; ikke fordi jeg har direkte kjennskap til dem som personer, men av den grunn at de knyttes til et sted og sammenhenger jeg har mye erfaring fra selv. I følge Thagaard (2003) kan man være i fare for å utvikle tolkningen i relasjon til egne erfaringer i stedet for å relatere direkte til hva informantene forteller (s. 181). Likevel ser jeg en verdi i det å kjenne feltet, da man lett kan få innpass og være i en posisjon som gjør informantene komfortable. Man er ikke en fremmed, men blir ansett som en som hører til i miljøet og som lett kan relatere til samfunnet og nærmiljøet informantene lever i. I mine intervjuer opplevde jeg en slik tillit fra informantene basert på at jeg som forsker var fra deres eget hjemsted og kunne relatere til deres hverdag.

3.7.3 Overførbarhet

Overførbarhet handler om forskerens evne til å knytte egne funn inn i et større forskningsfelt hvor tolkningene man har gjort kan settes inn i andre sammenhenger og være et bidrag til å utvikle den teoretiske forståelsen av feltet. Hvorvidt det er mulig for andre å gjenta selve studien har ikke et entydig svar, da hver eneste intervjusituasjon vil være preget av hvem intervjueren er og hvilken setting intervjuet foregår i. Samtidig vil også ulike forskere tolke data ulikt. Disse punktene er viktige hensyn som må tas når man jobber med kvalitativ forskning, men selv om spørsmålene her er vanskelige å besvare må man ikke gi opp. Når det brukes kvalitativ forskningsmetode må en godta at alle situasjoner er unike og at man dermed ikke kan generalisere de funnene man får, fordi andre informanter kunne gitt andre svar. Men generaliseringen trenger heller ikke være et mål i seg selv. Når forskeren anerkjenner dette faktum vil denne forhåpentligvis erkjenne at man si en hel del om et fenomen ved å benytte seg av intervju som

forskningsmetode. Gjennom intervjumaterialet har man en unik mulighet til å få et innblikk i enkeltpersoners subjektive syn på den hverdagen de lever i. Selv om dette er innsikter som blir tolket av forskeren, er det i essens likevel viktig dybdekunnskap som kan belyse strukturer i vårt samfunn.

Overførbarhet berører altså hvorvidt vi kan sette lit til at det forskningsarbeidet som har blitt utført har en verdi som kan appliseres på samfunnet for øvrig. Men hvordan kan en liten studie basert på åtte intervjuer være representativ for andre familier i samfunnet? Svaret er at de åtte familiene alene nettopp ikke kan være representative for resten av landets arbeiderklassefamilier, men de kan like fullt utgjøre unike stemmer som gir et innblikk i sitt familieliv, noe som kan gi verdifull informasjon om hvordan familielivet *fungerer*. De utvalgte familienes blikk kan altså gi innsikter for hvor forskningen bør rettes videre.

3.8 Ethiske refleksjoner knyttet til intervjuer og analyse

I kvalitativ forskning er det særdeles viktig å ta hensyn til etiske retningslinjer for forskning innenfor samfunnsrelaterte emner. Disse retningslinjene er utarbeidet av NESH og er noe jeg hele tiden har forholdt meg til i forskningsprosessen. Som forsker vil jeg ha tilgang på sensitiv og personlig informasjon som mine informanter har gitt tilgang til. For Kvale og Brinkmann (2009) er etiske overveielser noe som må hensyntas gjennom hele forskningsprosessen og ikke bare i selve intervjusituasjonen (s. 79). Også King og Horrocks (2010) fremhever viktigheten av å reflektere over hele forskningsprosessen og ikke bare enkeltdelene av forskningsarbeidet. King og Horrocks (2010) gjør oss oppmerksomme på at vi som mennesker har en egen individuell moral som vi bærer med oss og som har blitt formet gjennom hele livet. Denne moralen er nødvendigvis også til stede i oss som forskere, og det blir dermed viktig å være klar over sine egne moralske standpunkt i forhold til det tema man forsker på. Jeg stiller meg bak King og Horrocks følgende formuleringer om moralens betydning:

As researchers we all bring to the research process our own individual morality, which is an accumulation of understandings, feelings, positions and principles around particular issues. Our moral outlook has been shaped by the different experiences, events, and social and cultural locations that constitute our lives. Morality is therefore not merely a matter of simple universal dichotomies such as good and bad or right and wrong. Rather, we each have our own individual moral viewpoints which, although not necessarily consistent and coherent, we nonetheless feel strongly about. (King & Horrocks 2010:s. 104)

Etikk og moral står ikke langt ifra hverandre, men gir uttrykk for ulike måter å se karakter, skikk og vane på; etikk uttrykkes gjennom en formell ramme, som for eksempel NESH sine etiske retningslinjer, mens moral er mer et uttrykk for hvordan man tenker og oppfører seg i det dagligdagse (Kvale & Brinkmann 2009). Slik jeg forstår Kvale og Brinkmann er deres fremheving av moralens betydning i forskningsarbeidet knyttet til deres overbevisning om å se kvalitative forskningsintervju som et håndverk snarere enn en ren metode, der de i større grad legger vekt på forskerens egenskaper i praksis snarere enn i teori. Denne overbevisningen som kommer til uttrykk hos forskerne er en jeg selv støtter meg til; det å utføre kvalitative forskningsintervju må læres gjennom praksis snarere enn en teoretisk epistemologisk forståelse. Gjennom en slik erkjennelse av kvalitativ forskning i intervjuform, vil jeg som forsker i større grad være reflektert rundt egen posisjon og utvise nødvendig varsomhet overfor informantene som deltar så vel som teoretisk og analytisk forståelse av det tema som forskes på.

3.8.1 Informert samtykke

Å ivareta sine informanter handler i stor grad om å informere og følge opp i hele forskningsprosessen. Å gi informasjon går på å gi innsyn i hva tema for forskningsprosjektet er, og på hvilket grunnlag man ønsker de utvalgte informantene. King og Horrocks (2010) mener at det å gi informantene tilstrekkelig informasjon rundt hva forskningsprosjektet handler om, deres egen deltakelse og rettigheter som informanter, er en nøkkelfaktor for overholdelse av de etiske retningslinjene (s. 110). Jeg har ivaretatt mine informanter etter beste evne gjennom å sende et utfyllende skriv om hva tema for oppgaven var, informasjon om intervjusituasjonen og deres rettigheter til å trekke seg fra intervjuene både før, under og i etterkant av intervjuet. Informert samtykke innebærer også at informantene kjenner til alle deler av intervjuprosessen, og at

forskeren ikke holder tilbake relevant informasjon. Det er også viktig at forskeren ikke fører informantene bak lyset, for eksempel gjennom å analysere andre tema enn det som opprinnelig var oppgitt.

3.8.2 Anonymitet

Anonymitet brukes for å beskytte informantene, og for at de ikke skal komme i situasjoner der de som personer kan gjenkjennes i datamaterialet eller det ferdige produktet. Dette legger en del ansvar på forskeren og dennes evne til å ivareta informasjon om enkeltpersoner som ikke skal misbrukes. I forbindelse med denne studien har jeg valgt å gi alle informantene fiktive navn, for på den måten å ivareta deres anonymitet. Deres opprinnelige navn er ikke nevnt noe sted og kan dermed ikke kobles til dem som personer. Informantene kan nok kjenne igjen seg selv i teksten der det brukes sitater, eller der det fortelles om enkelte hendelser fra noen av familiene, men dette skal ikke kunne spores av andre. De lydbåndene som ble anvendt i intervjusituasjonene har alle blitt slettet etter at de var ferdig transkribert. På denne måten sikrer jeg ytterligere informantenes anonymitet gjennom å kun ha tilgang til transkriberte versjoner av intervjuene.

3.8.3 Forskningsprosessen

Som forsker har man ansvaret for formidling av hvordan forskningsprosessen arter seg overfor de parter som er involvert. For informantenes del skal de ivaretas gjennom hele prosessen, ikke bare i selve intervjusituasjonen. Like viktig som å bevare deres anonymitet er det å ivareta deres integritet. Man skal vise informantene respekt ved å ivareta dem som enkeltindivider, noe som relaterer til hvordan de framstilles i det ferdige produktet og hvordan jeg som forsker analyserer deres uttalelser.

Det er mange hensyn man skal ta som kvalitativ forsker, og selv om det kan være mye som foregår skal man alltid ha et overblikk på hele prosessen på tross av at man jobber med konkrete enkeltdeler av prosjektet. Denne erkjennelsen mener jeg er et godt verktøy for å opprettholde god forskningsetikk, og er noe jeg har forsøkt å hensynta gjennom

hele forskningsprosessen.

4. Fedres omsorgspraksis for egne barn

Hvordan fedre gjør omsorg for barn har blitt undersøkt ved flere tidligere studier, men det er i størst grad middelklassefamiliers omsorgspraksis som har vært undersøkt (se for eksempel: Brandth & Kvande 2003; Doucet 2006; Lappegård 2008). Jeg ønsker derimot å se på hvordan arbeiderklassefedre utfører omsorg for barn i småbarnsalderen⁵. Dette anser jeg som et viktig forskningsfelt for å se nærmere på hvordan fedre, uten høyere utdanning, tar seg av omsorg for egne barn i en familie. En hverdag består av svært mange ulike gjøremål for en familie og jeg velger av den grunn å konsentrere meg om en utvalgt del av døgnet – kvelden, og det påfølgende kveldsstellet. Kveldsstellet er interessant å se nærmere på fordi det er en tid på døgnet hvor begge foreldrene ofte vil være hjemme. I tillegg er det en roligere tid enn hva det for eksempel kan være ved morgenstellet eller ved middagsbordet, da det ofte er mer hektisk i forhold til å komme seg av gårde om morgenen eller bli ferdig med middagen for å rekke fritidsaktiviteter. Det at begge foreldrene er hjemme om kvelden gir et godt utgangspunkt til å se nærmere på hvordan omsorgspraksis for barna utføres. Kveldsstellet er i tillegg noe alle snakker om i intervjuene, og tar man disse ulike faktorene i betraktning egner dette temaet seg godt til å ses nærmere på for å forstå fedres omsorgspraksis for egne barn. For å få frem at fedrene er en del av en familie vil også mors omsorgspraksis gjøres synlig i analysen.

4.1 Mødrenes innflytelse i intervjuene

Et av de inntrykkene jeg satt igjen med etter å ha utført de åtte intervjuene var at det var en overveiende likhet blant mødre i familiene. Det var stort sett de som snakket mest om familien sin og som tok en førstehåndsposisjon i forhold til meg som intervjuer, selv om de var klar over at tema for intervjuet var fedres samvær med egne barn og likestilling i familien. Denne observasjonen har gitt en interessant vinkling som kan knyttes til at fedre i større grad blir ansett som hjelpere til mødre, snarere enn

⁵ Småbarnsalderen anses å være fra to til tolv år. Hovedgrunnen til dette valget er at det var ønskelig at fedrene skulle ha erfart å ha barn over en lengre periode, og dermed kunne si noe utover spedbarnsfasen som anses å være en spesiell og avgrenset del som krever mye omsorg.

likeverdige parter til mødrene. Hvorfor var det slik at mødrene snakket mest i intervjuene som handler om fedrene?

Det er kun en av mødrene som avviker fra det å snakke mest i intervjuet – hun og mannen snakket like mye. Utenom dette enkelttilfellet snakket mødrene betydelig mer enn fedrene, og i enkelte tilfeller veldig mye mer. Det dreier seg da om at mødrene forteller mye mer om familiesituasjonen deres enn det fedrene ofte gjør, og de bruker dessuten rikere beskrivelser av de situasjonene de forteller om. Fedrene kan svare på et spørsmål ved å bruke en enkeltsetning, mens mødrene gjerne svarer tilsvarende et transkribert avsnitt på det samme spørsmålet.

En annen tendens er at mødrene også fyller inn eller svarer på vegne av mannen. Han får dermed ikke alltid ordet selv. Noen av fedrene så ut til å ha et ønske om å ta ordet selv, men ble overkjørt av sin kone. Andre så ut til å godta situasjonen med at kona snakket mest og på vegne av han. Betyr dette at fedrene er usikre på å snakke om familien eller har de ikke et behov for å gjøre det? Dette kan også forstås i sammenheng med mødres detaljbevissthet rundt barna sine, noe som Annette Lareau (2000) tar for seg i artikkelen ”My wife will tell me who I know”. Denne artikkelen går nettopp inn på at mødrene er den som har kontroll på familien, og at de er mye bedre rustet til å få med seg alt det som skjer rundt barna. Lareau viser til andre forskere som påpeker at fedre innehar en hjelpeposisjon i forhold til mødrene når det gjelder arbeid knyttet til hus og omsorgsarbeid for barn (se for eksempel: Hochschild & Machung 1997; Hood 1993; Press & Townsley 1998). Lareau trekker frem noen interessante funn der fedrene i stor grad blir avvist som kunnskapsrike om sine barns hverdag og sosiale nettverk. Sett i forhold til deres koner har de liten kunnskap om hva barna deres foretar seg, det være seg i barnehagen, på skolen eller på fritiden. Det dreier seg også om kjennskap til hvilke personer barna har i sin omgangskrets. Det at mødrene i Lareaus studie viser seg å ha mer kunnskap om sine barns hverdag og sine barns omgivelser, viser seg også i et annet viktig funn i hennes studie; mødrene er i mye større grad enn er fortellende når de snakker om sine barn. Mødrene snakker rett og slett mye mer om barna sine enn det fedrene gjør. Der fedrene gir korte svar kan mødrene gi utfyllende informasjon om spørsmål knyttet til sine barn. Man ser at familiene i min undersøkelse i aller høyeste grad synes i samsvar med denne forskningen også når de skal snakke om barneomsorg.

4.1.1 Fedrenes evne til å formidle omsorg

I de intervjuene jeg har utført har de fleste fedrene altså tatt en annenhåndsposisjon, og latt kona/samboeren inneha en førstehåndsposisjon overfor meg som intervjuer. Etter å ha observert dette gjennom samtlige intervjuer finner jeg det interessant at familiene trolig ikke reflekterer over dette, men at posisjonene de tar overfor meg som intervjuer er innlærte. De virker også komfortable i disse posisjonene, selv om noen av fedrene viser en ubekvemhet underveis ettersom det er de som fedre som skal løftes fram i lyset og ikke mødrene. Det at mødrene da snakker for dem er ikke noe alle fedrene ser ut til å like så godt. Dette kan være en antydning om at tradisjonelle posisjoner innad i familien kan brytes ned etter hvert som storsamfunnet gir fedrene en mulighet til å ta en annen plass i familien enn han har hatt til nå.

4.2 Kveldsstellet

For å definere hva kveldsstellet består av velger jeg å dele det inn i to deler. Den første delen består av selve stellet, det som skjer på badet og til barnet har blitt lagt i sengen. Her inngår tannpuss, vask, skifting til nattøy, og å legge seg i sengen. Den andre delen består av det som skjer fra barnet er i sengen og til lyset slukkes. Her inngår kos, prat, lesing, sang og å si god natt. De to ulike delene har jeg valgt å kategorisere som *praktisk omsorg* og *emosjonell omsorg*. Jeg velger å bruke disse uttrykkene for å få fram de forskjellene som knytter seg til en kveldsrutine og hvordan fedre forholder seg til disse to komponentene som kveldsstellet består av.

4.3 Praktisk omsorg ved kveldsstellet – fedres domene?

I familiene jeg har intervjuet er syv av åtte fedre deltakende i de daglige leggerutinene til barnet/barna, som vil si at fedrene har ansvaret for den praktiske omsorgen ved kveldsstellet eller deler dette med moren. Fedrene er ansvarlige for barnas stell på badet; i de fleste tilfellene innebærer det at de hjelper til med å pusse tennene og å skifte til nattøy. I de familiene hvor de har flere barn har fedrene oftest ansvaret for de eldste barna, mens mødrene tar seg av det yngste barnet. Spesielt er dette tilfellet i to av

familiene som har spedbarn i tillegg til eldre barn. I disse familiene er det utelukkende moren som tar seg av kveldsstell av spedbarnet mens faren tar seg av de eldre barna. Dette begrunnes i hovedsak med at moren skal amme barnet og at det er mest praktisk for dem å fordele på denne måten. Familiene deler da den praktiske omsorgen ved kveldsstedet gjennom å ha ansvaret for hver sine barn. Det er kun en av fedrene som ikke er involvert i kveldsstedet på nåværende tidspunkt, men han har likevel vært veldig delaktig i dette tidligere da moren jobbet mye kveldskift.

Så langt tegnes et generelt mønster der fedrene er delaktige i kveldsstedet og dermed utøver omsorg for barna sine. Innenfor dette generelle mønsteret viser det seg to forskjellige omsorgspraksiser; den praktiske omsorg og den emosjonelle omsorg. Disse to omsorgspraksisene består av ulike komponenter av kveldsstedet, som viser ulike sider ved en far i hans utøvelse av omsorgen. For å ta et steg videre i analysen kan man velge å presentere familiene i to grupper: en gruppe som består av de familiene hvor fedrene kun er delaktige i den praktiske omsorgsdelen av kveldsstedet og en annen gruppe bestående av de fedrene som i tillegg til å være delaktige i den praktiske omsorgen, også er delaktige i den emosjonelle omsorgsdelen av kveldsstedet. Flertallet av fedrene i denne studien er delaktige i begge typene omsorg, men det er ingen av dem som alene har ansvaret for den emosjonelle omsorgen, da er også moren tilstedeværende.

4.3.1 Den praktisk omsorgsgivende far

Det er tre av åtte fedre som faller innenfor gruppen hvor fedrene er delaktige i kveldsstedet, men hvor de holder seg til den praktiske delen. De familiene som tilhører denne gruppen består av Aksel og Ane, Kristian og Kine og Sivert og Sofie.

En av fedrene, Aksel, har to fjorten år gamle tvillingdøtre fra et tidligere forhold. Sammen med Ane har han en sønn på fire år og en datter på to måneder. Her forteller han at de hjemme hos seg har en fordeling hvor han tar seg av den praktiske delen av kveldsstedet, mens kona Ane tar seg av den emosjonelle delen av stellet:

”Ja det har eg alltid gjort, har alltid vært hos de om kvelden og når de ska leggest...eg ska ta på han nattas og pussa tennene og når eg har lagt han i sengå, då bler eg kjeppjagde. Då får eg nesten ikkje gje kos te han ein gang og då må eg bare komma meg ud”. Aksel, 39 år.

Dette eksempelet poengterer at det er klare forskjeller i hvilke oppgaver foreldrene har i barnas kveldsstell. Aksel sier at han liker å være delaktig i kveldsstellet, men at han ikke får lov av sønnen til å være den som sier god natt på sengen. Da er det mor som skal inn og gjøre sin del ved blant annet å synge for sønnen på senga.

”Mhm, og så går eg opp ittepå. Då må eg synga for han. To faste sangar... Eg begynte me tri men nå e det bare bæ bæ lille lam han vil hørra.. Ane, 36 år.

Ane bekrefter at hun som mor er den som går inn på rommet til sønnen for å synge for han og si god natt. Hun forteller hvilken sang han foretrekker at hun skal synge og gir uttrykk for at dette er noe som er godt etablert i denne familien.

Intervjuer: Ja, så det e skikkelig etablert det hos han?

Ane: Ja den e ganske faste den leggerutinen. Men han sovne fort og. Veldig sjelden at han ligge lenge.

Aksel: I går då begynte han å bli så trøtte rundt halv åtta, så satt eg her å såg på Viking og det e jo eg som normalt pleie å pussa tennene på han og då va det aller nådigst at du fekk pussa tennene på han.

Ane: Men me spør han jo, e det greit at mor pusse tennene. Og hvis det e greit så går me men hvis ikkje så må me venta. Men det e klart at e ikkje han hemma så e det jo naturligt at det e eg så gjør det.

Her ser vi et eksempel på hvordan en familie som fordeler jevnt på kveldsstellet likevel innehar ulike oppgaver som også er etablert for barnet. De er komplementære i sin fordeling av omsorg. Det er faren som er ansvarlig for den praktiske delen av kveldsstellet, og det er en fast rutine knyttet til deres fordeling av omsorgen. Det er tidligere beskrevet hvordan Arlie Russell Hochschild (1997) sonderer mellom tre familieideologiske begreper ut ifra et kjønnsideologisk mønster; *tradisjonell*, *transisjonell* og *egalitær*. Denne familien ser ut til å forholde seg til en transisjonell familieideologi fordi

han som far er opptatt av å være sammen med barna sine og dermed tar del i den praktiske omsorgen ved kveldsstellet. Siden de har en komplementær praksis i sin omsorgsfordeling for barna, kan det tenkes at denne familien ikke er opptatt av at omsorg må fordeles likt. Det viktige for dem blir å være deltakende, ikke hvor mye eller hva hver enkelt av dem gjør. Men når far sier at han ikke tar seg av kveldsstellet på grunn av en fotballkamp på TV, kan det tyde på at selv om det er viktig for han å være delaktig i sønnens kveldsstell så er det ikke essensielt å gjøre det hver dag hvis andre gjøremål dukker opp; som det å se en Vikingkamp på TV. Det er ingenting som tyder på at Ane reagerer negativt på dette utsagnet fra mannen, og det virker som at hun er inneforstått med at han har en lidenskap for fotball og for laget sitt, Viking. Det framstår ikke som en ukjent situasjon for henne at hun må ta over den praktiske delen av kveldsstellet fordi han skal se på fotball. Det hun i stedet gjør, er å inkludere sønnen i avgjørelsen ved å spørre han om det er greit at mor pusser tennene i dag. På den måten lar hun det være opp til far og sønn å bli enige om hvorvidt faren skal ta seg av den praktiske omsorgen eller ikke.

Dette kan tyde på at hun som mor ikke har problemer med å ta den praktiske omsorgen i tillegg til den emosjonelle omsorgen, men at det er sønnen selv som skal få avgjøre om dette er greit for han. Hvor ofte en slik situasjon oppstår kommer ikke frem i intervjuet, men ut ifra måten denne situasjonen blir omtalt på virker det som et kjent scenario for dem begge. Aksel viser i denne situasjonen at han ikke alltid må være del i omsorgspraksisen, til og med når han sier at det var *aller nådigst* at sønnen tillot moren å stå for tannpussen. Det kan virke som at faren vet at moren er tilstede i omsorgspraksisen i de situasjonene hvor det passer litt dårlig for han å være der. Denne situasjonen kan forstås i sammenheng med det Annette Lareau (2000) finner i sin studie om foreldres omsorgspraksis, at fedre fortsatt har en maktposisjon innad i familien selv om det er mødrene som har mest kunnskap om familien og barna. I denne situasjonen kan det bety at faren har viktigere fore enn å ta seg av sønnens kveldsstell, og henvender seg dermed til moren som igjen må spørre sønnen om det er greit at hun snarere enn faren hjelper han i kveldsstellet. Her viser faren en maktposisjon hvor han mener at moren kan ta seg av sønnens stell i stedet for selv å spørre sønnen direkte om det er greit. Lareau framhever at fedre ofte tar en slik posisjon i familien, selv i de tilfellene de

føler seg deltakende i omsorgen, og denne situasjonen hvor en fotballkamp kommer i veien for omsorg for barnet er et eksempel på denne typen maktposisjon.

Kristian og Kine har to barn på åtte og fem år. Kristian, som er den av fedrene som ikke deltar noe særlig i kveldsstellet i det hele tatt, blir likevel tatt med i denne gruppen på det grunnlag at han i enkelte tilfeller bidrar med å ta på nattøy. Det at han tidligere har hatt mye av ansvaret for å legge barna viser at han har vært delaktig, men at de som familie velger å ikke dele på dette ansvaret på nåværende tidspunkt:

Intervjuer: Ka tid e det dåkk legge ungene?

Kine: Hu Kjersti, hu må me nesten ha i seng te klokka sju. Det e jo ikkje alltid at det e akkurat sju men det hende jo at den blir halv åtta og då. Men hvis hu går for lenge då sovne hu ikkje. Så hu e veldig sånn, men me pleie å snakka litt i sengå og ja, bruke den tiå i stedet, oppe på soverommet då. Så me e litt flinke på legging og sånn, ja eg syns det. Det e de veldig avhengige av og, og det merke me i hvert fall i helger.

Intervjuer: Dele dåkk på å legga de?

Kine: Det e eg så legge de.

Kristian: Jo da, nå e det du så legge de.

Kine: Han har jo hatt mye ansvar for det tidligare når eg jobde mye kveld, men nå når eg bare jobbe dag så e det eg så legge de. Eg syns det e heilt greit eg. Eg føle at det... ja, eg syns det e ein koselige avslutning på dagen liksom å... det hende jo at han tar på nattasen og sånt men det e stort sett eg som legge de og snakke med de.

Kine er den som forteller om hvordan kveldsstellet hjemme hos dem foregår. Det er tydelig at det er hun som har ansvaret for dette, og det er også klart at det er et valg hun har tatt selv. Denne familiens valg av omsorgspraksis ved kveldsstellet ser ut til å ha rot i en forståelse av at hun som mor har et ønske om å være sammen med barna, og dermed er den som tar seg av kveldsstellet. Hun sier at det at mannen tidligere måtte ta ansvar for kveldsstellet i den tiden da hun jobbet kveldskift er noe av grunnen til at hun nå tar det fulle og hele ansvaret. På en måte kan man tenke seg at Kine snakker ut ifra en egalitær familieideologi hvor likedeling er ønskelig å oppnå; det at Kristian tidligere har hatt *hele* ansvaret bør nå erstattes med at hun har *hele* ansvaret.

Likevel er det noe som ikke stemmer helt for at familien skal passe inn i denne

ideologiske tilnærmingen. I den perioden hvor hun jobbet kveldsskift gjorde hun det i hovedsak for å kunne være hjemme sammen med barna mens de var små. Dermed fikk hun være sammen med barna på dagtid, mens faren hadde ansvar for dem på kveldstid da hun var på jobb. Men at hun nå ønsker å ta igjen den tapte tiden om kvelden ved å ta hele kveldsstellet, rettferdiggjør ikke likedelingsprinsippet som den egalitære familieideologien handler om. Det er ikke slik at faren nå velger å være hjemme på dagtid for å få tid sammen med barna, så det at hun nå på egen hånd tar seg av kveldsstellet gjør at han som far ikke lenger får denne tiden sammen med barna sine om kvelden. Det at han heller ikke klager over situasjonen kan tyde på at han setter sin kones tid sammen med barna foran sin egen tid sammen med barna. Kine og Kristian fremstår mer som en familie som passer inn i en transisjonell familieideologi, hvor de begge verdsetter å være i arbeid men likevel ser moren som den personen som gjør mest av omsorgsarbeidet ved kveldsstellet.

Kine forteller om at hvis Kristian tar del i kveldsstellet er det ved å ta på nattdrakten og sånt, og man kan forstå dette på en måte som tilsier at han tar del i den praktiske omsorgen i de tilfellene han tar del i kveldsstellet. Kine ser på kveldsstellet som en kosestund med barna:

”eg synes det e ein koselige avslutning på dagen liksom”.

Hun sier at hun snakker med barna på senga, noe som kan bety at hun er den som fungerer som den emosjonelle omsorgspersonen for barna. Faren i familien gir uttrykk for at han synes det er helt greit at hun tar dette ansvaret med å legge barna hvis hun ønsker det, selv om han sier at han synes det var en bra tid da han var hjemme sammen med barna når moren jobbet. Her ser jeg en far som vil gjøre mye for familien sin og som ikke er ukjent med å ha ansvar for barna, men likevel ser det som greit å la moren ta seg av både de praktiske og de emosjonelle omsorgsoppgavene, så lenge det er det hun ønsker. Han avskriver dermed ikke sin egen evne eller ønske om å ta del i kveldsstellet, men avviker fra situasjonen for konas del for at hun skal få tid sammen med barna. Her kan det være en antydning til at faren ser sin situasjon ut ifra en *transisjonell* familieideologi. Han synes å ha en forståelse av at omsorgsoppgavene er noe som kan

deles fordi han forteller om hvor fint det var å være hjemme med barna, men han avskriver likevel dette ved å dedikere omsorgsoppgavene til mor, fordi det er noe hun har lyst til å gjøre. Det kan virke som at han ikke vil stå i veien for hennes omsorg for barna.

Ifølge Holter og Aarseth (1993) er det mor som har makt i familien, spesielt knyttet til ansvar for omsorgsoppgaver, og de mener at far må gis mer makt gjennom å slippe han mer til i omsorgsarbeidet for barna. I ovennevnte familie kan morens hegemoni over kveldsstellet relateres til denne type makt innad i familien; faren holder seg i bakgrunnen mens moren tar hele omsorgsansvaret når hun ønsker det. Dette viser seg i det hun forteller om at hun trives veldig godt med å ta dette ansvaret for barna, og at hun ikke har noen problemer med at han ikke tar del i det. Perspektivet strider dog med det familiebildet Lareau (2000) finner, hvor det er fedrene som har makten. Hva er det som gjør at disse forskerne har såpass motstridende maktperspektiv innad i familien? Holter og Aarseth representerer et syn hvor far som kjønnet person står i sentrum, det er menns livssammenheng som blir undersøkt, og deres fortellinger kommer kun fra menns perspektiv. Lareau har i sin studie sett på hvordan mødre og fedre separat forteller om sin omsorgspraksis og finner en tendens til at fedre fortsatt har en makt i familien, men at de gjemmer seg bak en fasade om å være likestilt i dette arbeidet.

Det at Kristian og Kine ikke velger å dele på kveldsstellet kan også skyldes at de aldri har gjort det. Siden hun har jobbet kveldsvakter har han hatt ansvaret alene, både for den praktiske og den emosjonelle delen av omsorgen, og dermed ser de det som en grei måte å løse omsorgsoppgavene på som de også vet at fungerer bra. Det at begge foreldrene vet de er i stand til å ta seg av kveldsstellet, kan også være en grunn til at de ikke har behov for å dele på det. Kristian vet at han er i stand til å pusse tennene på barna, bade dem og å ta på dem nattøy. Han vet også at han kan ta ansvar for å få dem i sengen sin og lese for dem før de sovner. Denne vissheten kan gi han som far et avslappet forhold til situasjonen når han vet med sikkerhet at han er i stand til å ta over omsorgsoppgavene for moren når som helst.

I familiene Kristian & Kine og Aksel & Ane ser vi to fedre som begge innehar den praktiske omsorgen, den ene på en daglig basis og den andre en sjelden gang. Det er i begge disse familiene mødrene som tar seg av den emosjonelle omsorgen i kveldsstellet.

Begge familiene kan oppsummert identifiseres med en transisjonell familieideologi hvor fedrene er opptatt av å være delaktige i barneomsorgen men allikevel tillegger mødrene mer ansvar, i og med det er de som utfører den emosjonelle omsorgen ved kveldsstellet i disse familiene.

4.4 Emosjonell omsorgspraksis – mors domene?

Den emosjonelle omsorgspraksisen er den delen som knytter seg til å vise en mer direkte og nær omsorg til barnet/barna. Dette innebærer å lese, synge, prate med barna samt gi kos før de legger seg til å sove. Denne delen av kveldsstellet har tradisjonelt sett vært knyttet mer til mødres omsorgsoppgaver⁶ men som vi skal se er det i denne studien et flertall av fedrene som forteller at de er delaktige i den emosjonelle omsorgen, altså mer deltagende enn fedrene som har blitt presentert hittil. Er det noen forskjeller mellom de to gruppene av fedre?

4.4.1 Den emosjonelle omsorgsgivende far

Blant de familiene som har blitt intervjuet er det fem av åtte fedre som deltar i den emosjonelle omsorgsdelen av kveldsstellet. Disse familiene består av Sivert og Sofie, Erik og Elin, Lars og Lea, Morten og Mari og Tom og Tuva. I det følgende blir det sett nærmere på hvordan tre av disse familiene fordeler omsorgsoppgavene som inngår i kveldsstellet. Fedrene i disse familiene vil etterpå diskuteres opp mot den gruppen fedre som kun utfører den praktiske omsorgen ved kveldsstellet.

Hjemme hos Morten og Mari er det han som legger begge barna. De har en sønn på åtte år og en datter på fem år:

Intervjuer: Det e stort sett du så legge de?

Morten: Mhm, ja, det...det stortrives eg med faktisk. Det e jo kjempe...tross alt det e jo ikkje så mange effektive timar du e med de i løpet av ein dag.

⁶ Se for eksempel Arlie Russell Hochschild (1997) for en utvidet forståelse av hvem som gjør hva i omsorgsarbeidet for barn.

Her gir Morten uttrykk for at han trives godt med å ta seg av kveldsstellet til barna, og fremstår dermed som den personen i familien som for tiden tar seg av hele kveldsstellet, også den emosjonelle delen. Men når jeg spør dem om de leser på sengen for barna så kommer svaret fra moren at det gjør de nå i blant, men at de godt kunne vært flinkere til dette. Hun sier videre at de begge leser for barna på sengen, og dermed viser det seg at også hun er involvert i den emosjonelle omsorgspraksisen ved kveldsstellet, selv om det er han som blir titulert som den ansvarlige forelderen for dette. En mulig årsak til at familien framstiller det på denne måten, med å la faren stå som ansvarlig for hele kveldsstellet, kan være at de som familie ser det som en selvfølge (noe som er helt naturlig) at mor også skal ta sin del ved sengekanten til barna. Hvorvidt dette er sporadisk eller noe som skjer ofte sier de ikke noe om, men siden Mari snakker såpass mye om kveldsstellet kan hun åpenbart ikke være helt utenforstående i denne prosessen. De framstår som en transisjonell familie hvor de begge ønsker å være delaktige i omsorgsarbeidet, men det er faren i familien som gjør mest av arbeidet knyttet til kveldsstellet. Her ser man en forskjell fra familiene til Kristian og Aksel, som tillegger mødrene mer av omsorgsarbeidet. Men selv om Morten tar seg av den emosjonelle omsorgen så kan han ses på som transisjonell i sin forståelse av familien. Et eksempel som illustrer dette er når han forteller om at kona alltid legger fram klær til barna kvelden før slik at de gangene det er han som skal få dem opp om morgenen ligger klær klare til bruk.

Eg kan jo legga te atte Mari finne jo fram kler kvelden før te ungane. Så...eg hadde jo heilt sikkert klart det, det der e jo ein vanesag. Hvis eg va nødt te å gjør det så hadde eg nok fått det te eg og men det e jo ikkje te å, eg innrømme sjøl at eg ser ikkje så godt på samensetningen, spesielt ikkje te Mai. Guttar e någe heilt aent, men eg bler kjempeglade når kler ligge klar om morningen. Då bler det mōje mindre komplisert. Spare litt inn på tiå der og. Så eg syns det fungere kjempebra. Istedentfor å stressa med det på morningen så ligge det klart, enten det e eg eller hu så finne det fram. Morten

Her forteller Morten om en praktisk del av morgenstellet som gjøres på kvelden, og dermed også tilhører det praktiske ved kveldsstellet. Han forteller om sin kones evne til å finne fram klær kvelden før slik at de sparer tid, og han innrømmer at det er en vanesak og noe han sikkert selv også kunne klart å gjøre, men at han likevel velger å ikke gjøre det. Dette kan relateres til det Annette Lareau (2000) finner i sin studie av familier hvor

mødrene ofte er å finne i bakgrunnen av fedres omsorgspraksis. Her gir han uttrykk for at hun innehar en bredere kompetanse i den praktiske omsorgen, ved at hun tenker på praktiske gjøremål for morgensstellet allerede på kvelden. Det at han sier at hun alltid gjør dette betyr at hun også er involvert i den praktiske delen av kveldsstellet, om enn ikke direkte sammen med barna, men med tanke på barnas omsorgsbehov. Selv om det er faren i familien som i hovedsak tar seg av kveldsstellet, så er mor bak i kulissene og ser til at alt blir ordnet.

I familien til Lars og Lea er det også han som tar seg av kveldsstellet på barna. Lars og Lea har hver sitt barn fra tidligere forhold. Lars har en sønn på elleve år og Lea en sønn på ni år. Sammen har de en datter på fire år. I denne familien har de byttet på å ta seg av kveldsstellet, og de sier det går litt i perioder. Nå er de i en periode hvor det er han som tar seg av kveldsstellet:

Lea: Det e som regel Lars som har lagt na i lengre tid nå.

Lars: Ja ja ja... akkurat nå i det sista så, det e litt sånn i perioder.

Her er de helt enige om at det er han som har tatt seg av kveldsstellet for dattera den siste tiden. Han tar da del i alt av stell utenom bading:

Lea: Me prøve som regel å bade na om kvelden. Og då e det liksom opp å ta et bad.

Lars: Nå e det jo du så pleie å bada na stort sett.

Lea: Du e ikkje så opptatt av sånt.

Lars: Nei, (latter)...

Lea: Lars har ein sånn fine innstilling tror eg. Han seie det ikkje høgt men eg har bare konkludert med at han har ein sånn fin innstilling, for hvis han e hemma aleina med ungane om kvelden så trengje han å bada hu, for neste dag så e det eg så ska levera de så då e det mitt problem. Få vaskt ungen fra topp te tå, sant vel? (latter)...

Lars: Jo da...når du fyssta va i gang.

Her ser vi en dialog hvor han viser til en del av kveldsstellet han ikke liker å utføre, selv

om det innebærer den praktiske omsorgen – det å bade barnet. Det at han ler når han snakker om dette, kan kanskje tyde på en usikkerhet knyttet til gjøremålet. En måte å forstå dette på er gjennom at det kan sees som et litt feminint gjøremål, og at han dermed holder en liten avstand til denne praktiske omsorgsoppgaven. Det kan også være tilfelle at han ser på det å bade barnet sitt som en litt for krevende oppgave; det er litt for mye arbeid i det og han overlater dermed denne delen til mor mens han heller tar seg av kosedelen ved sengen. Det kan dessuten også være en reaksjon på at han ikke ser det som like nødvendig å bade barnet hver dag. Han fortsetter med å si følgende:

Lars: Ja...men så e det jo eg som stort sett pusse tennene og gjør de tingå der.

Her gir han uttrykk for at han likevel gjør sin del av omsorgsarbeidet ved kveldsstellet – pusse tenner aktiviteter som relaterer til dette. En slik som er gjenkjennelig fra fedrene generelt i de familiene jeg har intervjuet og går igjen i flere tema; det er vanskelig for fedrene å beskrive med ord hva de gjør i kveldsstellet. Det at han sier at han pleier å pusse tennene og å gjøre de tingene, kan tolkes som en form for unnskyldning til hvorfor han ikke pleier å bade barna. Han mener kanskje at det er nok deltakelse fra hans side å hjelpe til med tannpuss, og da blir det litt mye å kreve at han skal ta seg av bading av barna i tillegg. Dette kan igjen ha å gjøre med at han ikke ser omsorgsarbeidet som sin oppgave – det er noe han knytter primært til mor, men at han vil være snill og dermed tar del i omsorgen for å hjelpe til. Likevel svarer Lea han på følgende vis:

Lea: Ja du har rett i det. Me leve ikkje någe sånn typisk familieliv, me leve ikkje itte sånn der gammalt mønster. Det e sikkert og visst, det gjør me ikkje. Nei så me...eg pleie å bade na då og du gjør, ja...

Her gir hun uttrykk for en tilfredshet med hvordan han som far bidrar i barneomsorgen generelt og kveldsstellet spesielt. Når hun sier at de ikke lever et typisk familieliv etter et gammeldags mønster henviser hun til hele deres spekter av hverdagsrutiner og deres ordning som familie, ikke bare til kveldsstellet. Hun virker å være av den oppfatning at de som familie er ganske likestilte. Når hun sier at de ikke lever etter et gammelt mønster fremstår det som hun mener at de lever et mer moderne familieliv der de deler på

oppgavene i familien. Likevel viser det seg at dette ikke gjelder på alle områder og at de fortsatt er preget av en mer komplementær forståelse av familielivet der mødre og fedre innehar ulike oppgaver.

Både Lars og Lea leser for barna før de legger seg. Lea forteller her hvordan de pleier å gjøre i forhold til lesing på senga, og hun snakker også om hvordan han som far har endret sine lesevaner for barna:

Lea: Me pleie jo som regel å lesa, i hvert fall for Linnea. Før så leste eg som regel for Lukas og om kveldane men nå begynne han å bli så store at det e ikkje så ofte eg lese for han. Ok, hvis han spør og sånt så prøve eg å lesa for han, men ellers så e han så flinke te å lesa sjøl atte.

Her snakker Lea om at de begge leser for Linnea, som er deres felles barn, mens hun selv pleide å lese for sin egen sønn Lukas tidligere, men at han har blitt så stor at han nå klarer å lese selv. Dette tyder på at det er hun som har hovedomsorgsansvaret for han. Lars har dermed ikke en like sterk tilknytning til Lukas i form av å ta en like stor del av omsorgsoppgavene knyttet til han. Lea forteller videre om deres lesevaner for datteren på fire år.

Lea: Ja det komme jo litt ann på om du har mye du ska gjør sjøl, men hu har mye lydbøker då. At me bestikke na med ei lydbok hvis me ikkje har lyst te å lesa. Då seie me at i kveld så e mamma eller pappa trøtte, hvis eg har någe jobb med meg hjem eller hvis eg ska gjør lekser med Lukas så pleie me å setta på ei lydbok te na. Det går stort sett greit det altså.

De velger å benytte seg av lydbøker innimellom når de selv ikke har overskudd til å lese for datteren. Lea forteller at de begge kan være for trøtte til å lese og at de dermed velger å benytte seg av lydbøker, men framstiller det videre på en måte som får det til å virke mer som at det er i de tilfellene hun ikke har mulighet til å lese at lydbøkene blir tatt i bruk:

Hvis eg har någe jobb med meg hjem eller hvis eg ska gjør lekser med Lukas så pleie me å setta på ei lydbok te na.

Det er tenkelig at det ikke forventes at faren skal lese for henne like ofte som det er

forventninger om at hun selv skal gjøre det. Lea snakker ut ifra et vi-perspektiv men forklarer med et jeg-perspektiv. En annen årsak til hvorfor det kan virke som at det ikke er helt samsvar mellom hva hun sier de gjør og hva de utfører i praksis, kan være hans tidligere fraværende lesevaner som beskrevet av Lea på følgende vis:

Lea: Det har snudd seg så veldig. Det e så rart. For de fyste åra me va samen...eg måtte jo tvinga deg te å lesa, du leste jo nesten aldri, du kunne jo ikkje fordra å lesa. Men det sista året med Linnea så har du blitt kjempeflinke å lesa. Før det så...det va jo ikkje aktuelt å få han te å lesa ei bok for ein unge, (latter)...Så det har snudd seg veldig.

Her kan vi se at det å lese for barna ikke alltid har vært noe Lars har gjort – han har faktisk bare lest for datteren i et års tid. Det at hun som mor synes det er positivt at han har endret sine vaner og har begynt å lese for datteren, kan også være en årsak til at hun ikke forventer at han skal lese like ofte for henne som hun selv gjør. Dermed blir det i så fall fremstilt som at de er like involvert i denne delen av kveldsstellet uten egentlig å være det. Det at han nå leser for barnet klarer han ikke selv å sette ord på hvorfor han gjør, men det er tydelig at det er noe han trives med å gjøre til forskjell fra tidligere tider da hun forteller at hun måtte tvinge han til å lese for barna. Han sier at han liker å lese for datteren, men at han ikke vet helt hva som har utløst interessen for det, siden han ikke har hatt for vane å gjøre det tidligere. Det at moren har pleid å lese for barna er veldig tydelig, da hun kommer med mye informasjon om leserutinene som eksempelvis hvilke bøker dattera liker, hvilke lydbøker hun har, hvordan de virker og hvordan de får tak i dem.

I denne familien kan det synes å være en forskjell mellom hvordan mor og far ønsker at en familie skal være. Moren ønsker å dele mer på oppgavene hjemme, men er ikke opptatt av at de må gjøre alt likt, så lenge han deltar i er det greit. Slik det framgår av intervjuet kan det virke som at hans deltakelse i høytlesning for barna før de legger seg er et resultat av morens påvirkning, at hun har hatt et ønske om at han skal lese for barna sine. Det at hun som mor ønsker at også faren skal være deltakende i den emosjonelle omsorgen for barna kan peke mot en mor som ønsker å dele hele omsorgsansvaret med faren og ikke bare deler av det. Faren i denne familien er delaktig i både den praktiske og den emosjonelle omsorgen ved kveldsstellet, men det kan virke som at han likevel lar

henne gjøre det arbeidet han selv ikke vil ha. Han kan dermed velge hva han vil og ikke vil gjøre fordi han ser seg selv i en hjelpende posisjon i forhold til mor, og ikke som en likeverdig omsorgsperson.

Selv om Lea gir uttrykk for at hun ønsker at Lars skal være deltakende i den emosjonelle omsorgen på lik linje med henne selv, bruker hun også ord som bløthjertet om hans nye lesevaner for barna. Denne betegnelsen ser jeg som en stereotyp forventning om hans oppgaver som far og den ”rollen” de definerer en far til å være, og stemmer ikke helt overens med hennes åpenhet rundt farens deltakelse i den emosjonelle omsorgen.

Lars og Lea tilhører en transisjonell familieideologi med en hentydning i begge retninger – både mot en mer tradisjonell familieideologi og mot en egalitær familieideologi. Tradisjonell fordi de som foreldre noen ganger kan virke som de ønsker en fordeling seg i mellom, der hun er omsorgsperson for barna mens han er mest opptatt av jobben sin. Hun sier at hun kan tenke seg å jobbe mindre for å kunne bruke mer tid hjemme, mens han sier at han ikke kan gå rundt hjemme; det blir for kjedelig for han. Han er liksom vant til å jobbe, så da er det jobbe han må gjøre. På noen punkter har de en mer egalitær tilnærming til hvordan de ønsker å være som familie. Dette viser seg som nevnt i kveldsstellet hvor moren ønsker at han skal delta mer aktivt, noe han også gjør. Det kan synes som det er moren som ønsker det egalitære i omsorgsarbeidet mens han vil være mer som en hjelper til mor. Men han er den som i størst grad tar seg av husarbeidet; han lager middag, vasker huset og slike ting. Men de er fortsatt komplementære i sin omsorgsforståelse. Det er viktig for dem at begge deltar, men ikke like viktig at de gjør de samme tingene eller gjør akkurat like mye. Når de slik sett egentlig er mer tradisjonelle enn egalitære, må de i sum hevdes å være transisjonelle. Men går altså litt i begge retninger avhengig av hvilket område det er snakk om.

I familien til Tom og Tuva har de en jevn fordeling på kveldsstellet. Tom svarte følgende på spørsmål om hvordan de fordeler kveldsstellet for barna:

Tom: Ja det dele me någenlunde likt...Føle ikkje eg henge mye itte der.

Han forteller at de deler på kveldsstellet for barna, og han er deltakende både i den praktiske omsorgen og den emosjonelle omsorgen. På det nåværende tidspunkt fordeler

de det slik at han tar seg av de to eldste barna, mens hun tar seg av den minste som bare er fire måneder gammel. Dette gjør de fordi hun er ammende, og det blir lettere på den måten:

Nå har jo eg stort sett Trym for han, nå prøve me å legga han og samtidig. Og då ska jo eg opp å amma og då bler det jo mye at eg tar han, og sitte å amme han og bruke jo litt tid på det og, så legge han de to andre. *Tuva*.

Moren forteller her om hvorfor de deler oppgavene som de gjør. Siden hun skal amme velger de å løse det slik at hun tar seg av hele stellet på det minste barnet, mens han tar seg av alt stellet av de to andre barna; både den praktiske og den emosjonelle delen av omsorgen. Det kan dog virke som han ikke er alene om å ta seg av den emosjonelle delen av kveldsstellet, fordi moren forteller om at de begge deltar i lesingen for barna før de legger seg. Hun fremstiller det som at de begge er delaktige i denne delen:

Ja me pleie å lesa for han på kvelden, det gjør me. Så då bler det litt, litt synging og litt lesing, og kveldsbønn, på begge to. Av og te vil de ha det felles og av og te vil de ha det kvar for seg. *Tuva*

Gjennom å gi uttrykk for at de begge deltar i å lese, syng og be kveldsbønn sammen med barna, viser hun til at hun også er delaktig i den emosjonelle omsorgen selv om hun i tillegg alene har ansvaret for kveldsstellet til minstemann på fire måneder. En av grunnene til at hun synes det er viktig å delta i den emosjonelle omsorgen for barna uttrykker hun på følgende vis:

...og det e jo litt koselig for oss og, det e jo det. For då får du jo liksom den, ja litt sånn roen og kosen.

Her legger hun vekt på at det er viktig å kose og vise omsorg for barna, og at det er noe de som foreldre skal gjøre sammen. Det er tydelig at de begge deltar like mye i den emosjonelle omsorgen ved kveldsstellet for de to eldste barna. Det at faren i denne familien sier han ikke føler at han henger etter vedrørende å delta i kveldsstellet, kan tyde på at han har en forståelse av at det opprinnelig er oppgaver knyttet til mor. Tom og Tuva kan plasseres i en transisjonell familieideologisk forståelse fordi de begge er

opptatt av å være deltakende i omsorgsarbeidet, men det er moren som blir sett på som den viktigste bidragsyteren i omsorgsarbeidet.

4.5 Diskusjon

Etter å ha sett nærmere på fedrenes omsorgspraksis ved kveldsstellet synes de å dele seg i to kategorier; de som bare deltar i den praktiske omsorgen og de som i tillegg deltar i den emosjonelle omsorgen. Det kommer med andre ord til uttrykk noen forskjeller mellom fedrene og hvordan familiene fordeler på omsorgsoppgavene. Nesten alle fedrene er deltakende i kveldsstellet for barna, og flertallet av fedrene er deltakende i den emosjonelle omsorgen. Disse fedrene deltar alle også i den praktiske omsorgen. Ingen av fedrene har kun ansvaret for den emosjonelle omsorgen, men alle mødrene er delaktige i denne delen selv om de ikke nødvendigvis er deltakende i den praktiske omsorgen. Dette betyr at *alle fedrene* er delaktige i den praktiske omsorgen og *alle mødrene* er delaktige i den emosjonelle omsorgen. Flere av familiene deler på ansvaret i den emosjonelle omsorgen men ingen fedre tar dette ansvaret alene. Det at mødrene i større grad alltid er involvert helt eller delvis i den emosjonelle delen av kveldsstellet kan ha en sammenheng med at det er de som tradisjonelt sett har tatt seg av omsorgsarbeidet for barna.

Det at alle fedrene er involvert i omsorgsarbeidet for barna viser at de alle er engasjert i barna sine. Flesteparten av fedrene deltar også på den emosjonelle delen, noe som tyder på en utvikling i retning av at det er mer akseptert for fedrene å involvere seg i barna, også i arbeiderklassefamilier. Som det ble anskueliggjort er det fortsatt tre familier som velger å dele på oppgavene på en måte der far eksklusivt tar seg av den praktiske omsorgen og mor utelukkende den emosjonelle.

5. Likestilling i familien

Den andre problemstillingen i denne oppgaven handler om hvordan arbeiderklassefedre forholder seg til likestilling i familien, og hva deres syn er på å gi fedre en egen del av permisjonen, den såkalte fedrekvoten. Gjennom å rette fokus mot hvordan fedre *selv tenker* om sin deltakelse i omsorgsarbeidet for barn i permisjonstiden kan man skape et utvidet bilde av fedres egenopplevelse i denne tiden. Flere studier peker på en forskjell mellom middelklassefamilier og arbeiderklassefamiliers ideal for omsorgspraksis for barn (Brandth & Kvande 2003; Lareau 2003; Stefansen & Blaasvær 2010; Stefansen & Farstad 2009), og det kan av den grunn være relevant å høre hvilke tanker arbeiderklassefedre gjør seg angående dette tema. Dette analysekapittelet vil diskutere hva for omsorgsmodell de ulike familiene kan identifiseres innunder, der først og fremst modellen *et skjermet rom* vil bli benyttet. Videre vil det ses på fedrenes meninger omkring likestilling innenfor sin egen familie. Avslutningsvis vil det bli sett nærmere på hva som utgjør limet i disse familiene. Hvordan samsvarer deres betraktninger omkring fedrekvoten og økt likestilling i barneomsorgen med den omsorgspersonen de fremstiller seg som når det gjelder omsorg for barn?

5.1 Et skjermet rom og retten til å bestemme selv

Fedrekvoten er en øremerket ordning hvor hensikten er å fremme økt likestilling mellom foreldrene i barnas første år og gi fedre en større mulighet til å ta del i barneomsorgen (Brandth & Kvande 2003). I intervjuene spurte jeg foreldrene om hva de tenker om en økt likestilling i sin egen familie og det var et tema som engasjerte flere av foreldrene. Spesielt engasjerte ble fedrene, og meningene omkring dette tema var i mange tilfeller sterke:

Ja altså eg, eg skjønne ikkje heilt koffor det ska, koffor det i det heila tatt ska vera tvang. Det har ikkje eg skjønt. Ja, eg skjønne ikkje koffor de ska tvinga folk. Altså det e jo et demokratisk land i udgangspunktet, og de [politikerne] e jo inne for at demokratiet går foran alt. Men når det komme liksom, liksom te det så ska de tvinga folk te, te liksom, någe så de heller bør bli enige om sjøl. Eg skjønne ikkje koffor. De kan ha ti uger men det kan vel ver frivillig. Enten så tar du de ti ugene eller så tar du ikkje de ti ugene. Altså ka e, ka e så vanskelig at du må ha ein lov så seie det? Ka e problemet hvis de ikkje har ein lovbestemt tvang? Lars

Lars forteller at han ikke har noen forståelse for hvorfor en lovbestemt fedrekvote må praktiseres. Han gir uttrykk for at han heller skulle sett at denne var frivillig og at han sammen med kona selv kunne få bestemme over sin egen familietilværelse. Når Lars sier han opplever fedrekvoten som statlig tvang kan det si noe om hans forståelse av hva en familie skal være. Betrakter man hvordan Lars stiller seg uforstående til fedrekvoten, kan man få inntrykk av at han passer inn i Stefansen og Farstads (2009) modell for *et skjermet rom*, der fokuset i omsorgspraksisen ligger hos foreldrene selv og ikke hos storsamfunnet. Lars ønsker å ha retten til selv å bestemme over hvordan han som far skal forholde seg til omsorg for sine barn. En måte å forstå hans tilhørighet til et skjermet rom viser seg i hans ønske om selvbestemmelse over egen familie og sin egen omsorgsrolle. Han ser på seg og sin egen familie som de best egnede til å ta valg for sin egen omsorgspraksis der barnets behov står i sentrum. Et annet eksempel som illustrerer samsvar med *et skjermet rom* viser seg i Mortens utsagn om fordeling av permisjon til far og likestilling i familien:

Det e jo någen punkt der som eg ikkje e enige i, og det e det der at... igjen så e eg litt tradisjonelle men du kan jo ikkje få i påse og sekk. Der så generasjonen vår før, altså mor mi og sikkert mor di og sånt altså, då va det jo enten ungar eller jobb. Selvfølgelig e det bra å prøva å kombinera det men å kombinera, prøva og sikta seg inn mot heiltidsstilling for morå, heilt i begynnelsen liksom og at faren ska ha det, det e eg heilt i mod. For, å oppdra ungar e jo ein jobb. Det e jo ein heiltidsjobb det uansett. Eg e i hvert fall i mod det der med fullstendig ligestilling mellom mor og far, fra begynnelsen. Det e greit når de bler godt oppe i skolealder, då kan heller mor og far bli enige om fordelingsgraden. Te å begynna med så, greit faren får litt mer tid hemma samenhengande men, uansett så må morå ta det mesta, heilt te å begynna med. Morten

Morten gir her uttrykk for at han mener det bør være en forskjell på hva mødre og fedre skal gjøre i forhold til barna. Han sier at *du* ikke kan få i både pose og sekk, men insinuerer nok mer spesifikt at *mødrene* ikke kan få i pose og sekk, og sikter dermed til at

det å ha barn også er en heltidsstilling som ikke kan kombineres med et fulltids arbeidsliv. Denne faren gir uttrykk for at det er foreldres jobb å sørge for en god oppvekst for barna, og man kan i det øyemed forstå hans utsagn som en motpæl til at samfunnet også kan være en bidragsyter til barnas oppvekst. Det er ikke barnehagen som skal være barnas oppdragelsesarena; det er i hjemmet hvor trygge rammer for oppvekst kan settes etter familiens egen oppfatning av hva en god omsorgspraksis skal inneholde. Både Lareau (2003) og Stefansen og Farstad (2009) tillegger arbeiderklasseforeldre en forståelsesramme for omsorgspraksis som er basert på en naturlig utvikling hos barna. I motsetning står modellen *et ordnet omsorgsløp*, hvor foreldre i større grad vil se samfunnet som en viktig ressurs barnet må nyttiggjøre seg for å nå sitt fulle potensial og barnehagen anses for å være en viktig arena for barnets sosiale utvikling. Foreldre som Morten ser heller verdien i at alt må få komme til sin tid. Barnets utvikling er en prosess som ikke bør tvinges fram men forløpe naturlig, i barnets eget tempo. Når Morten snakker om morens plikt til å være hjemme med barna i småbarnsalderen, anskueliggjøres en omsorgsmodell hvor han ser foreldre som innehavere av komplementære posisjoner, der han tillegger moren en spesifikk rolle som den omsorgsgivende forelder.

Tom og Tuva sier også at de synes det er unødvendig at myndighetene skal lovpålegge fedrene å bli kjent med barna sine, og sikter til at det er fedrenes ansvar å bli kjent med barna uavhengig av en fedrekvote til far:

Intervjuer: Syns dåkk det e ein positiv utvikling då at de vil at faren ska delta mer i barneomsorgen?

Tom: Tanken e god altså, at ein ska bli kjent med ungen, men det e vel litt måten det blir gjort på, at det blir påtvunge...

Tuva: Ja for altså det kan jo, ja, altså ein far bør jo prioritera å bli kjent med ungene sine uden at de ska få beskjed ifra myndighetene at de ska...

Tom: Det sko ikkje ver nødvendig at det sko ver lovpålagt at han ska bli kjent med ungene sine.

De mener at de som familie er godt rustet til selv å stå ansvarlige for at barna får kontakt med begge sine foreldre, men at det bør komme når foreldrene selv synes det passer i forhold til barnas alder. Tom og Tuvass forståelse av hvilke oppgaver de har som foreldre

samsvarer med modellen *et skjernet rom*, og setter i hovedsak foreldrene som ansvarlig for barnas oppvekst. Foreldre som passer inn under modellen for *et ordnet omsorgsløp* vil i motsetning til Tom og Tuva verdsette fedres rettigheter til å være sammen med barnet i den forstand at de ser barnets behov som også å inkludere omsorg fra far.

I familien til Aksel og Ane mener de at retten til å bestemme selv bør komme foran ideen om en likestilt familie:

Ane: Mhm. Me har jo snakt om dette her. Me e egentlig ehh, enige om atte, me må få velga sjøl.

Altså de seks fyste ugene e jo forbeholdt mor, og resten meine eg at foreldrene må kunna få velga sjøl og ikkje bli styrt av politikerne. Men ja, ja nå, sånn så med Andreas nå så tog du jo fira uger, men du va jo mye på jobb. Ane

Aksel: Ja, eg va med i fagforeningen på den tiå så... Det va mange møder og eg huske eg va jo på konferanser med ledelsen kor han låg å krøyb på golvet der. Heiv ner te han nyglaknipper og sånn mens debatten pågjekk der hehehe....

Ane: Skikkelig sånn Tårnfrid (latter)...ja, men då jobde eg jo og sånn at eg hadde fri innimellom så det ordna seg jo sånn men me hadde jo og, mor de paste han og.

Her forteller både mor og far om en situasjon de selv skulle ønske de kunne få bestemme over. I deres hverdag er det ikke enkelt å tilrettelegge for at far skal være hjemme, slik de ser det:

Ane: Så e det jo og itte ka jobb du har og. Ka jobb som egentlig e lett å ver vekke i fra. For meg e det jo greit for for meg kan någen andre gå inn å ta men å gå inn å ta din jobb i to måneder, det e jo ikkje bare bare. Så der e liksom forskjell på det og.

Aksel: Ja, det e eg heilt enige i. De fedrene, de familiane som vil det, så e jo det kjempe det, men eg, eg tror jo ikkje på ein måte at det e någe mer ideelt at faren e mer heima. Men hvis der e de som vil det så e det heilt greit.

Ane: Det har jo med kordan du, hvis de meine at fedrene ska ha et godt nok forhold te ungane, så har det jo med kordan du legge opp hverdagen hemma då.

I familien til Aksel og Ane kommer det frem at de ikke ser det som nødvendig at faren skal ta en så stor del av permisjonen. De ønsker å velge selv på det grunnlag at de ønsker å gjøre det som passer best for dem i forhold til jobb. For denne familien passer det

dårlig at faren skal være hjemme, da han har en jobb hvor det er vanskelig å ta fri i en lang periode om gangen. De sier at de syns det er mer problematisk for fedre å ta fri fra jobben enn det er for mødrene, da det er vanskelig å finne en vikar for to måneder mens det for mødrene vil være lettere da de skal være borte i en lengre periode.

Synet Lars og Lea fremsetter på permisjonsdeling i sin familie gjør dem til et utmerket eksempel på hvordan flere av familiene i denne studien tenker om omsorgsfordeling. Jeg vil derfor benytte dem som eksempel for arbeiderklassefamilietanker, med henblikk på hvordan de utformer sin omsorgspraksis innenfor modellen for *et skjernet rom*.

Eg syns jo det på ein måte e bra og fint for de fedrene som vil det men eg blir kjempeprovosert av at det ska ver tvang. Siden eg har ein mann så ikkje vil. Og det, eg syns jo det e ein personlige sak. Eg syns det e å blanda seg inn i privatlivet te folk for atte eg meine jo det e opp te meg og Lars kordan me vil løysa kem så ska ver hemma med ungen. Og eg meine ungen har det jo bedre med å ver hemma med mor. For eksempel i dette tilfellet som har lyst te å ver hemma med ungen, enn ein far som på ein måte e halvgrinete og sure. Det e jo ikkje verdt det for ungen for det at han ikkje har lyst. Lea

Slik Lea her snakker om permisjonsfordeling gir hun uttrykk for at det beste for de som foreldre er å kunne bestemme over sin egen permisjonsfordeling. Hun sier at det i hovedsak er fordi hennes mann ikke vil være hjemme i permisjon. Hun sier også at en påtvunget permisjonsfordeling ikke er å anse som det beste for barnet, da barnet har det best sammen med en forelder som ønsker å være hjemme. Hun kan her hevdes å legge en beskyttende hånd over barnet, hvor trygghet og stabilitet anses som viktig for at barnet skal ha det bra.

Altså någen kunne sikkert tenkt seg å vært gjerna mer enn ti uger men eg syns uansett at det e ein privatsak og då opp te kvert par for eg meine atte hvis mor og far ikkje ein gang kan bli enige om koss de ska fordela det, så burde de kanskje toge å revurdert koffor de ville få unger og sånt tenke eg. Altså, hvis du altså...ja, eg syns atte sånne ting bør ein bli enige om sjøl og eg ser bare for meg at hvis meg og Lars ska få ein unge te så komme me te å slida maks med kossen me ska gjør med de ti ugene, for eg vett atte han vil ikkje ver hemma i ti uger aleina me hu og eg vil heller ikkje at det ska, ja hu seie eg. Går bare ud ifra at me ska få jenta vett du (latter)...og eg har ikkje lyst heller te at han sko ha hatt de ti ugene. Ikkje for det eg ikkje tror han kunne tatt seg av ein unge for det vett eg godt at han kan....

Lars sin kommentar forteller ganske mye om hva han mener om dette temaet. Selv om det er hans kone som ytrer meningene, også på hans vegne, er hans ordvalg svært beskrivende. Det er politikerne som er skyld i at de som familie ikke får lov til å bestemme selv, og som setter sin egen dømmekraft over deres familie – hevder seg bedre egnet til å bedømme hvordan de skal utføre sin omsorgspraksis enn det familien selv er i stand til. Lars viser at han har liten tiltro til de norske styresmaktene. Dette uttrykker han også videre i følgende sitat:

Eg tror at der e så, alt bler så fokusert på at alt ska gå på likestilling. At de holde på å kjøra, de ska kjøra deg inn der og, at det ska vera likestilling. Det e sikkert ikkje så mangen år te så bler det femti femti. For det at me må ta hensyn te at i Norge så ska me vera på topp når det gjelde miljø, likestilling og så vidare og så vidare. At det bler egentlig heilt feil. Det e ein ting å ha likestilling, men ein grense må det...det må ver ein grense for kor langt du ska dra ein likestilling i forhold te det med ungane når de e så små. Lars

Lars forteller her om hvordan han syns likestilling som begrep er altomfattende for familien. Slik Lars ser det, er ikke dette den eneste måten å være en god familie på. Det å ha en komplementær fordeling av oppgaver knyttet til familieoppgaver og barneomsorg ser han som en bedre måte for dem som familie å ordne sin hverdag. Han gir uttrykk for at likestillingen ikke bør gå alt for langt, og at man til slutt vil ende opp med å fokusere mest på foreldrene fremfor barnets beste. Han fortsetter:

Det som eg, det som eg...og har egentlig tenkt på, det e det atte ehh når ungen e såpass liden så e ikkje, altså hjernen og tanken det e ikkje så utvikla...atte...babyen i seg sjøl, tror ikkje eg tenke atte åhh ja far må eller, må liksom ver hemma eller någe sånt. Eg tror ikkje det spele någen rolle egentlig. Og eg tror ikkje du miste mer kontakt med ungen for det om du ikkje har de seks ugene. Eg tror ikkje det har någe å bety i det heila tatt. Lars

Lars mener at det ikke har noen betydning for barnet hvorvidt han som far er til stede som omsorgsperson i spedbarnsalderen. Dette er også noe av grunnen til at han ikke har noen forståelse for hvorfor det skal være en statlig tvang gjennom å benytte en

fedrekvote.

Det blir ja...og det meine eg jo og, altså koffor ska det ver ti uger? Det e jo ein ting. Eg kan gjerna godt forstå for eksempel de som gjerna får ein unge for fystsste gong for eksempel, så ikkje vett ka det e, i det heila tatt. De må lera å skifta bleier, flaska, det e soving og det e vugging, og det e ditt og det e datt. ... For de fedrene så kan det gjerna vera ein fordel å ha de seks eller de ti ugene og liksom komma seg inn, og bli mer drilla på det. Lars

Han viser her en forståelse for at enkelte fedre muligens kan ha bruk for en fedrekvote, men at han som har vært far i mange år ikke trenger denne innlæringsperioden når alt er nytt. Videre blottlegger han en mistillit til systemet og en følelse av å bli overkjørt:

Ja det, det, når de har alle disse her, sånn debattar og sånt, så virka det jo så det atte, oss vanlige arbeidera, nå må me liksom gå inn i oss sjøl. Se ka me har. Se ka me får te. Koffor kan ikkje dåkker gjør det sama så oss? Så bler alt så mye bedre. Ungane vil få det så mye bedre. Alt vil ble så fint og flott, men eg tror liksom ikkje det e sånn. Det bler bare framstilt på ein sånn..., det ska ver så fint og flott. Lars

Han kjenner seg ikke igjen i hvordan de ønsker at en familie skal være og føler en urettferdighet overfor deres ønsker for sin familiesituasjon og organisering av omsorgsarbeidet. Lars og Lea viser liten forståelse for hvorfor det i det hele tatt må være en øremerket permisjonsdel forbeholdt far. Lars sier at han ikke ønsker å være hjemme i permisjon og at han heller vil være på jobb. Samtidig hevder han at han er i stand til å ta seg av et barn, det er ikke det som er problemet, men snarere et spørsmål om å ha lyst til å være hjemme eller ikke. Hvorfor føler Lars at dette er noe han kan melde seg helt ut av fordi han ikke har lyst? Og hvorfor mener Lea at han helt klart kan ta seg av et spedbarn, at menn kan klare det like bra som kvinner, men at hun likevel vil ha hele permisjonen for seg selv? Hun sier at hun ”liker å ha oversikten” og legger vekt på at hun burde ha ansvaret fordi hun ammer lenge. Både Lars og Lea har sterke meninger om permisjonsfordeling og likestilling i omsorgsarbeidet og begge heller i retning av at det er hun som mor som skal ta seg av det meste av omsorgsarbeidet, spesielt i tidlig alder. Lea liker å ha ansvaret for barnet:

Eg syns det va veldig greit å kunna ha Linnea liksom sånn, eller ver hemma med hu lengst mulig. I hvert fall spesielt siden eg amma hu så mye. Nå e det jo, altså det e jo mye bedre for ungen og det e jo mye mer lettvtint og (latter)...Lea

Hun sier også at det er det beste for barnet sitt, spesielt siden hun ammer og at det da gir en mer direkte tilknytning til henne som mor enn det gjør til barnet og faren. På tross av at Lars *hevder* han er i stand til å ta seg av barn, viser han samtidig usikkerhet til egen evner relatert til barneomsorg i tidlig alder:

Jo men eg, eg syns det va greit for det atte når de...sant...de e jo så små, sant, så ska oppi mine, de e så små då, sant å ska oppi hendene på deg på ein måte. For meg så e det...det e uvant uansett om eg gjerna har hatt ein unge før og, altså og sånn... så e det heilt uvant for meg uansett. Då syns eg det e bedre å ok, hu får ta seg av de månane der så kan eg heller ta videre ittekvert. Sant det bler jo sånt. Lars

Han sier han ikke klarer å venne seg til spedbarnsfasen selv om han har vært i gjennom den flere ganger, da han har flere barn. Dette kan knyttes til en maskulinitetsforståelse der han som far ikke finner seg til rette som omsorgsperson for et lite barn. Slik Connell (1987) fremstiller en hegemonisk maskulinitetsforståelse kan dette være et relevant som metafor for Lars sin motvillighet til å delta i omsorgsarbeidet i spedbarnstiden. Dette fordi fedre i arbeiderklassen ikke anser det å være hjemme med barn som den dominerende formen for maskulinitet. Brandth og Kvande (2003) antyder i sin studie at fedre som er hjemme med barn er den nye hegemoniske maskulinitetsforståelsen; den dominerende som flere og flere fedre vil være en del av. Her mener jeg å se en forskjell mellom middelklassefedrene Brandth og Kvande i hovedsak studerte, og arbeiderklassefedrene representert i denne studien. Det er ikke et ønske for Lars å identifisere seg med en omsorgsposisjon på bekostning av sin tilhørighet til den maskulinitetsforståelsen han kjenner seg igjen i. Denne vil med stor sannsynlighet være å finne gjennom hans identitet på jobben sin.

Ja det e jo sånn så me ser nå atte Linnea va kanskje litt mer itte å gå te meg i begynnelsen, merkte me, fordi atte hu hadde nok gjerna vært litt mer med mor, men ittekvert sånt, nå har jo du, nå e jo hu øve fira år. Altså hu kan gjerna av og te ver litt mer mammadalt men hu e vel så mye knytta te Lars nå for det at nå, nå farte eg mer i jobben og farte mer med andre ting og...og han har begynt å ta na mer om morgenen og sånne ting så hu e vel så, hu e vel så mye knytta te han nå. Liksom for nå har på ein måte me begynt å snu det mønsteret der med at hu på ein måte alltid gjekk å tutla i rompa på meg. Så nå e det jo, nå e det jo...Lea

Lea gir støttende erklæringer til sin mann relatert til at han har blitt flinkere i omsorgsarbeidet for datteren deres på fire år. Hun sier at datteren har vel så mye kontakt med faren som det hun selv har og at datteren nå venner seg mer til farens omsorgsgivning i tillegg til morens. Dette kan sees som antydning til at fedre i større grad tar innover seg sin posisjon som omsorgsperson for barna etter hvert som barna blir litt eldre. Dette viser igjen i de funnene som ble fremstilt i kapittel 4, der fedres omsorgsvaner er tydelig tilstedeværende.

Ja for det atte hu har jo ikkje tatt skade av atte eg ikkje har hatt pappapermisjon. Hu har jo ikkje blitt mindre knytta te meg for det. Altså...eg tror ikkje det spele någon rolle. Og det tror eg og for det at de e så små. De, de har ikkje den same tanken som gjerna me har. Sånn kan tenka åhh, fagerten, du har ikkje vore med meg nå, så eg vil ikkje ha, eg vil ikkje ver knytta te deg. Altså de har ikkje de impulsene, så det spele rett og slett ingen rolle kem som e hemma rett og slett. Eg tror det har ingenting betydning. Lars

Lars forteller at han ikke syns det spiller noen rolle for barnet om faren er til stede i det første året, fordi barnet ikke vil være i stand til å ta innover seg betydningen av hans fravær eller nærvær i denne tiden. Som tidligere nevnt er holdningen at fedre finner sin omsorgsposisjon i familien når barna har blitt litt eldre.

Lea: Så du tog ut pappapermen om sommeren. Og så va du her. Det stemme det. Du holdt på å jobde her. Men ellers så ja, eg e overbevist om at hvis me ikkje hadde hatt huset så hadde me nok bare hatt ferie samen. Du sa jo det at det va uaktuelt for deg å ha de seks ugene aleina, (latter).

Lars: Eg e mer sånn type person som altså, går eg hemma i seks uger og ”stiga”, altså det e ein ting at du har det med ungen og sånn så det her, men for meg så...der e någe så...eg e vande me liksom å jobba...må liksom ha jobben...

Her forteller Lars at han ikke er typen til å gå hjemme ”å stige”, som innebærer å gå

hjemme og ikke ha noe å gjøre. Det er ikke for han og han gir dermed uttrykk for at det er kona som skal ta seg av barn. Selv om han er flink til å hjelpe til er han ikke villig til å ta dette ansvaret selv. Han sier også at han er i stand til å gjøre det hvis han må, men at han ikke ser poenget med det. Han gir tydelig uttrykk for at han synes det er forskjell på hva mødre og fedre er i stand til å gjøre, og han foretrekker en komplementær ordning i sin familie.

Her forteller Lars om fedrekvoten og utviklingen i samfunnet:

Lars: Det e litt sånn, kor stoppe det? Kor ska ting stoppa?

Han ønsker ikke denne utviklingen velkommen, og har problemer med å se hvilken nytte den har. Han ønsker ikke dette ansvaret som far.

Både Tom og Tuva gir uttrykk for at de mener at andre familier må få lov til å velge annerledes enn dem selv og at enhver må gjøre det som passer best for dem:

Det gjør de heilt frivillig, derfor får de gjør det så passe best. Så det, det har ikkje eg någen problemer med. Hvis någen av mine mannlige kolleger hadde tatt et halvt år eller et år så e det deiras sak. Tom

Ja bevarsus, men det...ja for adle må jo se ka så passe for dei. Men det bler litt feil å endra regelverket te sånn, morå må ud i arbeid itte et halvt år, for det...ja eg e ikkje klar for å lausriva meg itte et halvt år heller, det må eg jo, eg ska innrømme det. Eg e vel såpass av ein kontrollfrik at eg ikkje vil øvelada heilt styingå te andre, det ligge nok litt der og. Men eg hadde, savnet hadde blitt alt for stort hvis eg sko ha gått ud itte et halvt år. Eg tror ikkje eg hadde klart det. Ikkje bare med ammingå men litt sånn med teknytning og. Det ble, der e någe eget med mor og ungar tror eg. Tuva

Tuva gir også uttrykk for at hun ikke ønsker å gi av permisjonen til sin mann, mye grunnet at hun skal amme barna, men erkjenner også at det handler om tilknytning til barnet i spedbarnsalderen. Hun hevder det er noe eget med mor-barn-tilknytningen som ikke fedrene kan få.

5.2 Biologiske forskjeller

En av innvendingene flere av mine informanter hadde når det gjaldt debatten om

likestilling innad i familien var at det er biologiske forskjeller på menn og kvinner og dermed også for mødre og fedre. Forskjellene de fremhever er at det er mødre som bærer fram barna og at de dermed har en naturlig tilknytning til barnet, både fysisk og mentalt i form av å være den best egnede omsorgsgiveren for sitt barn. Et tema som også går igjen i disse familiene er at ingen av dem har hatt en diskusjon om hvordan de skal fordele permisjonstiden seg i mellom og omsorgsansvaret for sitt barn. De sier at dette har falt dem naturlig, og at det ikke er noe de trenger å diskutere. De forstår hverandre. Denne formen for argumentasjon ser ut til å være godt etablert i deres kultur og oppvekst, men en kan spørre seg om det å trekke veksler på biologiske argumenter er vikarierende eller basale motiv for ikke å ønske en mer likestilt familie.

Slik det fremstår for meg er likestilling i familien når det kommer til barneomsorg et ikke-eksisterende tema for arbeiderklassefamiliene. Det er rett og slett noe de ikke har sett som nødvendig å diskutere i sin familie. Med andre ord sier de det er naturlig for dem at mor er hjemme i permisjon, og at spørsmålet om hvorvidt far skal ha sin egen del ikke er et spørsmål disse familiene ønsker velkommen. Det finnes unntak fra dette blant familiene jeg har intervjuet, hvor noen av dem ser verdien i å være hjemme sammen med barna. En av fedrene uttrykte at det var gjennom å tilbringe tid alene sammen med barnet at det lærte han å kjenne. Dette sammenfaller med *den langsomme tid* Brandth og Kvande (2003) snakket om i sin studie av middelklassefedre. For del fleste av fedrene i denne studien er det likevel de biologiske forskjellene som legges til grunn for omsorgsfordelingen, der flere av dem peker på at det er mødre som har sterkest tilknytning til barna og gjennom dette også bør være den parten som tar seg mest av barna, selv om dette går på bekostning av deres arbeidsliv.

5.2.1 Amming

Et av hovedargumentene informantene drar veksler på når de mener mødre skal være mest hjemme med barn er amming. Amming er helt og holdent forbeholdt kvinnen og er på den måten et biologisk bånd til barnet, der barnet er avhengig av moren for å få riktig næring; sett fra naturens side. Her er et knippe sitater fra mødre som snakker om betydningen av amming:

Ja, ja for då har du og igjen det som e viktig med å amma. Så då har du den konflikten, for det e jo ikkje alle så har ein kontorjobb. Ane

...hvis den pappapermisjonen bare ska gå på kjøring for å finna veien te puppen holdt eg på å sei, så e det...då e det ikkje mye pappapermisjon. Då har du ikkje mye tid med ungen, då sitte ungen i baksetet og fram og tebage te madfadet, det e ikkje mye...for det går jo heller ann faktisk hvis de vil bli kjent så går det jo ann å prioritera det litt ligavel. Og bremsa litt på andre ting. For det at det e, det e jo ein gong de e småe. De trenge jo ikkje fyga rundt på alt mulig aent. Det går jo ann å prioritera familien og det har jo og litt å sei, og det har jo me gjort. Tuva

Ja med fysste mann då hadde me, då tog han fedrekvoten når han va et halvt år så eg va ikkje ferige med å amma. Og det, det va tull. Rett og slett tull. For det att både så gjekk jo melkeproduksjonen svupp ner også e det jo, poenget e jo at han ska ver med ungane når han e heima. Poenget e jo ikkje det at han ska kjøra te arbeidsplassen for at eg ska amma. Heile permisjonen ska ikkje gå på kjøring for han. Det bler heilt feil. Ja det bler heilt feil. Tuva

Bortsett fra han minstemann så egentlig sko hatt den puppen litt mer tilgjengelig. Så det e greit at du ska ha rett på fri te amming, men eg sko prøva å inn på spiserommet men det e jo et heilt aent stress. Du får ikkje den roen rundt deg liksom. Du klare jo ikkje pumpa liga møje så ein unge klare å suga for eksempel. Så det gjekk jo rett og slett skeisen vil eg sei. Så me gjer ikkje det igjen. Tuva

Tuvas erfaringer med amming mens mannen hadde permisjon fristet ikke til gjentakelse. Å kunne amme barnet sitt er en viktig del av det å være mor, og kan oppleves som problematisk med tanke på at far plutselig skal forstyrre denne rutinen for mor og barn. Lea synes det er mor som skal være mest hjemme med barn i permisjonstiden. Ut ifra hennes egen erfaring sier hun at det var viktig for henne å være den som fikk ha ansvaret, og spesielt knytter hun dette til det å amme barnet:

Eg syns at folk ska få lov te å velga det sjøl, og sånt så i vårt tilfellet så e det jo sånn atte nå sånn så Linnea va liden så følte på ein måte eg at, at det va bedre at eg hadde nar for det at eg amme nar, sant. Og eg syns at det e mye mer lettvent og, altså du va jo, du syns jo det e veldig kjekt å skifta bleia på na og kosa med nar og alt sånt men det va liksom atte...eg følte bare det va mer rektigt på ein måte at eg hadde na mesteparten av tiden. Men ittekvert som ungane våres bler eldre så e det jo kanskje Lars som har vært den som på ein måte har vært flinkere te å lega med de. Lea

Samtlige av mødrene i denne studien har gitt uttrykk for at de ser seg selv som den viktigste omsorgspersonen for barna sine, spesielt i tidlig alder. Argumentene de benytter seg av er det naturlige i det å være mor, amming og en tettere tilknytning til barnet enn det fedrene vil kunne ha. Det er få av mødrene i denne studien som ønsker å gi

permisjon til fedrene. Ane synes ikke fedre skal få mer tid hjemme sammen med barna, hun liker ikke at han som far skal ta av hennes tid:

Eg e jo glad for at du ikkje kjempe for at du ska ha mer permisjon (latter)...det kjenne eg, ja. Hvis du sko ha vært ein av de så sko hatt ud tri og ein halv måned så hadde ikkje eg likt det. Ane

Hun står som eksempel på at mødrene har så pass stor tilknytning til permisjonen at de anser den som sin egen og ikke noe som skal deles med far. Tom og Tuva har en ganske samsvarende forståelse av hva de tenker er best for barna sine og seg selv som foreldre:

Tom: Så eg bler vel mest kjent med han mens hu e her for då e han i godlunde og då e, då kan han og eg kose så lenge hu e i nærheten og han e...

Tuva: Då hørre han liksom atte morå sin stemme e der og då e der trygt.

De mener at man må ta hensyn til at kvinner og menn er skapt forskjellig og dermed også har ulik tilknytning til barna. Tom sier at han synes det er lettere å komme inn på barnet sitt når Tuva er hjemme. Da slapper både han og barnet av, og kan få tid sammen med moren til stede. Tom fremstår som avhengig av morens tilstedeværelse for sin egen kontakt med barnet, noe moren også sier seg enig i. Hva betyr dette for denne familien?

Intervjuer: Så dåkker syns egentlig der e ein forskjell på det å ver mann og det å ver kvinne då eller mor og en far?

Tuva: Ja. Me e jo, holdt eg på å sei, godt forskjellige i utgangspunktet, å det tror eg ikkje ein ska klussa altfor mye med. Nei eg tror ikkje det. Det e, me e rett og slett skapt forskjellig. Og det tror eg altså bare e sånn. Og det ska ver sånn og. Eg tror ikkje det, altså ligestilling e greit te ein viss grad men me må ikkje bli heilt hysteriske.

Tom: Men det biologiske det går det jo ikkje ann å gjør någe med.

Tuva: Nei det gjere jo ikkje det. Så det, og då trenge ein heller ikkje å prøva og tukla med det. For det...det e bare sånn, (latter)...rett og slett. Det e det.

Hva mener familiene er det beste for barnet? Er det at fedrene også skal være deltakende eller er det at de er komplementære? Flere av familiene trekker fram dette siste som en

viktig årsak til de omsorgsvalgene som blir gjort, spesielt i forhold til hvem som skal utøve omsorg. De fleste foreldrene i denne studien gir uttrykk for at barnets beste må komme foran kampen om likestilling mellom foreldrene. Barnet skal ikke måtte lide fordi en mor eller en far ønsker å være mer balanserte i for eksempel uttak av permisjon. Som bakgrunn for dette legger de fleste av foreldrene til grunn et ønske om å amme barnet i minst ett år. Foreldrene ønsker at barnet skal ha stabilitet og ro i spedbarnsalderen, og det at mating av barnet skal foregå på foreldrenes premisser er etter deres skjønn ikke ideelt. Noen av mødrene har forsøkt å amme på jobben, slik at fedrene som har vært ute i permisjon har måttet dra frem og tilbake til mors arbeidssted for at hun skulle få ammet barnet. Dette var i følge mødrene i denne studien ikke enkelt, og noe de ikke ønsket å gjøre igjen. Det opplevdes som unødvendig overfor barnet, som må fraktes frem og tilbake for å få mat, og lite gledelig for far som var i permisjon og likevel ble avhengig av mors ammerutiner.

5.3 Samarbeid som limet i familien

Alle familiene gir uttrykk for at det å ha et godt samarbeid seg i mellom er viktig for at familien skal fungere. Det at familien skal ha det bra sammen er en viktigere faktor enn at mor og far skal føle seg likestilte i hjemmet. De fleste fedrene hadde ikke et mål om å være likestilte i familiens fordeling av arbeid, men så det mer som et samarbeid mellom foreldrene der begge parter bidrar. Det at fedrene tar del i omsorgsarbeidet er mye fordi de er interesserte i å bruke tid på barna sine og fordi kvelden kommer fort er det ønskelig fra deres side å delta i kveldsstellet sammen med barna. Det at de ender opp med å ta mest del i den praktiske omsorgen er nok mer knyttet til en forståelse av at dette er greie oppgaver for fedre fordi mor heller vil ta seg av den emosjonelle delen på senga, og siden dette er den koselige biten så er mor som regel alltid involvert her. Fedrene ønsker kanskje ikke å ta opp mor sin plass, og kan være redde for hvordan mor vil reagere hvis de kommer og forlanger å få ansvar for hele stellet, inkludert kos og prat på senga.

Det at fedre tar mer del i omsorgsarbeidet ser jeg også som resultat av den lange prosessen med kamp for likestilling i familien og deri arbeidet med fedrekvoten. De siste

tiårenes økte fokus på familiens oppbygning kan være en påvirkende årsak til hvorfor familiene deler mer på ansvaret uten at de reflekterer noe særlig over denne ordningen. ”Det er slik det har blitt i dag, man deler på arbeidet”. Men denne selvfølgeligheten med en mer deltakende og synlig far for barnet i omsorgsarbeidet er ikke nok til at far blir vurdert – verken av seg selv eller av sin kone – til å være en likeverdig omsorgsperson i familien som det mor er.

Det viser seg å være viktig for begge foreldrene å samarbeide om det som er knyttet til familiearbeid. Det er ikke nødvendigvis viktig for dem å være likestilte i det arbeidet som skal gjøres, men at summen av det hele går opp og at de bruker tiden de har å anvende i løpet av et døgn brukt på en mest mulig effektiv måte. Dette gjelder alle områder utenom klesvask og husvask. Likevel virker det på meg som at de er opptatt av hva som er forventet av en kvinne og en mann innenfor familiens sfære, og at de i den sammenheng finner sin plass innenfor mer eller mindre stereotype forståelser:

Intervjuer: Men du sko ønska at du kunne vært hemma eller?

Morten: Jajaja. Ja då ville eg vært mer hemma ja. Men, eg følge jo denne debatten litt så e nå, med fedre og, eg e jo litt gammaldagse der då og meine jo at ungene, når de e nyfødte så e det mor de treng mest. Det e eg øvebevist om. Det e rektigt at det e mor så ska ver mest hemma. Ikkje dela det fifty fifty, det syns eg e...

Morten har som Lars litt den samme tankegangen om hvilken rolle han ser at mødre og fedre skal ha. Han ønsker ikke at far skal ta en for stor del av ansvaret for barn og ønsker ikke å være for lenge hjemme alene. Han vil likevel være hjemme en liten stund, og mener at han er i full stand til å klare å ta dette ansvaret, men at det er mer et spørsmål om hva han har lyst til å gjøre. Morten gir også uttrykk for at han syns det er en mors ansvar å være hjemme sammen med barn, og ser helst at moren har en deltidsjobb. Han mener det ikke er rom for at begge foreldre skal være i fulle stillinger og at moren dermed må være den som tar seg av barna og husarbeidet. Han sier at moren heller kan ta seg full stilling først når barna er godt oppe i skolealderen og er i stand til å passe seg selv. Han gir veldig uttrykk for å passe inn i *et skjermet rom*. Aksel mener at fedre generelt burde være mer hjemme med barna:

Men det e klart at me har jo godt av å ver heima med ungane. Eg ville i hvertfall ikkje at den sko ha vært lengre enn ein måned. Aksel

Her sier samtidig at han ikke kunne vært hjemme lenger enn en måned. Han hevder fedre har godt av å være hjemme sammen med barna, men at det må skje innenfor rimelighetens grenser. Ikke lenger enn en måned er hans definerte grense. Han holder seg da til den opprinnelige fedrekvotens lengde på fire uker, samt til det som for tiden er gjennomsnittlig uttak av fedrekvote (NAV 2010).

Aksel påpeker at de ikke snakker så mye om likestilling og fordeling av omsorg:

Nei...det e egentlig sånn at me snakke veldig lide om det. Me e egentlig såpass godt enige at det e på ein måte ikkje et tema. Aksel

Han mener at de er såpass enige at det sjelden er et tema for dem. Hva sier dette om familien og familiene i dette utvalget generelt? De fleste av dem forteller at de ikke har snakket så mye om det.

5.3.1 Varierende innstilling til spedbarnspappa hjemme

Kristian forteller om hvorfor han er positivt innstilt til at fedre må få ha en større rolle i barnets første år og dermed bør tildeles en del av permisjonen:

Intervjuer: Men ka syns dåkker om at far ska få mer plass hemma med barneomsorg?

Sivert: Det har de fleste godt av tror eg. Absolutt. Der e fremdeles mange tror eg som e litt for...litt for mye testosteron...tenke bare jobb og karriere og ikkje någe sånn, verken husarbeid eller...Klart de burde jo gå hemma litt. Få litt mer kontakt med ungane rett og slett. Der e mange som eg kjenne så seie sånn, at ja, guttane har blitt sånn, så K sin alder, ein fira fem og då e det, då e det likson någe med de. Det e jo tull å sei det. Du e jo med i fra dag ein. Så de fleste hadde hatt godt av å gå litt hemma ja. Men som sagt, så må de ha valget. Der e ingen som kan tvinga folk te å gjør sånn og sånn...

For å sei det sånn, det e jo, det e jo greit at far får muligheten te å bli litt kjent med ungen. Både far og ungane tror eg har godt av det. Då må du jo ta vare på ungane og gjør det sjøl. Og eg tror du bler sterkare både som person, som far og du får bedre kontakt med ungane. Så jada...eg tror det e litt viktig atte du får sleppa te kan du sei uden at mor e der. Eg tror at når mor e der så bler det jo litt annerledes rett og slett og, hu tar jo øve då hvis atte det e problemer då med ein gang, så... Så eg tror det e litt viktig. Kristian

Kristian sier han tror fedre kan bli sterkere som person og som far og at kontakten med barnet vil bli bedre gjennom en del av permisjonen. Kristian er da også en av de fedrene som har vært hjemme med barna på egen hånd, og har erfart det å ta hele ansvaret i barneomsorgen. Det at han forteller om at det skaper en bedre kontakt stemmer overens med det flere andre fedre forteller om i andre studier hvor fedre som tar eller har tatt ut fedrekvoten blir intervjuet (Brandth & Kvande 2003). Når flesteparten av de andre fedrene i mitt utvalg ikke tillegger dette betydning kan det tenkes at det har noe å gjøre med at de ikke har prøvd seg på å ha ansvaret alene over en lengre periode, og – satt på spissen – ikke bare mens mor er i butikken for å handle. Korte samværstilfeller vil mest sannsynlig ikke være tilstrekkelige for at faren skal få en følelse av eierskap til omsorgsrollen.

Kine og Kristian har riktignok litt motstridende argumentasjon for hvordan de har valgt sin omsorgsfordeling:

Intervjuer: Men syns dåkk at det e bra at det bler mer fokus på farens rolle?

Kine: Eg kunne liksom ikkje tenkt någe aent. Eg føle jo det e ein selvfølge det i dag. Det e bra liksom...

Nei, Kine sa jo at hu ville vera mest med ungen då sånn atte. Kristian

Me blei egentlig enige siden eg gjekk de kveldane. Så det blei liksom bare sånn. Der skjedde så mye, og så hadde me sånn, det va mangan så hadde små hjemma den gangen. Så det va liksom så mangan så traff og. Det va liksom ei sånn herlige tid. Kine

Det va i hvert fall ikkje någen krangling. Hvis hu ville ha det på den måden så...Kristian

Hvis du ikkje tar någe ansvar for ungen tidlig så vil du fort få problemer seinere. Kristian

Kine sier hun ser det som en selvfølge at det skal være mer fokus på fedres innsats i

barneomsorgen, mens Kristian forklarer at de fordelte slik de gjorde etter hennes ønsker; det var hun som ville være hjemme. Han sier at hun ville være mest med barnet, så da lot han henne få være det. Han føyer seg etter hennes ønsker, mens tilkjenne gir samtidig at han verdsetter fedres rett til å være delaktig i barneomsorgen. Morten sier på sin side at han ikke ser poenget med at far skal være hjemme i en egen permisjonsdel:

Ja ti uger, for min del så hadde nok det vært litt møje. Eg tror, eg tror ikkje det hadde vært någe vits i. Morten

Han mener at barna uansett ikke vil merke noen forskjell på om far er hjemme sammen med dem i tidlig alder. Han ser fedrekvoten som noe som er for fedrene og dermed ikke påvirker barna. Han sier han veldig godt liker å være sammen med barna sine, det er det beste han vet, men at man ikke kan få alt som man vil. Det kan tyde på at han mener det er hans ansvar å forsørge familien sin, og at det dermed kun er han som kan være i full stilling.

Kristian er en av de fedrene som mener at fedrene bør være hjemme i permisjonstiden og som mener at fedrekvoten er et godt egnet tiltak for å få fedrene til å være mer delaktige i barneomsorgen. Men i likhet med de andre fedrene er han enig i at man skal være forsiktig med å tvinge. Kine er usikker på om det er riktig å bruke tvang på familier for å få fedrene til å være hjemme selv om hun i utgangspunktet sier at hun er positivt innstilt til en økt likestilling i familien.

5.3.2 Oppsummerende betraktninger

I dette kapitlet har familien blitt sett på gjennom å plassere de innenfor en gitt omsorgsmodell. Denne modellen er med på å danne et overordnet bilde av hvordan disse familiene utfører isen omsorgspraksis for barn. Sett i forhold til likestilling som virkemiddel for å få far til å knytte tettere bånd til sine barn, er ikke flertallet i denne studien villig til å utforske dette. De ønsker å fokusere på det familielivet de har opparbeidet seg i dag og ta vare på de gode kvalitetene de selv finner i dette. Familienes hovedanliggende er å finne i deres fellesskap, der samarbeid står sentralt som limet i familien. En komplementær familie i deres øyne er en god omsorgspraksis som er verdt

å bevare i sin familie.

6. Avslutning

Denne oppgavens tema har vært arbeiderklassefedres omsorgspraksis for barn og har blitt sett på i lys av kjønn, likestilling og klassetilhørighet. Oppgavens analyse er basert på kvalitative intervjuer med både fedre og mødre sammen i parintervju. Det har i denne oppgaven blitt fremstilt to problemstillinger hvor den første handlet om fedre og omsorg mens den andre tok for seg klasseperspektivets betydning for familielivet. I denne studien har det vist seg at fedres omsorgsevne for barn er høyst tilstedeværende og at de fremstiller seg som omsorgsfulle fedre som bryr seg mye om barna sine. De er deltakende i mange av barnas hverdagsrutiner og viser et engasjement i forhold til å gi dem tilstrekkelig og god omsorg. På spørsmål om likestilling innad i familien så er ikke dette et tema flesteparten av både fedrene og mødrene er interessert i å gjennomføre i sin familie. Det er ikke likestilling som danner grunnlaget for en god familie i deres øyne. Jeg vil nå oppsummere hovedfunnene i denne oppgaven gjennom å først presentere fedres omsorgspraksis for barn og deretter fedres omsorgspraksis og syn på likestilling sett i et klasseperspektiv.

6.1 Hovedfunn

6.1.1 Omsorgsfulle arbeiderklassefedre

Hvordan forholder arbeiderklassefedre seg til omsorg for egne barn? Dette spørsmålet har blitt forsøkt besvart gjennom å analysere fedres omsorgspraksis i barnas kveldsrutiner. Hovedfunnene viser til at arbeiderklassefedrene i denne studien er svært opptatt av å gi omsorg til sine barn og at dette viser seg gjennom deres deltakelse i kveldsrutinene til barna. Fedrene viser et engasjement både i den praktiske omsorgen og i den emosjonelle omsorgen. I den praktiske omsorgen var samtlige av fedrene involvert mens ved den emosjonelle omsorgen var flesteparten av fedrene delaktige. Analysen tyder på at mødrene også var involvert i den emosjonelle delen av kveldsstellet, men lot fedrene i større grad være alene om den praktiske delen av stellet. Det at mødrene er delaktige i den emosjonelle omsorgen kan fortelle noe om at begge foreldrene har et ønske om å

være med på denne rutinen. Denne omsorgsdelen innebærer både kos og prat og kanskje lesing på senga, noe som kan anses som en hyggelig tid sammen med barnet, der barnets behov står i sentrum. Dette blir dermed en hyggestund som begge foreldre kan ha et ønske om å delta i. Det at mødrene involverer seg i den emosjonelle omsorgen kan også forstås i lys av en forventning om å være en god mor der dette knyttes til mødrenes forståelse av sine egne oppgaver til morstilværelsen. Brandth og Kvandes (2003) forståelse av fedre som var hjemme i permisjonstid kan relateres til denne studien. Et av deres funn knyttet seg til en forståelse av *en langsom tid*, der fedrene brukte god tid på å lære sitt barn å kjenne mens de var hjemme i permisjonstiden. Dette mente de var en egenskap som kun ville la seg tilskrive fedre som selv hadde vært alene hjemme sammen med barnet og hatt det hele og fulle omsorgsansvaret mens mor var tilbake på jobb. Gjennom å se på fedrene i denne studien er det en tendens til at fedrene liker å være sammen med sine barn og spesielt viser dette igjen i hvordan de håndterer kveldsstellet til barna, der flere av dem er veldig involvert i denne rutinen. For enkelte av fedrene kan man se en tendens til at de kan være på sporet av den langsomme tiden som Brandth og Kvande fremstiller, gjennom deres engasjement i barnas omsorgsbehov i kveldsstellet.

6.1.2 Mødrenes innflytelse i familien

Et annet og viktig funn kan relateres til mødrenes innflytelse i familien. Da jeg i denne studien valgte å intervjuer både mødre og fedre sammen i et parintervju som i hovedsak skulle handle om fedrene, viste det seg et interessant mønster; i syv av åtte intervjuer var det mor som tok en førstehåndsposisjon til meg som intervjuer mens fedrene satt mer på sidelinjen. Dette funnet kan relateres til at mødrene innehar en maktposisjon i familien, der de har mye kunnskap om sin egen familie og dermed også kan fungere som limet i familieenheten. Det er mødrenes kunnskap og involvering i egen familie som skaper rammene, mens fedrene blir værende i en hjelpeposisjon. I intervjuene snakket de fleste mødrene mye om familien sin og hadde mer informasjon å dele om familielivet deres, både fra seg selv og det som handlet om deres mann. Annette Lareau (2000) fant lignende aspekter ved familielivet der mødrene er kilden til kunnskap om familielivet og om barna. Siden mødrene viser seg å være de som innehar mest kunnskap om sine barn og sin familie mener jeg at dette også henger sammen med hvorfor mødrene snakker

mest i intervjuene i denne studien. De er mer vant til å dele sine erfaringer om sitt familieliv med andre mennesker og dermed kan det også oppleves som mer naturlig for dem å snakke om familien i intervjuet. Likevel er det også en annen dimensjon av dette som jeg ser som viktig. Det at mødre naturligvis snakker mye i intervjuene, om sine barn og deres familieliv, kan også relateres til de forventninger mødre møter av storsamfunnet. Forventningen om å være en god mor som er opplyst og kunnskapsrik om sine barns liv kan være en medvirkende faktor til hvorfor mødre velger å snakke så mye i et intervju hvor tema er fedre og barneomsorg.

6.1.3 Et skjermet rom som forståelsesramme

For å analysere familiene har jeg valgt å benytte meg av Kari Stefansen og Gunhild R. Farstads (2009) omsorgsmodell som de kaller *et skjermet rom*. Denne modellen har vært et nyttig verktøy i analysearbeidet hvor familiene i denne studien i flere sammenhenger kan sies å passe inn under denne modellen. Et skjermet rom handler om en familieforståelse hvor familieforståelsen sentrerer rundt at barnet gjennomgår en naturlig utvikling. Dette sammenfaller også med Lareaus (2003) begrep om *ideen om naturlig utvikling* som har en tilnærmet måte å se klassemodeller inn i familien på. Modellen om et skjermet rom har jeg i størst grad benyttet for å få et overordnet bilde av hvordan disse familiene praktiserer omsorg for sine barn. Hovedargumentet for at jeg plasserer familiene innunder en slik forståelse er at samtlige av familiene oppleves å gi uttrykk for en omsorgsforståelse der de som foreldre er ansvarlige for at barnet skal beskyttes og forberedes til å ta del i storsamfunnet. Denne omsorgsforståelsen er en fullt legitim måte å utføre sin omsorgspraksis i familien på og selv om den ikke er i tråd med likestillingsprosjektet, så har den like fullt viktige trekk ved seg som er å anse som en bra omsorgsmodell for barna som vokser opp i disse hjem. Man må være åpen for at flere omsorgsmodeller kan være passende for ulike familier i ulike situasjoner.

6.1.4 Arbeiderklassefamiliene vil bestemme selv

Hva mener fedre om likestilling i familien og hvilke tanker gjør de seg om sin egen situasjon, spesielt knyttet til fedrekvoten? Oppgavens andre problemstilling handler om arbeiderklassefedrenes

eget syn på likestilling innad i sin egen familie og her viste det seg noen interessante funn. Nesten alle familiene i denne studien ga uttrykk for at de ikke ønsket en full likestilling i sin familie men heller ville beholde en komplementær fordeling. Spesielt skeptiske var de til fordeling av permisjonsuttak gjennom fedrekvoten. Flere av fedrene så ikke hensikten med denne ordningen og ønsket at den i det minste ble stående stille i varighet i stedet for å ytterligere øke denne delen som er øremerket til fedrene. Maskulinitet har blitt belyst i forhold til fedrenes vurdering av fedrekvotens nytteverdi. Det kan tyde på at fedrene i størst grad definerer sin maskulinitetstilhørighet gjennom sin arbeidsplass og ditt yrke og at de dermed ikke ønsker en tilkjenning i en mer nærværende farsdiskurs slik Brandt og Kvande (2003) finner i sin studie med middelklassemenn i fokus. Den hegemoniske maskulinitetens innvirkning på fedrene har et ulikt utgangspunkt enn det middelklassefedre oftere kan identifisere seg selv med.

6.1.5 Biologiske forskjeller og amming som en viktig del av morskapet

De fleste familiene i denne studien ga uttrykk for at de synes det er viktig å ta hensyn til de biologiske forskjellene mellom foreldrene. For en kvinne som bærer fram et barn og som er barnets kilde til næring anses det som naturlig at det er hun som skal være hjemme i permisjonen. De fleste kvinnene i denne studien opplevde permisjonen som sin egen som nå ble delt ut til fedrene, uten at de kunne ha noen påvirkning på dette. Familiens oppfatning av at de biologiske forskjellene er viktigere enn økt likestilling mellom foreldrene er et aspekt ved familieforskningen som bør diskuteres ytterligere. Ser man denne problematikken i lys av likestillingsdebatten kan en løsning være å nyansere bildet i retning av å erkjenne at det er ulike aspekter ved denne debatten som alle har sin rot i virkeligheten.

6.1.6 Samarbeid som limet i familien

Det viktigste aspektet for fedrene i denne studien er å tilhøre en familieenhet. Et viktig funn belyser hvordan familiene har et ønske om å fungere som en felles enhet. Det er dem til sammen som utgjør familien og selv om de ikke ønsker en likestilt familie betyr ikke det at deres måte å gjøre en familie på er et dårligere valg enn hos

middelklassefamilier, som ofte velger en mer likestilt tilnærming, sett ut ifra studier både nasjonalt og internasjonalt (Brandth & Kvande 2003; Doucet 2006). Samarbeidet kan forstås ut ifra at familiene i størst grad praktiserer en komplementær arbeidsfordeling men at fedrene viser seg å være fullt deltakende i barnas omsorgspraksis, spesielt har dette vist seg gjennom kveldsstellet for barna.

6.2 Videre forskning på fedre og barneomsorg

Denne oppgaven inneholder flere tema som er viktige både for familie og for mannsforskningen. Hvordan fedre utfører sin omsorgspraksis for barn er et spennende felt hvor det fortsatt trengs mer forskning. Studien som her er presentert er én enkelt representant som kan fortelle enkelte historier som er viktig for forskningen og som bidrar til økt kunnskap om fedrene i familien. Det er også slik at når man utfører en studie dukker det også opp ny problemstillinger som kunne vært spennende å se videre på men som grunnet oppgavens begrensede omfang ikke strekker til å kunne dekke alle spørsmål eller interessante temaer man får innblikk i gjennom informantenes fortellinger. Slik jeg ser det er det enkelte spor jeg syns det kan være fruktbart at forskningsfeltet følger opp. Disse er flere observasjonsstudier av arbeiderklassefamilier, gode omsorgsmodeller for familier og klasse som perspektiv inn i familieforskningen.

6.2.1 Observasjonsstudier av arbeiderklassefamilier

For å øke forståelsen av hvordan familier faktisk utfører sinn omsorg i praksis kan det være av svært nyttig karakter å benytte flere observasjonsstudier i fremtidig forskning på fedre i familien. I denne studien, hvor det ble benyttet kvalitative forskningsintervjuer, får man høre fedre og mødres fortellinger om sitt eget liv. Hvorvidt disse fortellingene stemmer overens med virkeligheten er det kun informantene selv som vet. Det er et annet utgangspunkt å delta i et intervju hvor man snakker om sine hverdagsrutiner; enn det er å bli observert i sin familiesituasjon, i sitt eget hjem. En forsker som får tilgang inn i en familie og dermed muligheten til å observere fedrenes omsorgspraksis er av svært berikende karakter. En slik studie kan være vanskeligere å gjennomføre enn en studie

hvor man benytter kvalitative forskningsintervju, mye grunnet at man kommer nært på informantene sine og blir observatører til en ukjent families hverdagsliv. En observasjonsstudie vil dermed ha strengere krav til etiske refleksjoner, med spesielt henblikk på å definere grenser for forskeren og familien som observeres. Jeg mener en slik studie er mye verdt i forskningsøyemed da man kan få tilgang på informasjon og dermed øke kunnskapen man har om fedre i familien generelt, og fedres omsorgspraksiser for sine barn spesielt.

6.2.2 Omsorgsmodellens betydning for klasseperspektiv

Å benytte ulike omsorgsmodeller som verktøy for å øke innsikten i ulike familiers hverdagsliv mener jeg er en god måte å oppnå økt kunnskap på. Gjennom godt utarbeidede modeller kan man se klassestrukturens innvirkning på familiers omsorgspraksis. Å styrke kunnskapen om slike modeller anser jeg som viktig for den videre forskningen på familie og fedre.

Like fullt er det viktig å fortsette arbeidet med å fokusere på klasse som perspektiv for å forstå familien og dens relasjoner. Dette kan gi oss økt innsikt i klassedynamiske prosesser innenfor familieforskningen.

6.2.3 Noen avsluttende betraktninger

At fedre kan være gode omsorgspersoner er det ikke lenger noen tvil om. Spørsmålet blir heller hvilken retning familielivet vil ta. Med stor påvirkning fra storsamfunnet om en økt likestilling inn i familiene er det fortsatt aspekter ved denne debatten som vi ikke har nok kunnskap om enda. Hvilken vei må arbeiderklassefedrene gå? Vil de bli tvunget inn i en enda større fedrekvote eller vil de få en større frihet til å velge selv? Er det fortsatt rom for den komplementære familien som ser på samarbeid som det viktigste limet?

Litteraturliste

- Ambjörnsson, Fanny (2008) *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnastjejer*. Stockholm: Ordfront förlag
- Atkinson, Paul & David Silverman (1997) "Kundera`s Immortality: The Interview Society and the Invention of the Self" *Qualitative Inquiry* 3 (3):304-325
- Bauman, Zygmunt (1992) *Intimations of Post Modernity*. London: Routledge
- Beck, Ulrich (1986) *Risk Society*. London: Sage
- Bottero, Wendy (2004) "Class Identities and the Identity of Class" *Sociology* 38 (5):985-1003
- Bourdieu, Pierre (1995) *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dommekraften*. Oslo: Pax
- Brandth, Berit & Elin Kvande (1991) "Når likhet blir ulikhet. Foreldres forhandlinger om barneomsorg" I Runa Haukaa (red.) *Nye kvinner, nye menn*. Oslo: Ad Notam
- Brandth, Berit & Elin Kvande (2003) *Fleksible fedre. Maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bratterud, Åse & Kari Emilsen (2002) *Barne- og familiekunnskap: Videreføring og fornyelse*. Bergen: Fagbokforlaget
- Connell, R.W. (1987) *Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics*. Cambridge: Polity Press
- Crook, Stephen, Jan Pakulski & Malcolm Waters (1992) *Postmodernization: Change in Advanced Society*. London: Sage
- Daly, Kerry J. (1995) "Reshaping Fatherhood: Finding the Models" I W. Marsiglio (red.) *Fatherhood. Contemporary Theory, Research, and Social Policy*. London: Sage
- Danielsen, Hilde (2006) *Med barn i byen. Foreldreskap, plass og identitet*. Doktorgradsavhandling: Universitetet i Bergen
- Devine, Fiona (2004) *Class Practices: How Parents Help their Children Get Good Jobs*. . Cambridge: Cambridge University Press
- Devine, Fiona & Mike Savage (2005) "The Cultural Turn, Sociology and Class Analysis" I Fiona Devine, Mike Savage, John Scott og Rosemary Crompton (red.) *Rethinking Class. Culture, Identities and Lifestyles*. New York: Palgrave Macmillan
- Doucet, Andrea (2006) *Do men mother? Fathering, care, and domestic responsibility*. Toronto: University of Toronto Press
- Ellingsæter, Anne Lise (1991) "Hvorfor jobber pappa overtid? Om årsaker til og konsekvenser av fedres lange arbeidstid" I Runa Haukaa (red.) *Nye kvinner, nye menn*. Oslo: Ad Notam
- Ellingsæter, Anne Lise (2006) "Nordiske permisjoner for foreldre - et columbi egg?" *Tidsskrift for*

- Ellingsæter, Anne Lise & Arnlaug Leira (2004) *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal norsk forlag A/S
- Ellingsæter, Anne Lise & Arnlaug Leira (2006) *Politicising parenthood in Scandinavia: gender relations in welfare states*. Bristol: Policy Press
- Giddens, Anthony (1992) *The Transformation of Intimacy. Sexuality, Love & Eroticism in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press
- Gillies, V (2005) "Raising the "Meritocracy". Parenting and the Individualization of Social Class" *Sociology* 39:835-853
- Hochschild, Arlie Russell & Anne Machung (1997) *The Second Shift*. New York: Avon Books
- Holter, Harriet (1975) *Familien i klassesamfunnet*. Oslo: Pax
- Holter, Øystein Gullvåg & Helene Aarseth (1993) *Menns livssammenheng*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Hood, Jane C. (1993) *Men, Work and Family*. Newbury Park: Sage Publications, Inc.
- King, Nigel & Christine Horrocks (2010) *Interviews in Qualitative Research*. London: SAGE Publications Ltd.
- Kitterød, Ragni Hege (2000) "Hus- og omsorgsarbeid blant småbarnsforeldre: Størst likedeling blant de høyt utdannede" *Samfunnsspeilet* 5
- Kitterød, Ragni Hege & Jan Lyngstad (2006) "Mest samvær blant ressurssterke fedre? Betydningen av inntekt og utdanning for samværsfedres kontakt med barna" *Statistisk sentralbyrå*:3-56
- Kvale, Steinar (1997) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2009) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Lappegård, Trude (2008) "Changing the Gender Balance in Caring: Fatherhood and the Division of Parental Leave in Norway" *Springer* 27:139-159
- Lareau, Annette (2000) "My Wife Can Tell Me Who I Know: Methodological and Conceptual Problems in Studying Fathers" *Qualitative Sociology* 23 (4):407-433
- Lareau, Annette (2003) *Unequal Childhoods. Class, Race and Family Life*. Berkeley: University of California Press
- Lorentzen, Jørgen (2006) *Forskning på menn og maskuliniteter I Jørgen Lorentzen og Wencke Mübleisen (red.) Kjønnforskning: en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget
- Martinsson, Lena (1997) *Gemensamma liv: om kön, kärlek och längtan*. Stockholm: Carlssons Bokförlag

-
- Meling, Annette (2007) "Foreldres fordeling av omsorgspermisjon i barnets første leveår" *Masteroppgave, Universitetet i Oslo*
- Morgan, David H. J. (1992) *Discovering Men*. London: Routledge
- Morgan, David H.J. (1996) *Family Connections: An Introduction to Family Studies*. Cambridge: Polity Press
- NAV (2010) "Foreldrepenger", hentet 14. oktober 2010 fra <http://www.nav.no/Om+NAV/Tall+og+analyse/Familie+og+omsorg/Foreldrepenger>
- Pakulski, Jan & Malcolm Waters (1996) *The Death of Class*. London: Sage
- Press, Julie & Eleanor Townsley (1998) "Wives`and Husbands` Housework Reportig: Gender, Class and Social Desirability" *Gender & Society* 12 (2):188-218
- Reay, Diane (2004) "Gendering Bourdieu`s Concepts of Capitals? Emotional Capital, Women and Social Class" *The Sociological Review* 52:57-74
- Røthing, Åse & Helene Aarseth (2006) "*Kjønn og familie*" I Jørgen Lorentzen og Wencke Mübleisen (red.) *Kjønnsforskning: en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget
- Skeggs, Beverley (1997) *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable*. London: SAGE Publications
- Skilbrei, May-Len (2003) "*Dette er jo bare en husmorjobb*" *Ufaglærte kvinner i arbeidslivet*. Oslo: NOVA Rapport
- Stefansen, Kari (2006) "Bokomtale: Annette Lareau (2003) *Unequal childhoods*. Class, race and family life" *Sosiologisk tidsskrift* 14 (1):108-113
- Stefansen, Kari (2008b) "Et uendelig ansvar", *Klassekampen* 25. november 2008, ss. 10-11
- Stefansen, Kari & Nora Blaasvær (2010) *Barndommen som klasseerfaring. Omsorg og oppdragelse i arbeiderklassefamilier*. I Kenneth Dahlgren og Jørn Ljunggren (red.) *Klassebilder: Ulikhet og sosial mobilitet i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget
- Stefansen, Kari & Gunhild R. Farstad (2009) "Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter. Betydningen av klasse" *Tidsskrift for samfunnsforskning* 49 (3):343-374
- Syltevik, Liv Johanne (2000) "Forhandlinger - et fruktbart begrep for familiepraksis hos senmoderne par?" *Sosiologisk tidsskrift* 8 (3):187-209
- Thagaard, Tove (2003) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Valentine, Gill (1999) "Doing household research: interviewing couples together and apart, I: Area nr. 1" *Royal Geographical Society* 31:67-74
- Vincent, Carol & Stephen J. Ball (2006) *Childcare, Choice and Class Practices. Middle-class parents and their children*. London: Routledge

Watne, Marita (2007) *"Uvurderlig tid, rett og slett". En kvalitativ studie om fedre og barneomsorg: et innblikk i fedrekvoten med særlig vekt på en maskulinitet i endring.* NTNU, Trondheim

West, Candace & Don H. Zimmerman (1987) "Doing Gender" *Gender & Society* (1)

Widerberg, Karin (2001) *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt.* Oslo: Universitetsforlaget

Alle kilder som er brukt i oppgaven er oppgitt.

Antall ord i oppgaven: 34 082

Vedlegg

Vedlegg 1: Svar fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Hovstufølloegata gate 2/B
N-5007 Arendal
Norge
Tel: +47 55 58 21 17
Fax: +47 55 58 96 58
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr: 985 521 804

Margunn Bjørnsdahl
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Universitetet i Oslo
Postboks 1096 Blindern
0317 OSLO

Vår dato: 27.09.2009 Vår ref: 2125472 / E Deres dato: Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 05.02.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

21254	<i>En kvalitativ studie av frite og læringsvare i et klasse- og kjønnsperpektiv</i>
Behandlingsansvarlig	Universitetet i Oslo, ved instituttets eneste leder
Daglig ansvarlig	Margunn Bjørnsdahl
Student	Marita Watne

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsloven. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilrådning forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/foenk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.09.2009, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henriksen

Janne Sigbjørnsen Eie

Kontaktperson: Janne Sigbjørnsen Eie tlf: 55 58 31 52
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Marita Watne, Christian Michelsens gt. 25, 0568 OSLO

Andelingskontor / Data i Opplysning

OSLO: FSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo, Tel: +47 22 85 52 11, nsd@nsd.uib.no
TRONDHEIM: FSD, Høgskolen i Nordlandshøgskolen, 7616 Trondheim, Tel: +47 75 59 15 07, nsd@nsd.uib.no
TRONDHEIM: MB, Universitetet i Troms, 9017 Tromsø, Tel: +47 77 64 41 36, nsd@mb.uib.no

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Om familien

Hvem består familien av?

- Antall barn, alder på alle familiens medlemmer
- Er dere gift eller samboende?

Kan dere fortelle om deres arbeid?

- hva jobber dere med/type yrke?
- Heltid eller deltid?

Har dere utdanning?

- Grunnskole
- Videregående skole m/eller uten fagbrev
- Høgskole
- Universitet

Familiens hverdag knyttet til omsorg for barn

Kan dere fortelle om en typisk morgen hjemme hos dere?

- Vekking
- Barnestell (vask/bading/påkledning)
- Frokostrutiner (hvem lager mat, spiser de sammen med barna?)
- Bringing til barnehage/skole

Kan dere fortelle om en typisk ettermiddag hjemme hos dere?

- Henting i barnehage/skole
- Middagsrutiner (hvem lager mat/hvem rydder/ spiser dere salmet?)
- Lek (leker barna alene eller sammen med foreldre/ venner/inne/ute?)
- Fritidsaktiviteter (er foreldrene deltakende/bringing/henting)

-
- Sosialt (treffer venner/familie/gå tur)

Kan dere fortelle om en typisk kveld hjemme hos dere?

- Kveldsrutiner (Barnetv/lek/kveldsmat/hvem lager mat?)
- Kveldsstell (Tannpuss/vask/bad/klesskift/leser på sengen/godnatt-rutiner/ er begge foreldre delaktige?)

Hva gjør dere sammen med barna hvis dere er ute?

- Sosialt (Begge foreldrene/sammen med venner)
- Aktiviteter (handling/tur/besøk/annet)

Kommunikasjon

Hvordan kommuniserer dere med barna?

- Prat (snakke om dagen som har gått/barnehagen/skole)
- Lek (leker barna alene/deltar dere som foreldre)
- Musikk
- Vise omsorg (hjelpe barnet)
- Nærhet/kos (sitte i fanget/lese sammen/klemme/ fysisk kontakt)

Hvordan holdes dere oppdatert på hva som skjer i barnehagen eller på skolen?

- Er begge foreldre involvert?
- Lekser (hjelper foreldre til med lekser/hvem?)
- Foreldremøter/foreldresamtaler (hvem går?)
- Informasjon fra barnehage/skole
- Skoleturer

Fedrekvoten

Har dere benyttet dere av fedrekvoten?

- Hvor lenge?
- Når?

Hvordan ble dere enige om fordeling av permisjon?

- Diskusjon

-
- Hensyn til jobb
 - Økonomi
 - Naturlig (skal mor være mest hjemme/amming)
 - Det beste for barna

Hva tenker dere om at fedre inkluderes i barneomsorgen på et tidligere tidspunkt?

- Meninger

Hva er deres meninger om at fedre skal ta en større del av fødselspermisjonen?

- Biologiske forskjeller
- Amming
- Jobb

Omsorgsfordeling

Har dere blitt enige om eller diskutert dere frem til hvordan dere skal fordele omsorgsoppgaver for barn?

Har dere som foreldre egne fritidsaktiviteter?

- Sammen/alene
- Trening
- Venner

Hvilke aktiviteter deler dere som en familie?

- Turer
- Hytte
- Tradisjoner

Vedlegg 3: Familiene

Familie	Alder	Barn	Arbeid	Utdanning	Klasse
Nr. 1	Far: 39 år Mor: 36 år	Far: Tvillingdøtre: 14 år fra tidligere forhold. Sammen: En sønn: 4 år En datter: 2 måneder	Far: jobber i Halliburton som avdelingsleder 100% Mor jobber som flyvertinne 75%, men hjemme i permisjon.	Far: Ingen Mor: Førskolelærer	Arbeiderklasse Lav middelklasse Mor mer utdanning enn far – en blandingsfamilie
Nr. 2	Far: 42 år Mor: 43 år	Far: En sønn 5 år, sammen med kona Mor: To døtre: 16 og 10 år fra tidligere ekteskap	Far: Byggmester, selvstendig næringsdrivende 80-90 % Mor: Miljørådgiver, men sykemeldt.	Far: Tømrer Mor: Bioingeniør	Arbeiderklasse Høy middelklasse Mor mer utdanning enn far – en blandingsfamilie
Nr. 3	Far: 42 år Mor: 34 år	En datter: 2 år	Far: Kjører ut frukt og grønnsaker for lokalt grossistfirma 100% Mor: Medhjelper på et sykehjem 50%	Far: Ingen Mor: Ingen	Arbeiderklasse Arbeiderklasse Foreldrene står likt
Nr. 4	Far: 35 år Mor: 28 år	Far: En sønn: 11 år fra tidligere forhold Mor: En sønn: 9 år fra tidligere forhold. Sammen: En datter: 4 år	Far: Tømrer, egne prosjekter ved siden av 100% Mor: Kundebehandler i et strømfirma 100%	Far: Tømrer Mor: Ingen	Arbeiderklasse Arbeiderklasse Foreldrene står likt
Nr. 5	Far: 35 år Mor: 34 år	To døtre: 8 og 5 år.	Far: Brannvesenet 100% Mor: Barnehage 100% (har jobbet 50% stilling frem til nå)	Far: To år teknisk fagskole Mor: Førskolelærer	Høy arbeiderklasse Høy arbeiderklasse Foreldrene står omtrent likt
Nr. 6	Far: 40 år Mor: 36 år	En sønn: 8 år En datter: 5 år	Far: Ingeniør i oljeserviceselskap 100% Mor: Foretningsmedarbeider 75%	Far: Enkeltfag fra høyskole Mor: Ingen	Lav middelklasse Arbeiderklasse Far mer utdanning enn mor – en blandingsfamilie
Nr. 7	Far: 42 år Mor: 36 år	En sønn: 9 år En datter: 5 år	Far: Yrkessjåfør 100% Mor: Butikkmedarbeider 50%	Far: Ingen Mor: Ingen	Arbeiderklasse Arbeiderklasse Foreldrene står likt
Nr. 8	Far: 32 år Mor: 30 år	En sønn: 7 år, En datter: 4 ½ år En sønn: 4 måneder.	Far: Elektriker 100% Mor: Apotektekniker 50%	Far: Ingeniørutdanning fra høyskole (men aldri brukt den) Mor: Apotektekniker	Lav middelklasse Arbeiderklasse Far mer utdanning enn mor – en blandingsfamilie

Vedlegg 4: Informasjonsskriv til informanter

Informasjonsskriv til informanter angående en studie om fedre og barneomsorg

Først vil jeg bare få takke for at dere stiller opp på intervju i forbindelse med min masteroppgave. Jeg er veldig takknemlig for det. Jeg sender her litt informasjon om intervjuet slik at dere kan være litt forberedt på hvordan dette blir.

Tema for oppgaven min er "fedre og barneomsorg" og jeg ønsker i den forbindelse å høre hvordan familier selv tenker rundt dette emnet. I intervjuet vil det fokuseres på hvordan dere som familie gjør barneomsorg og hvordan dere organiserer dagene deres. Jeg vil også komme inn på hvilke tanker dere gjør dere i forhold til at far skal ha en egen del av permisjonstiden (fedrekvoten).

Selve intervjuet vil finne sted hjemme hos dere hvor begge foreldre deltar. Selv om temaet mitt handler mest om fedrene er det også viktig å høre hva mødrene tenker rundt dette temaet, og ikke minst dere som familie. Intervjuet vil være konfidensielt, slik at alt dere forteller i intervjuet kun vil bli lyttet til av meg. Ingen av deres personalia vil utleveres i oppgaven min. Det er helt frivillig å delta i denne studien og dere kan trekke dere fra intervjuet når som helst, det være seg før intervjuet, under intervjuet eller i etterkant av intervjuet. Dere kan også avstå fra å svare på enkelte spørsmål hvis dere ønsker det.

Lydopptak: Jeg ønsker å benytte meg av en lydopptaker under intervjuet (en liten ipod med mikrofon) slik at jeg har hele intervjuet med meg ordrett etter at jeg har vært hjemme hos dere. Lydopptaket vil kun høres av meg og vil kun bli lagret på min personlige pc. Lydopptaket vil slettes med en gang jeg er ferdig med å skrive intervjuet inn på pcen. Når intervjuet skrives inn på pc, vil jeg bruke koder i stedet for navnene deres, for å ivareta deres konfidensialitet. Jeg vet at det kan virke litt

skummelt med en lydopptaker, men dette er kun ment som et hjelpemiddel for meg slik at jeg lettere kan huske hva som ble sagt. Men det er selvsagt dere som bestemmer om dette er greit eller ikke. Jeg lar selvfølgelig være å bruke den hvis dere ikke ønsker det.

Prosjektslutt er satt til å være september 2009. Alt av datamateriale vil da slettes.

Jeg tar også med en samtykkeerklæring som dere kan skrive under på. Dette er en formalitet der dere signerer for at intervjuet kan gjennomføres. Denne kontrakten ivaretar dere som informanter og verner om deres rettigheter.

Intervjuet vil ta omtrent en times tid. Det er vanskelig å anslå nøyaktig fordi folk er forskjellige på hvor mye de ønsker å si så dette får vi bare se ann underveis.

Jeg gleder meg veldig til å treffe dere og høre hva dere har å fortelle.

Ta gjerne kontakt med meg eller min faglige veileder hvis det er noe dere lurer på angående denne studien.

Vennlig hilsen

Marita Watne

Kontaktopplysninger til student og veileder:

Student: Marita Watne, Tlf: 98044734 E-post: maritawa@student.sv.uio.no

Veileder: Margunn Bjørnholt, Forsker ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo. Tlf: 22541368 E-post: g.m.bjornholt@sosgeo.uio.no

Vedlegg 5: Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Dette er en samtykkeerklæring som omhandler informantenes rettigheter.

Informantene har blitt informert om masteroppgavens tema og deres egen rolle i dette intervjuet. Etske retningslinjer som omhandler informantene har blitt gitt skriftlig i forkant av intervjuet, i tillegg til en muntlig gjennomgang før intervjuet starter. Det tas hensyn til informantenes ønsker i forhold til intervjuet i tillegg til at deres anonymitet ivaretas. Informantene er inneforstått med at de kan trekke seg fra intervjuet til enhver tid, det være seg mens intervjuet pågår eller i etterkant av intervjuet. Informantene vil også bli tilbudt å få tilgang til den ferdige masteroppgaven.

Dato

Underskrift informanter